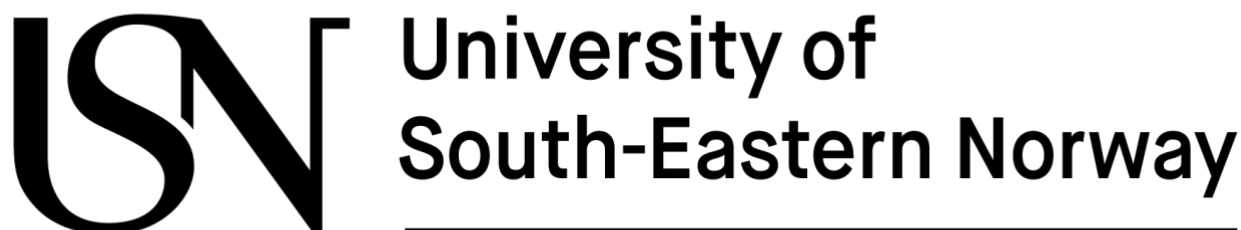

Folkeolympiaden Barcelona 1936

Idrett og internasjonal politikk i
mellomkrigstiden (1920-1936)

Aslak Nordstoga Lilleland

Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsøving

Universitetet i Sørøst-Norge

Vår 2022

Forord

Arbeidet med oppgaven har vært en svært interessant og lærerik prosess. Tusen takk til min veileder Hans Kristian Hognestad som har vist en tilgjengelighet under hele masterperioden med konkrete og nyttige tilbakemeldinger. Dette hadde aldri gått uten deg.

Tusen takk til Arbeiderbevegelsens arkiv og Kjersti Åberg for god hjelp. Jeg vil også rette en takk til Espen Andersen på Riksarkivet for god service under min jakt på norske deltakere under den spanske borgerkrigen.

En takk til min familie, Ingebjørg Lilleland og Sigrid Nordstoga Lilleland som har støttet meg gjennom hele prosjektet. Til slutt, vil jeg rette en spesiell takk til min far Sveinung Nordstoga for gode faglige diskusjoner og språklige råd.

God lesning!

Bø, mai 2022

Aslak Nordstoga Lilleland

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Kapittel 1: Innledning	5
<i>Disponering av oppgaven</i>	7
<i>Metode og kildegransking</i>	7
<i>Teoretiske perspektiver</i>	11
<i>Kort sammendrag av Folkeolympiaden</i>	12
<i>Problemstilling</i>	13
Kapittel 2: Bakgrunn- De politiske forutsetningene for AIF og Folkeolympiaden	13
<i>Splittelsen i Arbeiderpartiet</i>	15
<i>Rolf Hofmo-bindeleddet mellom idrett og samfunn i mellomkrigstiden</i>	16
<i>Arbeideridretten i Norge</i>	16
<i>Arbeiderens idrettsopposisjon</i>	18
<i>Dannelsen av arbeidernes idrettsforbund</i>	20
<i>Kvinneidrett</i>	22
<i>AIFs kulturelle virksomhet</i>	22
<i>Hva mente Landsforbundet om dannelsen av AIF?</i>	23
Kapittel 3: AIFs internasjonale samarbeid	23
<i>Dannelsen av den sosialistiske sportsinternasjonalen</i>	24
<i>Dannelsen av Den røde sportsinternasjonalen</i>	24
<i>Landsmøtet 1927 samling i Arbeiderpartiet og splittelse i idretten</i>	27
<i>Kampforbundet for rød sportsenhet dannes</i>	29
<i>Brudd med RSI og sportslig samarbeid med Sasi</i>	29
<i>Arbeiderolympiaden Wien 1931</i>	30
<i>Massene og estetikken</i>	30
<i>Trygve Lie og Rolf Hofmo-En ny kurs for AIF</i>	31
<i>Slutten for Kampforbundet for rød sportsenhet</i>	32
<i>Kort oppsummering</i>	33
Kapittel 4 Norsk AIF-deltakelse i Folkeolympiaden, og den olympiske bevegelsen i Katalonia	34
<i>Sommer-OL 1936 og boikott internasjonalt og fra Norge</i>	34
<i>I konkurranse med Barcelona</i>	35
<i>Motstand mot OL i Berlin</i>	35
<i>LO's boikott engasjement</i>	36
<i>Jødernes betydning i boikott engasjementet</i>	37
<i>Antifascistisk engasjement fra AIF</i>	38
<i>USA's rolle i boikottdebatten</i>	39

<i>Den 2.republikken i Spania (1931-1936) Det politiske bakteppet</i>	40
<i>Catalonia og idrett på 1930-tallet</i>	41
<i>Den internasjonale promoteringen</i>	46
<i>Finansiering av den norske troppen og reisen ned til Barcelona</i>	48
<i>En rekonstruksjon av reiseruten</i>	52
<i>Dukket Sovjetunionen opp?</i>	55
<i>Borgerkrigen bryter ut</i>	57
<i>Folkeolympiaden avlyst</i>	62
<i>Hjemme i Norge</i>	63
<i>Det politiske etterspillet om Spania-spørsmålet</i>	66
<i>Drøfting av funn</i>	72
Kapittel-5- Oppsummering og konklusjon	74
Kilder og litteraturliste	79
<i>Kilder</i>	79
<i>Litteraturliste</i>	81

Kapittel 1: Innledning

I denne oppgaven vil jeg undersøke de politiske forutsetningene for norsk deltakelse i Folkeolympiaden i Barcelona 1936 gjennom Arbeidernes idrettsforbund (AIFs) ideologiske og antifascistiske engasjement som tok initiativ til boikott av de olympiske leker i Berlin 1936.

Diskusjonen om hvordan idrett og politikk henger sammen har vært gjenstand for debatt i lang tid. I Norge kom dette til uttrykk ved dannelsen av Arbeidernes idrettsforbund i 1924 som hadde tette bånd til Arbeiderpartiet. Rolf Hofmo ble en sentral skikkelse i AIF og hadde selv tette forbindelser til Arbeiderpartiet og AIF. Foranledning til dannelsen av AIF var eksklusjonen av arbeideridrettslaget Spartacus, og en reaksjon mot den etablerte idretten i Norge som ble ansett for å fremme borgerlige interesser (Goksøyr, 2008).

Arbeideridrettsforbund fantes også i andre land i Europa og spesielt i Tyskland (Halvorsen, 2006, s. 5).

I Norge var det to forskjellige idrettsforbund mellom 1924 og 1940, AIF og Landsforbundet. Striden mellom disse to forbundene varte i nærmere to tiår hvor selve striden gikk ut på om idrett var politikk eller ikke. Forbundene arrangerte ulike stevner ut fra hvilket forbund utøverne tilhørte frem til det ble arrangert såkalte forlikstevner rundt 1935. Gjennom 1920-tallet og starten av 30-tallet hadde det blitt arrangert arbeiderolympiader og Spartakiader på et internasjonalt nivå. *Arbeiderolympiadene* hadde en sosialdemokratisk forankring og ble arrangert av Luzerner sportsinternationale (LSI) som i 1923 skiftet navnet til Sozialistischen Arbeitersportinternationale (SASI). *Spartakiadene* hadde sitt utspring i Sovjetunionen, og var mer ideologisk bundet til kommunismen og anså LSI som «klasseforræderske» (Halvorsen, 2006, s. 22). Forbundet fikk navnet Die Rote Sportinternationale (RSI). RSI var arrangør av Spartakiadene. AIF skulle umiddelbart etter dannelsen bli tilknyttet RSI.

Senere i oppgaven vil jeg komme nærmere inn på hvordan Spartakiadene og Arbeiderolympiaden kom på kollisjonskurs i mellomkrigstiden. Striden innad i arbeideridretten på 1920 og 30-tallet, utviklet seg i takt med fragmenteringen innad i det politiske landskapet på venstresiden, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. For arbeiderbevegelsen ble stevnene og arrangementene politiske markeringer, for å fremme arbeiderbevegelsens interesser. Samarbeidet på tvers av land ble sentralt for arbeideridretten

for å etablere en felles internasjonal plattform for arbeideridrettsbevegelsen.

Massemønstringer og arrangementer ble viktig for å tiltrekke seg oppmerksomhet for sin egen sak som handlet om klassekamp.

Berlin hadde søkt om å få OL i Berlin 1936 i konkurranse med Barcelona. Berlin ble tildelt lekene via postavstemning. Da resultatet var klart hadde Berlin vunnet med 43 stemmer mot Barcelona sine 16. Berlin hadde ellers blitt tildelt lekene i 1916, men første verdenskrig satte en stopper for dette. James Stout hevder at årsaken til Berlins overlegne resultat bunnet ut i den andre spanske republikken sine ustabile politiske forhold (Stout, 2020, s. 27). Det ble satt i gang omfattende politiske markeringer fra arbeiderbevegelsen for å boikotte OL i Berlin. Arbeiderbevegelsen arbeidet for å på plass et alternativ til Berlin, alternativet ble Folkeolympiaden i Barcelona to uker før lekene i Berlin. Lekene i Barcelona skulle finansieres gjennom mediene med oppfordring om «kronerulling». Fagbevegelsen skulle også bidra med støtte. AIF arrangerte stevner for å finansiere den norske troppen til Folkeolympiaden. Dette skjedde også i andre land i verden hvor arbeideridretten stod sterkt.

Folkeolympiaden skilte seg ut ideologisk fra de tidligere arbeiderolympiader og spartakiader. Arrangørene ønsket alle «antifascister» velkommen til Barcelona. Dette førte til at Folkeolympiaden hadde en bredere appell utover den tradisjonelle arbeiderbevegelsen. Nürnberglovene fra 1935 som i praksis fratok jøder statsborgerskap ble en viktig faktor for at Folkeolympiaden kunne appellere bredere enn de tradisjonelle Arbeiderolympiadene og Spartakiadene (Stout, 2020). Ifølge Petter Larsen var Folkeolympiaden et initiativ fra den antifascistiske organisasjonen «Fair Play Committee» (Larsen, 1979, s. 152), sammen med Comité Organizador de IÒlimpíada Popular (COOP) som bestod av venstreintellektuelle, journalister og filmskapere. COOP gjorde det helt klart gjennom en notis i avisen *Mundo Obrero*, (29.juni 1936): «Fascists have no place in these games, having shown themselves to be enemies of of popular culture» (Stout, 2020, s. 67). Disse organisasjonene ble mulig ettersom partiene på venstresiden i Spania dannet en egen blokk inn mot valget i 1936 som de kalte Folkefronten.

Etterspillet av Folkeolympiaden med den spanske borgerkrigen som brøt ut under lekene fikk enorm oppmerksomhet rundt omkring i verden av de som støttet republikken. Fra Norge sin side ble det etablert sykehus i Spania, og grupperinger fikk etablert «Spaniahjelpen». Her var Hofmo og Karl Evang pådrivere. Den spanske borgerkrigen var som et fluepapir for

venstreintellektuelle som Lise Lindbæk, Nordahl Grieg, George Orwell. Grieg kritiserte OL i Berlin gjennom sitt dikt «sprinterne» i diktsamlingen *Håbet* (1946). Andre deltok direkte i kampene i Spania, ifølge Kvaløy sin masteroppgave *Norske frivillige i den spanske borgerkrig-Norsk humanitær og militær hjelp til republikken 1936-1939* (1995) mener han at det deltok nærmere 225 frivillige fra Norge i den spanske borgerkrigen. 110 vendte hjem. Noen av de frivillige tilhørte også AIF, som ifølge Kvaløy ble en viktig rekrutteringsarena for deltakelse i borgerkrigen. Partipolitisk var de fleste av deltakerne i borgerkrigen fra AIF tilknyttet Norges kommunistiske parti (Kvaløy, 1995). En av forklaringene til engasjementet fins hos den britiske forfatteren George Orwell i boken *Hyllest til Catalonia* som ble utgitt på norsk av Pax-forlag i 1975. Orwell argumenterer for at engasjementet overfor Spania handler om at demokratiet for første gang stod opp mot et fascismen (Orwell, 1975, s. 52).

Disponering av oppgaven

Innledningsvis vil jeg belyse de politiske forutsetningene for dannelsen av AIF og deres internasjonale og ideologiske engasjement. Deretter vil oppgaven dreie seg om boikott engasjementet knyttet til boikott av OL i Berlin 1936, fra et norsk og internasjonalt perspektiv. Deretter vil jeg beskrive den katalanske idretten og selve reisen til den norske troppen til Barcelona og dramatikken som oppstod i dagene som fulgte. Avslutningsvis vil jeg se på de politiske reaksjonene knyttet til den spanske borgerkrigen og drøfte mine funn, før oppsummering og konklusjon.

Metode og kildegransking

Det er ulike metoder å tilnærme seg et historisk fenomen på. Tradisjonelt har litteraturen anvendt Marx` historiesyn, som legger til grunn den materielle-økonomiske omformingsprosessene som en forklaring på samfunnsutviklingen, for å forstå historien. Ottar Dahl understreker at Marx` forklarer all menneskelig utviklingen som et utslag av produksjonsforholdene (Dahl O. , 2002, s. 97). I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunktet i Marx` historiesyn fordi arbeiderbevegelsen fremvekst er resultat av Marx` forståelse av utviklingen i samfunnet, sammen med idéhistorie for å kunne forklare fenomenet ytterligere, gjennom Nansens åndelige filosofiske perspektiver som blir beskrevet i *Sporten* av Rune Slagstad. Slagstad undersøker hvilke ideer som lå til grunn for AIFs prosjekt og Hofmos ideologi. Hvilke tilnærminger kan jeg som forsker anvende når jeg skal undersøke et historisk fenomen? Det ene handler om innenfra perspektivet, hvor forskeren legger aktørens egne

premisser til grunn for tolkning. Det andre er observatørperspektivet, som innebærer at forskeren studerer et fenomen utenfra. I mitt prosjekt mitt har jeg forsøkt å anvende begge forståelsene. Gjennom innenfra perspektivet får jeg som undersøger fenomenet en større forståelse for mentaliteten helt uavhengig av mine verdier og holdninger (Muller Frøland, 2018, s. 16).

Oppgaven er hovedsakelig basert på materiale fra Arbeiderbevegelsens arkiv og digitaliserte aviser fra Nasjonalbiblioteket i perioden 1920 til rundt 1936-37. Radiointervjuer og intervjuer i aviser er gjort av deltakere som reiste til Barcelona med AIF, og er svært viktige bidrag ettersom disse utøverne var tett på hendelsene. Opplevelsene fra Folkeolympiaden baserer seg hovedsakelig på disse intervjuene. Materiale fra Arbeiderbevegelsens arkiv inneholder korrespondanse mellom AIF sentralt og ut i distriktene. Det oppfordres om pengestøtte inn mot Folkeolympiaden i Barcelona i korrespondansen mellom fagbevegelsen, Arbeiderpartiet og AIF i kampen mot fascismen og nazismen. Arbeiderbevegelsens arkiv har også eget materiale etter Rolf Hofmo, som blir anvendt i oppgaven, blant annet opplysninger om Hofmos pass, med konkrete datostemplinger som har vært mulig og ettergå. I tillegg hans tanker om AIF og den «borgerlige» idrett. Dette er også dokumentert i Hofmos bøker *Idrett og politikk* fra 1933 og *Folkeidrett-borgerlig idrett og arbeideridrett* fra 1937. De digitaliserte utgavene av Arbeiderbladet som jeg har funnet på Nasjonalbiblioteket inneholder rapporter, korrespondanse, oppfordring om finansiering til Folkeolympiaden. Dette fører meg også tett på hendelsene ettersom beskrivelsene er skildret i julidagene 1936. Noe av materialet er også hentet fra Riksarkivet. Materialet her forteller mye om hvordan Landsforbundet så på AIF.

På bakgrunn av all den overnevnte informasjonen er det viktig å huske på at den organiserte idretten på denne tiden er svært politisert. Dette må hele tiden stilles spørsmål ved underveis i skriveprosessen. Hans Georg Gadamer kan være en nyttig veileder i spørsmålene om tolkning av disse spørsmålene. Gadamer videreutviklet hermeneutikken. Hermeneutikk handler om tolkning. Gadamer mener vi skal strebe etter å fjerne forforståelsen for å kunne undersøke fenomenet objektivt, i mitt tilfelle Folkeolympiaden. På den andre siden mener Gadamer at vi alltid vil komme til tekstene med en viss bagasje av tanker og erfaringer. Gadamer skriver: «En virkelig historisk tenkning må ta høyde for sin egen historisitet» (2012, s.338). Dette betyr at du som tolker tekster må være bevisst den historiske konteksten man er i. Dette har nærliggende relevans for mitt prosjekt fordi mediene, litteraturen og arkivmaterialet er farget av politikken i 1920-30 årene.

Per Maurseth har beskrevet situasjonen i arbeiderbevegelsen i 1920 i boken *Gjennom kriser til makt*. Maurseth gir et viktig bidrag til å forstå arbeiderbevegelsens politiske agitasjon etter første verdenskrig, sammen med den allerede veldokumenterte litteraturen om norsk idrettshistorie gjennom Finn Olstad & Stein Tønnesson *Norsk idrettshistorie*, i tillegg til Matti Goksøyr og Petter Larsen sine bøker. Ut ifra mine opplysninger finnes det ingen masteroppgave om Folkeolympiaden i Barcelona 1936. Bøkene som er nevnt ovenfor har med en kort «notis» om lekene i Barcelona, derfor trengs det ny forskning på området. Noen opplysninger om Folkeolympiaden kommer frem i litteraturen til Olstad, Larsen og Goksøyr. Masteroppgaven til Geir Ove Halvorsen (2006) *Kampen om arbeideridretten-Om forholdet mellom Arbeidernes idrettsforbund og Røde sportsinternasjonalesen* vil bli flittig brukt ettersom oppgaven gir nye opplysninger om AIFs internasjonale og ideologiske engasjement. Disse opplysningene har relevans for å forstå den internasjonale orienteringen i AIF, som igjen er viktig for å forstå forutsetningene for deltakelsen i Folkeolympiaden.

Det finnes svært lite litteratur om selve Folkeolympiaden. Men i 2020 kom boken *The popular front and the Barcelona 1936 Popular Olympics* av James Stout som selv har en PhD i europeisk moderne historie. Denne fremstillingen er et sentralt bidrag inn mot problemstillingen min. Boken bringer frem det internasjonale perspektivet og gir en mer detaljert beskrivelse av hvordan Folkeolympiaden ble utformet som et alternativ til OL i Berlin, ut fra et spansk og internasjonalt ståsted. Den katalanske idretten som politisk prosjekt blir også drøftet av Stout (2020). Artikkelen til historikeren Ray Physick som er publisert i tidsskriftet «Sport History» har kommet frem med opplysninger som ikke finnes i boken til Stout. Artikkelen til Physick og boken til Stout er den eneste internasjonale faglitteraturen som fins om Folkeolympiaden etter utallige og grundige søk i ulike databaser.

Opgaven har som mål å kombinere arkivmateriale med litteratur om Folkeolympiaden og forutsetningene for deltakelse basert på litteraturen som er skrevet om norsk idrettshistorie. Boken til Hans Fredrik Dahl, Bernt Hagtvet og Rolf Werenskjold *Ekko fra Spania- Den spanske borgerkrigen i norsk offentlighet* (2019) er et nyttig bidrag for å forstå mediens reaksjoner hjemme i Norge, og hvorfor denne borgerkrigen fikk omfattende omtale i den norske offentligheten særlig blant venstresidens medieorganer. Masteroppgaven til Kristin Stray Gundersen (2008) *Norske myndigheters reaksjon på de frivillige og det humanitære hjelpearbeidet i den spanske borgerkrigen* sammen med Kvaløy sin masteroppgave (1995) er gode bidrag for å belyse omtalen politisk av Spania her hjemme i Norge. I disse oppgavene

kommer det frem navn på de frivillige som deltok. Dessuten kommer det frem opplysninger om at AIF kan ha vært en rekrutteringsarena for støtte til republikken i kampen mot Franco. Frank Refsdal er historiker og blitt berømt for sitt banebrytende arbeid gjennom sin innsamling av informasjon om nordmenn som deltok i den spanske borgerkrigen (Ravn, 2009). Refsdals arkiv inneholder navngitte personer og organisasjonstilknytning i forbindelse med den spanske borgerkrigen. Disse opplysningene er helt vesentlige å problematisere, fordi det knytter AIF og NKP til direkte deltakelse i den spanske borgerkrigen.

Den metodiske tilnærmingen til de kildene som er nevnt baserer seg på den metodiske drøftingen til Knut Kjeldstadli. Jeg har valgt denne boken fordi den presenterer hvordan en historiker jobber med å rekonstruere fortiden gjennom kildegransking og behandling av kilder. Målet med i historiefaget er å gi forklaringer på hvem som gjorde hva, når og hvor (Kjeldstadli, 1999, s. 169). Den metodiske tilnærmingen dreier seg rundt den hermeneutiske tradisjon, som kanalisere spørsmålene knyttet til problemstillingen inn mot subjektet, konteksten og meningen bak slik Kvarv tolker hermeneutikken (Kvarv, 2010). Denne tilnærmingen er naturligvis relevant ettersom jeg dykker ned i arkivmateriale fra to institusjoner og aviser fra 30-tallet. I de digitaliserte avisene på Nasjonalbiblioteket, er det viktig å tenke over at som leser blir undersøkeren utsatt for en «dobbel» fortolkning, tatt i betraktning at det som står skrevet, er tolket av en journalist som igjen gjengir noe i avisen. Dermed kan det hende at noe informasjon forsvinner ved å stille ledende spørsmål til fordel for den politiske agendaen til avisen. Ettersom pressen er sterkt politisert, er utgangspunktet for å undersøke avhengig av at jeg som forsker tar hensyn til konteksten og har en bakgrunnskunnskap om hvilke ideologiske bindinger de ulike mediene har. På den andre siden vil intervjuer med deltakere fra AIF føre meg nærmere hendelsene og en forklaring på hvorfor de deltok i Folkeolympiaden. Dette fører til et bredt kildetilfang og er en utfordrende øvelse til meg som forsker som hele tiden må vurdere utsagnene. Et eksempel er boken til Rolf Hofmo som er preget av forfatterens politiske holdninger, slike hensyn er viktig i en tolkningsprosess.

I historisk forskning er det viktig å ivareta hvordan jeg som forsker klarer å sette mitt prosjekt om Folkeolympiaden inn i en «bestemt tidssammenheng» (Dahl O. , 2002, s. 18). Dette betyr hvordan undersøkeren setter fenomenet inn i en større og videre kontekst (Dahl O. , 2002, s. 18). På bakgrunn av andre historiske fenomener blir tildelingen av OL til Berlin 1936 svært

viktig for å forstå Folkeolympiaden. Intervjuene som er gjort med deltakerne viser at de naturligvis har sin versjon av det som skjedde på reisen til, og i Barcelona. Ettersom intervjuene er gjort i ettertid, er det viktig å ta hensyn til hvordan den politiske situasjonen har endret seg siden 1936. Alder kan også spille inn ettersom utøverne ser tilbake på seg selv og forteller om episoder, hvor de ville handlet annerledes i dag.

For mitt prosjekt vil dette være særlig sentralt å forklare fenomener fra 1920 og frem til 1936. Folkeolympiaden kan ha forskjellig betydning i forskjellige sammenhenger (Dahl O. , 2002). I lys av dette må jeg forsøke å se en sammenheng med Folkeolympiaden og hvordan politikken forandret seg i perioden 1920-1930. Ved å forstå den politiske utviklingen blir mine forklaringer mer troverdige. Dette er nyttig bidrag for å kunne forstå hvilke politiske forutsetninger som lå til grunn for norsk deltakelse i Folkeolympiaden.

Teoretiske perspektiver

Rune Slagstads bok *Sporten* fra 2008 er ett utgangspunkt for oppgaven for å forstå AIF sin virksomhet. AIF drev en form for sivilisasjonskritikk av den industrielle sivilisasjon og konkurransesamfunnets ensidighet (Slagstad, 2008, s. 347). Slagstad mener at AIF påkalte Nansen i like stor grad som Marx` syn på idrett og sunnhet. Idretten skulle herde legemet «under herredømme av stålsatt vilje». Disse perspektivene stod også sentralt i den katalanske idrettsbevegelsen. Dette vil jeg komme tilbake til senere.

Kapitalismekritikken er av betydning gjennom hele oppgaven. Dette er selve kjernen i fremveksten av arbeiderbevegelsen. Den britiske forfatteren George Orwell deler i likhet med Hofmo mye av det samme synet på kapitalismen ut fra et sosialistisk perspektiv. Hofmo argumenter for at kapitalismen er et uttrykk for individualismen og borgerskapet gjennom boken *idrett og politikk*: «Rekordjageri og profesjonisme, er et uttrykk for kapitalismens vesen: Individualismen» (Hofmo, 1933, s. 61). Orwell går enda mer radikalt til verks og sier at: «Borgerlig demokrati, er et annet navn for kapitalisme, og det samme er fascismen» (Orwell, 1975, s. 60). Disse argumentene og ideene ble brukt av arbeiderbevegelsens som boikott av Berlin i 1936. Sammen med LO mente også Orwell at det nazistiske og fascistiske diktaturet representerte kapitalismen forkledd i en ny nazistisk «drakt». Hofmos beretninger for å skaffe penger til troppen utover på 30-tallet er preget av sterke ideologiske og politiske argumenter som går i retning forakt for de nazistiske og fascistiske diktaturet.

Ettersom mellomkrigstiden er preget av revolusjonære ideologiske bevegelser, vil det være relevant å se til den tidligere tyske/jødiske statsviteren Hannah Arendt. Arendt har problematisert enhver form for ideologi. Fenomenet som jeg skal undersøke er preget av sterke ideologiske motsetninger, derfor vil det vært relevant å bruke Arendts analyse om ideologienes indre logikk. I boken til filosofen Einar Øverenget om Arendt påpeker forfatteren at Arendt er skeptisk til enhver ideologi, om det er rase eller klassekamp. Ideologier tar utgangspunktet i en bestemt idé, og fordi ideologien skal «totalforklare historiske hendelser så vel som den fremtidige utvikling i lys av et bestemt premiss» (Øverenget, 2001, s. 128). Det kommer til uttrykk gjennom Norges kommunistiske parti, som har de sterkeste ideologiske bindingene på venstresiden. Resultatet ble at disse rekrutterte personer til å delta i den spanske borgerkrigen og mange måtte bøte med livet, dermed hadde personene gjennom den rådende ideologien legitimert bruken av vold.

Olstad har skrevet om de estetiske sidene ved arrangementene til arbeideridretten. Spartakiadene og Arbeiderolympiadene ville vise fram sin politikk gjennom masseoppvisninger hvor massene trampet i takt, struttende av vitalitet og sunnhet (Olstad, 2011). Han ser langt på vei likheter mellom sosialismen og nazismens sine masseoppvisninger, gjennom forholdet mellom individet og kollektivet. For AIF ble dette et viktig virkemiddel for å henvende seg til massene og skape interesse rundt arbeideridretten.

De overnevnte perspektivene er med på å forklare boikotten av Berlin og de politiske forutsetningene deltakelse i Folkeolympiaden og vil bli hentet frem i mine funn senere i oppgaven.

Kort sammendrag av Folkeolympiaden

Som nevnt innledningsvis skulle det i 1936 arrangeres to olympiader, en i Berlin og i Barcelona. Den spanske byen fikk ekstra stor betydning ettersom OL i Berlin var et kalkulert arrangement som i ettertid ble definert som et verktøy for nazistisk propaganda. I Spania var fokuset massemønstringer, og til dette ble Stadion Montjuïc som kunne huse inntil 72 000 deltakere og publikummere tatt i bruk. Montjuïc hadde opprinnelig blitt bygget til verdensutstillingen i Barcelona i 1929 (Larsen, 1979, s. 152). Vedtaket om å deltakelse ble fattet på AIFs landsmøte i 1935 (Larsen, 1979, s. 151). Tidligere hadde det blitt arrangert to arbeiderolympiader i henholdsvis Frankfurt og Wien, den tredje skulle altså arrangeres i Barcelona som skulle fange bredere enn den tradisjonelle arbeideridretten, gitt tildelingen av

Berlin som nevnt tidligere. Arrangementet var satt til 19.-26. juli i 1936 (Sæther, 1992). 22 land stod på deltakerlisten og alt i alt 2000 deltakere. Den norske troppen bestod av 35 mann (Sæther, 1992). Arbeiderbladet skrev at det var 34 (Arbeiderbladet, 13.juli.1936). 15.juli satte deltakerne kursen sørover mot Barcelona med Rolf Hofmo og Karl Evang, som var troppens lege sammen med konen Gerda Evang, i ledelsen. Gerda Evang var også lege gjennom hele sitt yrkesliv og engasjerte seg saken om frivillig abort (Andersen & Elvebakken, 2017). Gerda ble også aktiv i Spaniahjelpen i ettertid. Gerda fremstilte kvinnene i en beretning til Arbeiderbladet 11.08.1936 som de som virkelig hadde gjort en innsats når revolusjonen engang ville være over. Kvinnene hadde gjort en innsats når det gjaldt matforsyninger, senger og klær (Arbeiderbladet, 11.08.1936).

Til Folkeolympiaden hadde også Sovjetunionen meldt seg på, men dukket aldri opp ifølge (Larsen, 1979). Dette vil bli problematisert senere i oppgaven. Den 18.juli, dagen etter den norske troppen hadde ankommet, gikk Francos tropper inn i gatene og det fascistiske kuppforsøket var et faktum. Den norske troppen havnet i skuddvekslinger og skytingen fortsatte utover natten og på dagen. På bakgrunn av dette valgte arrangørene å utsette lekene til tirsdag 21.juli. Under treningen ble det åpnet ild og den norske troppen kom seg helskinnet tilbake til hotellet etter hjelp fra Olympiakomiteen (Sæther, 1992). Arrangørene kom fort frem til at hele Olympiaden måtte innstilles. Den 22.juli forlot franskmennene Spania i båt. Dagen etterpå, med god hjelp av Olympiakomiteen, fikk den norske troppen skyss med en båt til Sète i Sør-Frankrike, et par dager senere ankom de Paris og deltok i et stort friidrettsstevne, hvor den norske troppen presterte godt (Sæther, 1992).

Problemstilling

Hva var den politiske bakgrunnen for norsk deltakelse i Folkeolympiaden i Barcelona 1936, og hvilke politiske konsekvenser fikk det i Norge?

Kapittel 2: Bakgrunn- De politiske forutsetningene for AIF og Folkeolympiaden

Arbeideridretten forandret seg i takt med den politiske utviklingen i Arbeiderpartiet. Fram til den første verdenskrig var det norske Arbeiderpartiet preget av sosialdemokratisk tankegang (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 205). Deler av arbeiderbevegelsen ville bruke demokratiet til å omdanne det kapitalistiske samfunnet (Olstad & Tønnesson, 1987).

Per Maurseth slår fast at etterkrigstidens kapitalisme var preget av høykonjunktur og markedskreftene satte sitt preg på økonomien (Maurseth, 1987, s. 80). Samtidig i Norge vokste det frem en mer radikal opposisjon i Arbeiderpartiet som en følge av nye industriarbeidergrupper og skjerpet klassekamp mot kapitalismen (Olstad & Tønnesson, 1987). AIF knyttet seg til den radikale delen av Arbeiderpartiet, og var under Kominterns innflytelse i RSI etter dannelsen i 1924. Samtidig hadde revolusjonen i Russland 1917 vist at det var mulig å erobre makten utenom det parlamentariske systemet, dette fikk stor oppslutning hos de norske arbeiderene (Olstad & Tønnesson, 1987). Revolusjonstanken fantes også innad i de mest radikale delene av arbeideridretten gjennom Spartacus. Spartacus skulle senere bli arbeiderungdommens idrettsalternativ. Dette var for å stå best rustet i klassekampen. I 1918 vant den mer radikale opposisjonen i Arbeiderpartiet valget på landsmøtet, hvor partiet slo fast at det var et revolusjonært parti, med Martin Tranmæl i spissen (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 205). Arbeiderpartiet legitimerte masseaksjoner i kampen for arbeiderenes økonomiske frigjørelse (Olstad & Tønnesson, 1987), ikke ulikt idretten som også fokuserte i stor grad på masseopptrinn som også skulle stå sentralt i Folkeolympiaden på Stadio Montjuïc som nevnt tidligere. Hofmo beskriver også detaljert hvor mye tilslutning AIF etter hvert hadde fått på sine arrangementer, med stadig voksende antall deltakere og medlemmer (Hofmo, 1933, s. 68).

På landsmøtet i 1919 sluttet Arbeiderpartiet seg til Komintern. For idretten hadde dette en direkte politisk innvirkning fordi RSI som nevnt tidligere hadde tett tilknytning til Komintern. Bakgrunnen for tilslutning til Komintern var at Arbeiderpartiet så på seg selv som et ledd i en større internasjonal bevegelse, som skulle bidra til revolusjon i de større landene (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 206). Komintern hadde sitt hovedsete i Moskva med ønske om at medlemspartiene fulgte enhver ordre fra den russiske hovedstaden. Moskvatesene var en viktig faktor for det ideologiske, strategiske og organisatoriske arbeidet mot en verdensrevolusjon. Disse tesene fikk først og fremst fotfeste på Kominterns annen kongress i 1920 (Maurseth, 1987). Tesene var betingelser for å bli opptatt som medlem av Den kommunistiske internasjonale (Maurseth, 1987). Maurseth konkluderer med at Arbeiderpartiet aldri ble et kommunistisk parti ut fra betingelsene i Moskvatesene. Dette var fordi tesene skapte splittelse i Norge og truet også med å splitte selve alliansen som hadde vunnet flertallet i valget 1918 (Maurseth, 1987). Samtidig foregikk det diskusjoner innad i partiledelsen om verdivalg. I Arbeiderpartiet rådet det forskjellige oppfatninger om veien til

sosialisme, organisering og retningslinjer. Utfordringene meldte seg fordi noen fraksjoner også ønsket å vise solidaritet med den russiske revolusjonen og den nye internasjonale (Maurseth, 1987).

Splittelsen i Arbeiderpartiet

I 1921 brøt den sosialdemokratiske delen av Arbeiderpartiet ut og dannet Norges sosialdemokratiske arbeiderparti (Olstad & Tønnesson, 1987). I 1923 bestemte flertallet i Arbeiderpartiet under ledelse av Martin Tranmæl et endelig brudd med Komintern (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 206). Idretten fortsatte sin tilknytning til Komintern gjennom RSI. Arbeiderparti-medlemmene som fortsatt var «pro-Moskva» brøt ut og dannet Norges kommunistiske parti (Norges kommunistiske parti). Mange som var tilknyttet Norges Kommunistiske parti skulle senere følge Kampforbundet for rød sportsenhet for idrett etter landsmøtet i 1927 og 1929. Kampforbundet fortsatte sitt samarbeid med RSI frem til oppløsningen i 1934.

Det norske Arbeiderpartiet ble aldri noe revolusjonært parti i praksis gitt Moskvatesenes betingelser. Dermed var partiet splittet i tre. Mange reformister gikk inn i Norges kommunistiske parti, mens mange av de revolusjonære ideene ble i Arbeiderpartiet (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 206). Det store flertallet i ungdomspartiet gikk inn i Norges kommunistiske parti. Rolf Hofmo ble tidlig kjent som en av ungdomspartiens mest aktive medlemmer. Hofmo var formann i Grünerløkka sosialdemokratiske forening, men som medlem av «Mot Dag» ble han ekskludert av Arbeiderpartiet i 1925 og fulgte «Mot Dag» inn i Norges kommunistiske parti sammen med den fremtidige helsedirektøren Karl Evang og grunnleggeren Erling Falk (Maurseth, 1987). «Mot Dag» var arbeiderbevegelsens intellektuelle tidsskrift i Norge. Tidsskriftet diskuterte samspillet mellom arbeiderbevegelsens kunnskapsmessige ressurser og revolusjonære krefter (Lundgren, 1984). «Mot Dag» skulle senere få en sentral rolle i spørsmålet knyttet til den spanske borgerkrigen gjennom den intellektuelle forståelsen av det politiske landskapet i Spania og internasjonalt i 1936. Splittelsen i Arbeiderpartiet skulle også stå sentralt i få nordmennene hjem fra Barcelona etter krigens utbrudd i 1936. Den norske konsulen som jobbet på vegne av regjeringen Nygaardsvold, var det ikke mye greie på, ifølge Hofmo (Arbeiderbladet, 30.juli.1936). Den sosialdemokratiske delen som regjeringen Nygaardsvold var bundet til, hadde et mer passivt forhold til stormaktspolitikk. Derfor kan splittelsen i Arbeiderpartiet i 1921 brukes som et

«speil» for å forklare hvilken politikk som ble ført inn mot Folkeolympiaden, og hvordan Arbeiderpartiet, som styringsparti forholdt seg til den norske troppen under Folkeolympiaden og den spanske borgerkrigen.

Rolf Hofmo-bindeleddet mellom idrett og samfunn i mellomkrigstiden

Rolf Hofmo stod helt sentralt i AIF og oppbyggingen av organisasjonen. Hofmo vil være en sentral skikkelse gjennom hele oppgaven, fordi han er bindeleddet mellom politikken og idretten. Ifølge Kvalheim (2016) er det to forhold som kan konkretisere Hofmos engasjement. De sosiale og politiske forholdene som ble tydelige innad i arbeiderbevegelsen og i særdeleshet etter revolusjonen i Russland i 1917, et eksempel på at arbeiderklassen hadde gjennomført en revolusjon som et opprør mot de sosiale og politiske forholdene. Kvalheim nevner også et forhold til en voksende interesse for idrett i Norge, spesielt i arbeiderklassen som en årsak til Hofmos engasjement. Iveren til Hofmo førte også til utskjelling blant hans motstandere, spesielt i pressen og på det politiske plan. Ingen har vært i nærheten av å utrette så mye og sette så tydelige spor etter seg som Rolf Hofmo (Kvalheim, 2016, s. 16). Engasjementet for antifascisme skulle bli sentralt hos Hofmo på 30-tallet, sammen med Karl Evang.

Arbeideridretten i Norge

Jeg har valgt å beskrive de politiske forutsetningene som lå til grunn for veksten til arbeideridretten under Hofmos ledelse. Idretten ble et politisk verktøy i klassekampen for arbeiderbevegelsen. Denne revolusjonsiveren fikk senere konsekvenser i idretten gjennom en splittelse i idrettsbevegelsen etter landsmøtene i Arbeiderpartiet i 1927 og 1929. Som nevnt tidligere eksisterte det to idrettsforbund helt opp mot samlingen av idretten i 1940. Utover 30-tallet forsøkte AIF og Landsforbundet seg på en rekke forlikstevner og troen på en samlet idrettsbevegelse var innen rekkevidde. Idrettsstriden som varer gjennom 20- og 30-tallet, er en premissleverandør for venstresidens engasjement i sitt syn på boikotten av Berlin OL og deltakelse i Folkeolympiaden.

Idretten ble viktig for arbeiderbevegelsen ettersom arbeidsdagene ble kortere (Goksøyr, 2008, s.79 sitert i Olsen, 2021). De møtte ofte stengte dører på stevner i regi av Landsforbundet, og måtte etter hvert arrangere sine egne idrettsstevner på bakgrunn av ressursene de hadde til rådighet. Arbeiderbevegelsens misnøye til ledelsen i Landsforbundet var antakelig sterk, fordi

det var offiserer og overklasse i ledelsen som satt med makta. Landsforbundet følte seg eksklusive og stod nærmere borgerskapet. Talene og argumentasjonen knyttet Landsforbundet til de borgerlige partiene, og arbeiderbevegelsen oppfordret åpent til å bruke idretten mot den radikale arbeiderbevegelsen (Goksøyr, 2008, s.95-96). Dette førte til en sterk politisering i arbeideridretten, hvor Landsforbundet stod for det totalt motsatte politiske syn (Goksøyr, 2008, s.96). Dette dannet grunnlaget for striden som skulle vare gjennom store deler av mellomkrigstiden.

Rundt om i Europa vokste arbeideridretten raskt frem, spesielt i Tyskland (Goksøyr, 2008). Kontakten med Tyskland vil jeg komme tilbake gjennom Olaf Thorsen og Spartacus. Thorsen var selverklært kommunist og aktiv i brytermiljøet i hovedstaden (Halvorsen, 2006, s. 39). I Skandinavia stod arbeideridretten spesielt sterkt i Norge og Finland (Goksøyr, 2008). Grunnen til dette var at de fikk støtte av politiske partier (Goksøyr, 2008). En annen misnøye blant arbeiderene som meldte seg, ifølge Olstad, var at arbeiderene så på misnøye mot amatørreglene slik de hadde blitt praktisert av Landsforbundet. Ved deltakelse i idrettsstevner fikk de ikke mulighet til å få lønnskompensasjon (Goksøyr, 2008). Dette rammet naturligvis arbeiderne.

I 1920 stiftet Grünerløkkens ungdomslag idrettslaget Spartacus, dette skulle være arbeiderungdommens idrettsalternativ. Forslaget ble stilt av Harald Liljedahl, en ung tobakksarbeider fra Larvik og fagforeningsmann (Larsen, 1979). Liljedahl skulle senere bli AIFs første formann. Liljedahl ble også Spartacus første formann og medstifter, men trakk seg av hensyn til andre gjøremål. Eivind Hofmo overtok som formann. Eivind Hofmo som var broren til Rolf Hofmo, bidro også til stiftelsen av Spartacus. Dette kan langt på vei sies å ha gjort arbeiderbevegelsen oppmerksom på nødvendigheten av en egen arbeideridrettsbevegelse (Larsen, 1979, s. 12). Draktene skulle være symbolsk på bakgrunn av navnet Spartacus. De var hvite med rødt flagg på brystet. Navnet var hentet fra det berømte slaveopprøret i Roma (Larsen, 1979, s. 12). I Tyskland var Spartacusforbundet en revolusjonær organisasjon som gikk inn for rådsrepublikk, en idé som hadde sin forankring i Sovjetunionen. I 1918 var de med å danne det tyske kommunistparti (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 208).

Olstad påpeker at det er lite kjennskap til målsettingene til Spartacus og dens virksomhet i Norge. Det har kommet frem noen rapporter fra Generalstabens etterretningskontor fra 1921 som overvåket foreningen. Generalstabens etterretningskontor lå under de militære

myndighetene. Etterretningskontoret ønsket å overvåke Spartacus og deres virksomhet. I en rapport fra 15. august 1921 kommer det frem følgende: Spartacus skulle blant annet holde seg inne med tyske og tsjakkoslovakiske sportsforeninger. Spartacus skulle ødelegge Norges idrettsforbund ved å oppmuntre unge arbeidere til å slutte seg til arbeidersportsforeninger på klassekampens grunn (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 207). Det kan stilles spørsmål ved disse opplysningene, ettersom etterretningstjenesten var lite egnet til å vurdere forholdene i arbeiderbevegelsen (Olstad & Tønnesson, 1987). De militære myndighetene hadde også sine politiske interesser. Det som er klart er at Spartacus hadde politiske mål (Olstad & Tønnesson, s. 208). Det er liten tvil om at medlemmene av Spartacus, gjerne tilknyttet Arbeiderpartiets ungdomsforbund begynte med idrett for å stå best rustet i klassekampen (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 207). Rolf Hofmo holdt et foredrag i Grünerløkkens demokratiske forening 1921, hvor han sa: «Kommunistene måtte søke at faa tak i den sunde og kraftige ungdom som staar i borgerlige idrætsbevægelse. Der måtte dannes kommunistiske idrætslag, og gjøre de interessante slik at den borgerlige idrætsungdom fikk lyst at bli med». (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 208).

Utsagnet underbygger Hofmo som agitator for arbeiderbevegelsen, ifølge biografien til Arne Kvalheim om Rolf Hofmo. Kvalheim skriver at Rolf Hofmo på denne tiden hadde lojalitet til Komintern og til Moskvatesene. Dette var riktig politikk for Arbeiderpartiet ifølge Hofmo (Kvalheim, 2016). Dette gir uttrykk for en ung og entusiastisk Hofmo. I kraft av rollen sin ble han en viktig agitator for å få på plass en massebevegelse innenfor idretten, som appellerte til ungdommen. Samtidig legger han seg på forsonlig linje, ved at idrettsungdommen skal få lyst til å bli med. Hofmo fremmer ingen form for ekskludering. Dette gjør at det er vanskelig å knytte Hofmo til den dogmatiske lojaliteten til Moskvatesene og Komintern. Men utover på 20 og 30-tallet skulle også forsonlighets og solidaritetslinjen bli viktig for Hofmo i spørsmålet om Spania under og etter Folkeolympiaden i 1936.

Arbeiderens idrettsopposisjon

I februar forlangte Spartacus et fellesmøte med Arbeidernes idrettskomite, som var satt sammen av Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet. Komiteen skulle drøfte forholdet mellom arbeideridretten og Landsforbundet (Halvorsen, 2006, s. 32). 27. februar 1921 ble det avholdt et møte og hvor det ble diskutert veien videre for arbeideridretten, og mulighetene for å danne en egen idrettsopposisjon. Senere på våren ble det arrangert et møte i Folkets hus, det var

under denne konferansen Arbeidernes idrettsopposisjon ble dannet. Hensikten skulle være å samle alle idrettsorganisasjoner som ønsket å jobbe for idrett og friluftsliv blant arbeiderene (Halvorsen, 2006, s. 33). Det var også et ønske fra opposisjonen at idretten ble underlagt undervisningsdepartementet og ikke forsvarsdepartementet (Rolf Hofmos arkiv AAB serie D boksnummer 0013. Love for "Arbeidernes idrætsopposisjon" 1921 sitert, i Halvorsen, 2006, s.33).

Det hersket en del pasifisme blant markante skikkelser i arbeiderbevegelsen. Tilknytningen mellom Forsvarsdepartementet og militæret kan være en forklaring på hvorfor arbeiderbevegelsen ønsket å flytte idretten til undervisningsdepartementet. Pasifismen kommer til syne i en tiltalebeslutning fra statsadvokaten. Rolf Hofmo, Martin Tranmæl og Aksel Zachariassen anklages for oppfordring om å nekte militærtjeneste (Hofmo D-0012.). Dette forsterker tanken om at idretten ikke skulle tjene noe militært formål, men det kan ses ut som det skulle i større grad være en del av den sosialistiske «indoktrineringen», ettersom det var et ønske fra arbeiderbevegelsen å legge dette under undervisningsdepartementet. Paradoksalt nok, flørtet Tranmæl med Moskva og Moskvatesene.

Hofmo var til stede under Kominterns verdenskongress i 1923. Dermed er det rimelig å hevde at Hofmo visste sammen med flere at det med ganske stor sikkerhet hadde foregått en væpnet revolusjon i Russland. Deltakelsen på kongressen samsvarer ikke nødvendigvis med Hofmo, som med flere tar avstand fra vold og krig. Hofmo skrev i sine notater etter oppholdet i Russland: «Vi marsjerte gjennom byen med militærmusikk op til Smolny, hvor soldaterne dannet espalier» (Hofmo D-0008). Ut fra notatene virker det som dette skapte begeistring. Som nevnt tidligere var disse ideene og tankene reelt eksisterende i arbeiderbevegelsen rett etter revolusjonen i Russland. På den en andre siden kjente sentrale personer i arbeiderbevegelsen ikke omfanget til det leninistiske regimet, som førte til at arbeiderbevegelsen senere inntok et annet standpunkt i spørsmålet om tilknytning til Komintern. Åtte år senere skulle samarbeidet med RSI og Komintern opphøre hos AIF.

I et brev skrevet til Joh. Eriksen (Ikke funnet ut hvem Joh. Eriksen er. Antageligvis Arbeiderparti-politiker) skrev Hofmo at «Kontingenten strekker på langt nær til og at Arbeiderpartiet sin økonomi er svært dårlig» (Hofmo D-0012). Dette er en gjennomgangsmelodi utover i 20 og 30 årene. Behovet for finansiering virker prekært for å få til organisering, agitasjonsarbeidet og deltakelse i ulike stevner. Spørsmål om finansiering

skulle også bli sentralt i Folkeolympiaden i Barcelona 1936 gjennom pressen og fagforeningene. I Arbeiderbladet i juni. 1936 oppfordrer avisen til kronerulling for å finansiere troppen til Folkeolympiaden.

I et brev i arkivet til Landsforbundet vedrørende Arbeiderens idrettsforening (1922-1926). datert 27.mars.1924, skrev Harald Liljedahl på vegne av arbeidernes idrettsopposisjon et brev til Landsforbundet der han ber om midler til deres egen organisasjon. Her fremkommer det ønske om 5000 kroner for å bygge forskjellige idrettsplasser. Landsforbundet svarer at de ikke kan innvilge dette ønske, fordi disse midlene trengs til egne idrettsplasser i både bygder og på mindre steder. Dette svaret kan tenkes å ha vært et bidrag i prosessen om å danne et eget forbund i opposisjon mot Landsforbundet. Tre måneder senere ble Arbeiderenes idrettsforbund dannet.

Dannelsen av arbeidernes idrettsforbund

7.april 1924 blir en merkedag for hele arbeiderbevegelsen og i særdeleshet idretten. Etter et bryterstevne hadde Bryteforbundet ekskludert 15 brytere fra fagforeningens idrettsforening. Dette var fordi forbundet mente at det var drevet politikk på stevne (Larsen, 1979, s. 25). I sinne dro de til arbeidernes idrettsopposisjon og forlangte at det ble dannet et eget arbeideridrettsforbund. Ifølge boken til Hofmo 1933, skal reaksjonen fra arbeiderene ha vært å synge Internasjonalen i avslutningen på stevnet (Hofmo, 1933, s. 26). Ved å synge internasjonalen ble det tydelig markert arbeiderbevegelsens politiske ståsted. Finn Olstad mener dette bare er halve sannheten. Dette var antageligvis iscenesatt av arbeideridrettsforbundet som en provokasjon mot Landsforbundet for idrett (Halvorsen, 2014).

På landsmøte i 1924 blir saken debattert, og forslaget om eget forbund ble vedtatt med 51 mot 4 stemmer. Harald Liljedahl ble valgt til den første formannen. Debatten innad på landsmøte dreide seg i stor grad om hvordan arbeideridretten skulle forholde seg til de borgerlige. Her fantes det en splittelse innad i organisasjonen. Noen ønsket en ustrakt hånd, ved å legge seg på en større grad av nøytralitetslinje. Andre ønsket et fullstendig brudd med de borgerlige. Dette kan gi uttrykk for hvor de stod politisk ettersom det fantes en rekke fraksjoner etter splittelsen i Arbeiderpartiet i 1921. Det ble fremsatt forskjellige forslag i salen om samarbeid med borgerlige idrettsforeninger. Rolf Hofmo foreslo:

«Der gis adgang for medlemmer tilsluttet de borgerlige foreninger å delta i stevner arrangert av foreninger tilsluttet AIF. Ingen arbeideridrettsmann kan delta i et borgerlig stevne uten AIF-styrets tillatelse. (Larsen, 1979, s. 29).

Dette står i stil med det Hofmo snakket om i 1921 i ungdomslaget på Grünerløkka. Her nevner Hofmo at han ikke utelukker borgerlige idrettsforeninger. Sett i lys av at han ikke gikk inn for et eget arbeideridrettsforbund, kan Hofmo gi et inntrykk av å legge seg på en forsonende linje. Paradokset er på at den andre siden viser Hofmo begeistring for Moskva-tesene som etter mitt syn ikke bærer preg av forsonlighet med mindre du ikke fulgte tesene. Utfallet kunne føre til ekskludering med mindre du ikke støttet opp om tesene.

Forslagene ble oversendt til en redaksjonskomité. Ingen idrettsmann tilsluttet AIF kan delta i konkurranser sammen med streikeforbrytere eller på noen annen måte opptrådt provokatorisk mot arbeiderklassen. Senere ble det vedtatt en formålsparagraf:

«Arbeidernes idrettsforbunds formål er å samle arbeideridrettsforeningene i Norge og virke for arbeidernes fysiske og åndelige kultur til det beste for arbeiderklassen». (Larsen, 1979, s. 29).

Hofmo adresserer en kraftig melding som kan tolkes retning Landsforbundet og borgerskapet. Den lyder som følger: «AIF sin oppgave er å samle alle arbeidere til aktiv idrettsutøvelse, det er en organisasjon som er bygd på felleskapets interesse. Motsetning til egen og særinteressen». I boken til Hofmo fra 1933 forsterkes denne forestillingen. Her skrev Hofmo at: «Samfunnet er delt i to leire, som stadig er i en kamp mot hverandre. Denne kampen kan bare opphøres når det kapitalistiske samfunnssystem blir erstattet med en sosialistisk dagsorden» (Hofmo, 1933, s. 3).

Denne forestillingen ble rådende utover 20-tallet, men etter hvert ser Hofmo en større vilje til forsoningen ettersom fascismen er på fremmarsj i Europa. Hofmo ble en slags demagog for idretten som handlet om mer dyptgående krefter, som var en reaksjon på den tidens samfunnsliv ifølge (Slagstad, 2008, s. 347). Landsforbund forsøkte å gjøre idretten upolitisert, AIF var en slags reaksjon og fornyelse på dette (Slagstad, 2008, s. 348). Det er verdt å nevne at i starten hadde ikke Rolf Hofmo noe som helst verv i AIF. Kvalheim mener dette kan skyldes hans verv i Arbeiderpartiet, og av praktiske årsaker ikke hadde tid. Hofmos rolle i «Mot Dag» og vennskapet med Erling Falk kan også vært en faktor, tatt i

betraktning at «Mot Dag» hadde blitt ekskludert fra Arbeiderparti etter splittelsen, og fulgte NKPs politikk gjennom 20-tallet. Allerede under stiftelsesåret opplevde AIF vekst, ved stiftelsen var det allerede 4810 medlemmer, senere på året var tallet steget til 5686 (Halvorsen, 2006, s. 38).

Kvinneidrett

Målsetningen om kvinneidrett stod sterkt i AIF (Larsen, 1979, s. 108). I 1926 stiftet arbeiderens idrettslag, Oslo den første kvinnelig friidrettsgruppe i Oslo (Larsen, 1979, s. 109). Turn var idretten som samlet flest kvinner. I plakaten til Folkeolympiaden er kvinner avbildet sammen med menn i forskjellige hudfarger, dette i motsetning til plakaten til Berlin som var preget av det mannlige kroppsidealet som representerte styrke. Kvinnelige utøvere som var påmeldt i Folkeolympiaden skulle vervet seg senere til militsen i kampen for republikken. Hofmo nevner kvinner og menn når han skal gi en beskrivelse av AIFs virksomhet og at disse to kjønnene ønsker å bidra i kampen for å skape et bedre og lykkeligere samfunn (Hofmo, 1933, s. 44). Tanken var en masseorganisasjon bestående av både kvinner og menn. I Arbeiderbladet kommer den politiske siden av arbeiderbevegelsens syn frem, noe som uttrykkes gjennom idretten. Her anklages de borgerlige for å sette kvinnesynet foran samfunnssynet (Arbeiderbladet, 7.November. 1925).

AIFs kulturelle virksomhet

AIFs kulturelle virksomhet kan sees på som en viktig faktor i organisasjonens arbeid. Ifølge Hofmo har arbeideridretten vakt til live de beste egenskaper hos ungdommen (Hofmo, 1933, s. 69). Gjennom agitasjon med faner og bannere, har arbeideridretten tatt opp kampen mot alkoholmisbruken og dermed klart å fange opp ungdom som har vært i fattigdom og arbeidsledighet. Slik Hofmo ser det, har disse vært utenfor samfunnet, men etter ungdommen har kommet i kontakt med arbeiderbevegelsen, har disse blitt en del av den kunnskapssøkende og kjempende arbeiderklasse (Hofmo, 1933, s. 70). Den kulturell siden skulle også bli sentral i utformingen av Folkeolympiaden. COOP hadde et ønske om at Folkeolympiaden skulle ha en kulturell dimensjon hvor ideen var å kunne vise frem katalansk kultur under åpningsseremonien. Under selve arrangementet var ideen at utøverne skulle forenes og skape et felleskap gjennom solidaritet og brorskap (Stout, 2020).

Sverre Helgesen og Gustav Hansen som skulle være deltakere i Folkeolympiaden fortalte senere i et radiointervju gjort i NRK i 1976: «Vi hadde ikke store forventninger til nivået der nede» (Helgesen & Hansen, 1976). Dette samsvarer med AIFs holdninger til «distanse» rekorder og profesjonalitet. Folkeolympiaden bærer på de samme ideene. Ifølge Stout skulle Folkeolympiaden fremme likhet, toleranse og aksept for ulikhet gjennom å samle alle antifascistiske utøvere til et felles arrangement (Stout, 2020, s. 66)

Hva mente Landsforbundet om dannelsen av AIF?

I Landsforbundets arkiv som gjelder Arbeidernes idrettsforbund 1927-1928, fins et dokument som er sendt rundt i 1927 til ulike organisasjoner tilknyttet Landsforbundet. Jeg har valgt å presentere dette som et ledd i beskrivelsen av den borgerlige idrettsleiren som kan være nyttig for å danne seg et bredere bilde ved å utvide kildetilfanget.

I beretningen skrev de at Arbeidernes idrettsforbund sin primære oppgave er å utbrede idrett blant arbeiderklassen, og at de er tilsluttet RSI etter den 3.verdenskongress. Videre står det at arbeideridretten ikke kan være upolitisk med tanke på måten de driver sin organisering og klassekamp på vegne av proletariatet (1927-1928) (Landsforbundets Arkiv, vedrørende Arbeidernes idrettsforbund). Ifølge beretningen blir dette selve manifestasjonen på at denne tankegangen skiller seg fra den borgerlige tanken om selve idretten (1927-1928) (Landsforbundets Arkiv, vedrørende Arbeidernes idrettsforbund). I beretningen står det skrevet at etter man dannet Arbeidernes idrettsforbund ble det vanskelig for flere foreninger innen Landsforbundet fordi det kom flere spørsmål fra forskjellige kanter av landet om den vanskelige situasjonen (1927-1928) (Landsforbundets Arkiv, vedrørende Arbeidernes idrettsforbund). Slik Slagstad påpeker kommer det også frem i denne beretningen; hvordan Landsforbundet forsøker å holde en politisk nøytral linje, men det betyr ikke nødvendigvis at de var det. Trygve Sverdrup fra Høyre viste stor begeistring fra Stortingets talerstol når det norske fotballandslag hadde møtt opp til fotballkamp i Tyskland i 1934. Sverdrup mente at da hadde det heldigvis ikke gått politikk i idretten (Goksøyr, 2008). Dette utsagnet er uttrykket for mellomkrigstidens idrettsstrid.

Kapittel 3: AIFs internasjonale samarbeid

Det internasjonale samarbeid var hele tiden sentralt for AIF gjennom deltakelse i Arbeiderolympiader og Spartakiader. Som en del av bakgrunnen for deltakelse i

Folkeolympiaden vil jeg beskrive den første internasjonale korrespondansen mellom AIF og RSI. Dette beskriver den ideologiske retningen for AIF i starten på 20-tallet hvor knyttet AIF seg tettere til Kominterns politikk gjennom sitt samarbeid med RSI, og senere gikk i en mer moderat retning ved sportslig samarbeid med Sasi.

Dannelsen av den sosialistiske sportsinternasjonen

I 1920 samlet Association socialiste internationale d'Education physique, som var en hjelpeorganisasjon for den sosialistiske internasjonale (Halvorsen, 2006, s. 14) en kongress i Luzern med representanter fra arbeideridretten fra Frankrike, Tyskland, Sveits, Finland og Italia. Målet var å holde arbeideridretten innenfor mer demokratiske rammer. Målet var og holde arbeiderklassen borte fra borgerlig innflytelse, het det i programmet. I 1921 fikk de navnet LSI, men endret som nevnt tidligere navn til SASI i 1923. Målet var å føre en kamp mot kapitalisme, militarisme og nasjonalisme, og målsettingene var klare (Halvorsen, 2006, s. 15). Men i motsetning til RSI var det ikke noe revolusjonært program. Senere på 30-tallet var det, SASI, AIF ønsket å samarbeide med angående sportslige arrangementer. Trygve Lie og Rolf Hofmo brøt derfor med RSI etter en rekke organisasjonsspørsmål, disse spørsmålene omhandlet i hvor stor grad AIF skulle være sentralstyrt fra Moskva. Både RSI og SASI vil jeg vende tilbake til.

Dannelsen av Den røde sportsinternasjonen

Under Kominterns 2.kongress la RSI frem en plan for hvordan arbeideridretten kunne brukes som en plan for verdensrevolusjon. Planen var å bygge opp arbeideridrettsforeninger i Vest-Europa og bygge de opp etter den russiske modellen. Dette var for å gjøre de disponible til revolusjonære kamper (Halvorsen, 2006, s. 18). En rekke Sovjetvennlige personer fra ulike land i Europa gikk inn for å danne RSI i 1921. Men ifølge Halvorsen, når han siterer (Gounot, 2002, s. 42) var dannelsen av RSI, ene og alene planlagt og forberedt av sovjetrusserne under ledelse av Podvoijskij som hadde spilt en sentral rolle i Oktoberrevolusjonen (Halvorsen, 2006, s. 19).

Den 23.juli 1921 dannet kommunister fra en rekke land den røde sportsinternasjonale (RSI). Manifestet til RSI var preget av kamptilstand. Norge ble også invitert, men møtte ikke opp (Halvorsen, 2006, s. 17) Hovedfienden var det kapitalistiske, borgerlige samfunnet

(Halvorsen, 2006, s. 20). Organisasjonen skulle være underlagt Komintern. Primæroppgaven var å få samlet alle arbeideridrettsforbundene og å gjøre de til revolusjonære organisasjoner (Halvorsen, 2006, s. 19). AIF ble tilknyttet denne organisasjonen og ble underlagt den kommunistiske verdensbevegelsen. Men det betydde ikke nødvendigvis at de var en organisasjon for kommunistpartiet. Dette dreier antageligvis om tolkningen av kommunismen. Her var synet delt innad i arbeiderbevegelsen, om hvorvidt AIF skulle bruke Sovjetunionen som en rettesnor og AIF diskuterte om dette var ønsket i Norge. Dette resulterte i splittelsen i Arbeiderpartiet som nevnt tidligere. Det er rimelig å anta at bakgrunnen handler om tolkingen av kommunismen, om ulike utgangspunkt for hvordan arbeiderbevegelsen ønsket å agitere i Norge mot kapitalismen.

I 1924 åpnet RSI et internasjonalt idrettsakademi i Moskva. Daværende formann i AIF, Harald Liljedal var representert. Proletariatets kroppskultur, klassekamp, metodikken i proletariatets kroppskultur, antimilitarismen og antifascismen var saker som ble behandlet under kongressen (Halvorsen, 2006, s. 45). Etter kongressen skrev Liljedahl i en oppsummering til Arbeiderbladet. Det fremste ønske til AIF var å samle arbeiderungdommen i arbeiderenes egne idrettsforeninger hvor arbeiderungdommen skulle fremme klassebevisstheten. I likhet med Hofmo deler Liljedahl det samme syn på denne tiden, Hofmo sier: «Den økende interessen for å drive idrett blant arbeidere skapte redsel hos kapitalistene» som så en fysisk sunn arbeiderklasse som noe som kunne true deres privilegerer» (Kvalheim, 2016, s. 95). Det er verdt å merke seg at det ble diskutert antifascisme gjennom RSI idrettsakademi allerede i 1924. Antifascismen var også hovedbudskapet fra COOP angående Folkeolympiaden 12 år senere. COOP sendte ut en pressemelding 1.juni 1936 «Uniting of all antifascist sportsmen from whatever may camp they come» (Stout, 2020, s. 66).

Ifølge Halvorsen knyttes arbeideridretten til den første internasjonale kontakten med utlandet gjennom et bryttestevne i 1922. Spartacus ble invitert av det tyske Arbeiter Turn und Sportsbund ned til Leipzig for å delta (Halvorsen, 2006, s. 33). Bakgrunnen for invitasjonen til Tyskland kan være at Arbeideridretten stod sterkt i Tyskland, tyskerne hadde forsøkt seg på organisert idrett før Tysklands samling gjennom «Deutsche Turnerschaft» i 1868 (Halvorsen, 2006, s. 12). Ifølge Halvorsen sendte Spartacus to utøvere for å delta i bryttestevne, dette la grunnlaget for det første samarbeidet mellom den norske og internasjonale arbeideridretten. I Arbeiderbladet 27.06.1924 foreslås det allerede at de ønsker å lage et eget idrettsblad som et

organ for AIF. Videre skrives det at bladet skal formidle idrettsstoff fra inn og utland for å belyse arbeideridrettsmannens verdensbevegelse (Arbeiderbladet, 27.06.1924). Dette forsterker tanken om det internasjonale forankringspunktet som et ledd i en stor internasjonal bevegelse. Beskrivelsen i Arbeiderbladet kan også gi inntrykk av behovet for internasjonalt samarbeid ettersom det ikke gir uttrykk for noen proteksjonisme. Arbeiderbladet ønsker å vende seg ut mot verden og være en del av begivenhetene.

Etter dannelsen av arbeidernes idrettsopposisjon ble kontakten med utlandet ytterligere forsterket, og i særdeleshet RSI. Halvorsen har funnet ut at det var en korrespondanse mellom norsk side og RSI allerede i 1922 (Halvorsen, 2006, s. 35). Noe av problemet til idrettsopposisjonen var hvilken linje opposisjonen skulle legge seg på, dette førte til en delvis manglende oppslutning, sammen med den borgerlige motstanden (Halvorsen, 2006, s. 35). Som nevnt tidligere ble Arbeiderpartiet splittet i tre i 1921, etter Arbeiderpartiets brudd med Komintern. Mange av ungdomslagene fulgte Norges kommunistiske parti etter splittelsen. Halvorsen mener at dette førte til at kommunismen fikk stor innflytelse i arbeideridrettsbevegelsen, ettersom det var ungdomslagene som hadde vært pådriver for å danne arbeidernes idrettsopposisjon (Halvorsen, 2006). Dette støttes av en artikkel skrevet i Arbeiderbevegelsens arkiv sin hjemmeside, som hevder at Norges kommunistiske parti videreførte Komintern-medlemskapet (Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 2021a).

En markant skikkelse som er verdt å nevne i forbindelse med det internasjonale samarbeidet i arbeideridretten er Olaf Thorsen. Thorsen var aktiv i brytermiljøet i hovedstaden og var selverklært kommunist, mottoet til Thorsen var at gjennom idrett skulle arbeiderklassen heves sosialt, kulturelt og politisk. Thorsen hadde vært aktiv i grunnleggelsen av arbeiderenes idrettsforening, gjennom brytingen hadde han knyttet kontakter utenlands (Halvorsen, 2014, s. 170). Under konferansen hvor organisasjonen dannet Arbeidernes idrettsforbund 1924 hadde RSI sendt en representant gjennom Fritz Reussner. Reussner kom fra Berlin og skulle senere få ansvaret for sekretariatet i Moskva, med ansvar for de skandinaviske landene (Halvorsen, 2014, s. 174)

Men allerede i 1923 sender Thorsen et brev til Reussner hvor han uttrykker at han har håp om at arbeideridretten skal kunne danne et eget idrettsforbund som var tilknyttet RSI, så lenge kommunistene var aktive nok i idrettsopposisjonen. Allerede i 1922 hadde eksekutivkomiteene i RSI planer om å kunne opprette en egen arbeideridrettsorganisasjon i

Norge (Halvorsen, 2014). Dette var hovedsakelig en motstand for å unngå at utøverne skulle slutte seg til de borgerlige (Halvorsen, 2014). Norge ble ansett som et land som var viktig for RSI. Hvis RSI vant frem i Norge, kunne RSI nå ut til andre land i Norden (Halvorsen, 2014). La oss se på dannelsen av AIF, forbundet ble dannet i tråd med RSIs målsetting om å opprette egne idrettsforbund i land hvor dette ikke fantes. Etersom Thorsen var en arrangør av bryterstevnet i 1924, antar Halvorsen at bryterstevnet klarte å fremprovosere en utestengelse fra det borgerlige forbundet, derigjennom antyder han at det hele var et bestillingsverk fra RSI (Halvorsen, 2006, s. 174).

17.-27. februar 1928 arrangerte RSI den første Vinter-spartakiaden i Oslo hvor Sovjetunionen stilte med 89 utøvere og Norge med 400 i tillegg til en rekke andre land, men alt i alt over 400 deltakere (Goksøyr, 2008, s. 97). Dette skulle være en reaksjon på SASIs tidligere arbeiderolympiader i Frankfurt hvor medlemmer av RSI ble nektet deltakelse (Halvorsen, 2006, s. 64). Ifølge AIF var dette det største stevnet som hadde blitt arrangert i Norge. Halvorsen påpeker at målet med stevnet var å knytte sterkere kontakt mellom RSI og AIF. Arrangementet ble stemplet som en suksess av RSI, men ifølge Halvorsen skal en rekke personer fra delegasjonen fra RSI vært misfornøyd med arrangementet som gjaldt alt fra propaganda og forberedelser til stevnet (Halvorsen, 2006, s. 64).

Landsmøtet 1927 samling i Arbeiderpartiet og splittelse i idretten

I begynnelsen hadde Arbeiderpartiet vist liten interesse for AIF, men økende medlemsvekst fra 4810 til 8649 gjorde at Arbeiderpartiet antagelig fattet større interesse for AIF. Under Arbeiderpartiets landsmøte i 1927 kom vendepunktet. Arbeiderpartiet, Socialdemokratene og en rekke kommunister gikk sammen i ett parti (Olstad & Tønnesson, 1987). Etter splittelsen i 1921, fant Arbeiderpartiet sammen igjen. Socialdemokratene sin støtte til sine nasjonale regjeringer hadde blitt oppfattet som forræderi mot arbeiderbevegelsens internasjonale solidaritet i særdeleshet fra Kominterns side. En vanlig karakteristikk var sosialfascister (Goksøyr, 2008, s. 97). Begrepet sosialfascister sprang ut fra sosialfascist-tesen som var Kominterns krigserklæring mot sosialdemokratiet fra 1928 (Halvorsen, 2006, s. 78). Dette ble grobunn for enda større splittelse også i arbeideridretten gjennom dannelsen av Kampforbundet for rød sportsenhet (Halvorsen, 2006, s. 23). Arbeiderpartiet ønsket å gi støtte til AIF, men den kommunistiske cellevirksomheten måtte opphøre (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 217). På denne tiden var Rolf Hofmo ekskludert fra Arbeiderpartiet ettersom han støttet spørsmålet om Moskvatesene. Hofmo er på dette tidspunktet skribent i «Mot Dag»

sammen med Karl Evang og Erling Falk som nevnt tidligere. Falk var også formann i Oslo Arbeideridrettskrets Olstad & Tønnesson, 1987, s. 220). «Mot Dag» skulle senere spille en viktig rolle i den norske Spaniahjelpen som sprang ut fra Kominterns innsamlingsaksjoner til «Verdenskomiteen mot krig og fascisme» hvor Komintern blant annet skulle arbeide for antifascistisk arbeid og fredsarbeid i tråd med Folkefrontspolitikk (Kvaløy, 1995, s. 20). Dette stod i stil med Folkeolympiadens idé om et antifascistisk arrangement i Barcelona. Hofmos engasjement for den spanske borgerkrigen kan ha hatt sitt utspring i det intellektuelle tidsskriftet «Mot Dag», sammenvevd med opplevelsene under Folkeolympiaden.

Fra 1926 hadde AIF vært dominert av en kommunistisk ledelse uten at dette fikk særlig betydning nedover i organisasjonen i følge (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 217). Samlingen i Arbeiderpartiet (1927) førte til en gradvis motstand mot kommunistiske sympatisører. Under samlingsmøtet ble det bestemt å knytte Arbeiderenes idrettsforbund til Arbeiderpartiet med et klart flertall (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 218). Arbeiderpartiet kastet kommunistene ut av styret (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 218) Johan Nygaardsvold som senere var statsminister la seg på en mer forsonende linje, ved å argumentere for at kommunister og personer i Arbeiderpartiet stod sammen i distriktene og at dette ville skape splittelse. Denne forsonende linjen skulle han bli kritisert for senere ved invasjonen i Norge 9. april 1940 og i spørsmålet om Spania og borgerkrigen. Styret i Arbeiderpartiet våget ikke å gå for en utmelding av RSI, blant annet fordi det sikret forbindelser med russiske idrettsfolk. Dette ble diskutert under det som Olstad kaller et «rabaldermøte» AIF vedtok med 128 mot 55 stemmer et vedtak for samarbeid mellom Landsorganisasjon (LO) og Arbeiderpartiet. Dermed var AIFs tilknytning politisk udiskutabel (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 220).

Etter dette vendte Trygve Lie tilbake til arbeideridrettsbevegelsen. Ifølge biografien til Trygve Lie, sitert i (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 219), var det Arbeiderpartiets partileder Oscar Torp som anbefalte Lie som formann. Lie forlangte å få med seg Hofmo som sekretær. I 1925 ble Hofmo sammen med flere medlemmer i «Mot Dag» ekskludert fra Arbeiderpartiet. Og fra 1926/1927 hadde han sittet i Norges kommunistiske partis sentralstyre (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 221). Hvis Lie skulle få Hofmo ved sin side, måtte han på nytt bli opptatt som medlem i Arbeiderpartiet. Hofmo ble tatt inn igjen i varmen, og fra 1931 var han fastlønnet sekretær i forbundet (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 220). Ifølge Kvalheim, ble Trygve Lie valgt fordi det hersket en viss tvil i en del arbeideridrettskretser for at kommunistene skulle overta og dermed trenge de en sterk leder i forbundet med bakgrunn i partiet.

Kampforbundet for rød sportsenhet dannes

Den kommunistiske fløyen i idretten, kunne ikke anerkjenne flertallets beslutning under møtene i 1927 og 1929. Etter kommunistens syn hevdet man at Arbeiderpartiet kneblet de revolusjonære, proletariatet som skulle kjempe kampen for arbeiderklassen. Arbeiderpartiet og Socialdemokratene ble kalt «sosialfascister» og «svikere». I 1931 ble Kampforbundet for rød sportsenhet dannet, etter en formell erklæring av å avslutte samarbeidet med RSI fra AIFs side (Olstad & Tønnesson, 1987, s. 222). Kampforbundet på industristeder som Trøndelag, Bergen. (Goksøyr, 2008, s. 97). En av de som dro ned og kjempet i den spanske borgerkrigen var Rolf Eriksen fra Skogn, et lite tettsted i Trøndelag hadde med hele fem AIF-idrettslag. Kvaløy hevder at AIF ble en rekrutteringsarena til den spanske borgerkrigen og i all særdeleshet for de som var tilbøyelige for en kommunistisk retning innenfor arbeiderbevegelsen (Kvaløy, 1995). Kampforbundet for rød sportsenhet representerte nettopp denne gruppen, og mange av medlemmene hadde sin naturlige tilknytning til den kommunistiske delen av Arbeiderpartiet.

Brudd med RSI og sportslig samarbeid med Sasi

I 1931 opphørte AIFs medlemskap i RSI, fra nå av var det kun Kampforbundet for rød sportsenhet som beholdt kontakten med RSI (Halvorsen, 2006, s. 100). Men det betød ikke at det ikke at det internasjonale samarbeidet skulle opphøre. I 1935 skrev en komite oppnevnt av Sosialdepartementet: «AIF ønsker å samarbeide med alle idrettsorganisasjoner som anerkjenner AIF særlig i Skandinavia» (Hofmo D-0013). AIF gikk inn for et sportslig samarbeid med SASI og ble invitert til arbeiderolympiaden i Wien 1931. RSI sin partipolitiske linje samsvarte ikke lenger med Arbeiderpartiet og LO sine tanker om organisering, dette kommer frem i Arbeiderbladet. På s.4 er det satt av en hel side hvor det står at «Arbeidernes idrettsforbund anser sig uttrådt av den røde sportsinternasjonale» (Arbeiderbladet 26.05.1931). Den nye lederen Trygve Lie og nylig ansatt sekretær Rolf Hofmo var i spissen for den nye ledelsen. Dette kan tyde at AIF ikke ønsket innblanding utenfra og la seg på en mer nasjonal linje i strid med hva RSI trolig ønsket. Dette ble selve kjernen i striden på 30-tallet, her ønsket Arbeiderpartiet og i all særdeleshet Trygve Lie å ta avstand fra den kommunistiske innflytelsen. Men på andre siden skrev komiteen at «AIF ønsker internasjonalt samarbeid så lenge man anerkjenner AIF sin organisasjon og lover» (Hofmo-D0013). Dette kan fremstå tvetydig, i all den tid AIF ønsket et samarbeid på tvers av

landegrenser med andre arbeideridrettsforbund, men samtidig ta avstand fra RSI og Sovjetunionen.

Arbeiderolympiaden Wien 1931

I 1931 arrangerte SASI arbeiderolympiaden i Wien. Tidligere hadde det vært arrangert arbeiderolympiader i Frankfurt i 1924, her hadde SASI nektet medlemmer av RSI fra å delta. En forklaring på dette kan være at på den 5.verdenskongressen til Komintern hadde skjerpet klassekampen mot sosialdemokratiet (Halvorsen, 2006, s. 22). I Wien i 1931, fra AIFs side, stilte AIF med 42 utøvere bestående av fotballspillere, boksere, brytere, svømmere, skyttere og friidrettsfolk (Hofmo, 1933, s. 59). Videre skrev Hofmo at de også skal delta i Europamesterskap arrangert av SASI, hvor det stod 13 land på deltakerlisten (Hofmo, 1933, s. 48). Ifølge Olstad deltok det hele 5000 personer i Olympiaden med 60000 på tribunen. Ifølge boken til Petter Larsen deltok det 80 000. Ifølge Sarpsborg Arbeiderblad var det ventet 100 000 deltakere (Sarpsborg Arbeiderblad, 31.juli.1931). Disse motstridende opplysningene kan være oppgitt av rene politiske grunner ved å vise populariteten til arbeideridretten ettersom det kommer fra Sarpsborg Arbeiderblad, som kan ha hatt en politisk agenda. Ifølge Olstad ble arbeiderolympiadene gjennomført, og deltakerne avsluttet med fakkeltog og sang Internasjonalen ved rådhuset sammen med andre arbeideridrettskamerater (Olstad, 2011). Ut fra opplysningene om antall deltakere og publikum var massetilslutningen enorm etter den tids målestokk. Hvorfor ble disse arrangementene viktig for arbeideridretten?

Massene og estetikken

Spartakiadene og Arbeiderolympiadene ble en viktig faktor for populariteten til arbeideridretten, forsterket gjennom deltakere og publikum. Ifølge Olstad kan ikke den indre logikken til arbeideridretten ha vært at den var individualistisk, «dets indre vesen er kollektivistisk» (Olstad, 2011, s. 230). Olstad påpeker at dette var «massens kraftfulle virksomhet i kampen mot samfunnsmessige mål» (Olstad, 2011). Fokuset skulle være på det alminnelige «Harmoniske utviklingen av legemet» (Olstad, 2011). Her rettes åpenbart fokuset mot Folkehelseperspektivet til Hofmo og Nansen. Målet var å skape en sunn norsk arbeiderklasse.

Olstad påpeker viktigheten av at idrettsutøverne skulle ha en vitalistisk kroppsfatning i både sosialistisk som i en fascistisk tenkning. Ideen om en vitalistisk kroppsfatning, kan

spores tilbake til Tyskland allerede på 1800-tallet. I boken til Friedrich Nietzsche *Slik talte Zarathustra* (1883-1885), som paradoksal nok var nazistenes foretrukne filosof, skrev Nietzsche om skapertrangen og selvtutfoldelsen som et sentralt element. I samme bok blir overmennesket nevnt som noe sterkt, sunt og vitalt (Muller Frøland, 2018). Det er slående likheter mellom Nietzsches ideer om vitalismen, og nazistenes dyrking av dette inn i sin egen ideologi og til AIFs ide om den kollektive estetikken. Målet om å vise frem kraftfulle kropper i et kollektiv står sentralt i begge ideologiene. Noe av forklaringen kan være at det vitalistiske synet på kroppen ble et politisk middel i arbeiderklassens kamp. Olstad mener at AIF ved hjelp av ganske enkle estetiske virkemidler kunne tilskrive idretten en mening (Olstad, 2011). I håndboken for agitasjon og propaganda (1934) står det følgende: «Kampen om det store masser» «Vinner vi ikke dem, så vinner fascistene dem» (Moe. F. 1934, sitert i Olstad, 2011).

Under Folkeolympiaden skulle også massene bli sentrale i lys av at arrangementet skulle nå bredere ut enn kun til arbeiderklassen. Ved å mobilisere på denne måten var ideen å kunne vise frem en stor bevegelse som boikottet OL i Berlin, ved å bruke masse mønstringer som et estetisk og politisk virkemiddel. Med innslag av en «viss» form for kamptilstand gjennom deltakelse skulle masseoppvisningene fremme en muskulær og sunn antifascistisk bevegelse (Stout, 2020, s. 92). Dette var i tråd med AIF og Nansen`s syn på kroppen og hvordan idretten skulle brukes til å utvikle et sunt legeme.

Trygve Lie og Rolf Hofmo-En ny kurs for AIF

I Trygve Lies formannstid, la Lie en ny kurs for organisasjonen AIF og etter hvert tok organisasjonen opp kontakten med SASI, som tidligere hadde vært på kollisjonskurs med arbeideridretten, med RSI som sin store motstander. AIF fikk svar og inntok et sportslig samarbeid sammen med SASI og den internasjonale forbindelsen fortsatte uten tilknytning til RSI (Halvorsen, 2006, s. 100). Aksel Zachariassen var redaktør i en rekke aviser innenfor arbeiderpressen, han hadde også vært med i militærstreiken med Hofmo, Gerhardsen og Tranmæl. Zachariassen skrev en biografi om Trygve Lie hvor han fortalte at Lie selv ønsket å ta avstand fra Moskva, og deres politiske innblanding. Målet med dette, ifølge Zachariassen, var å hindre kommunistene i å utnytte AIF. Slik kunne AIF bygge en så stor organisasjon at organisasjonen kunne komme på talefot med Landsforbundet (Zachariassen, 1969). Denne linjen finner vi også igjen hos Hofmo som tidligere hadde ønsket å gjøre arbeideridretten så attraktiv at de borgerlige gikk over til arbeideridretten. Et tydelig fellestrekk ved disse to er at

de er brobyggere. De ønsker en samling av idretten, men de historiske betingelsene noen år tidligere gjorde dette problematisk. Som Maurseth påpeker var arbeiderbevegelsen sterkt påvirket av revolusjonen i Russland, og klassekampen stod sterkt (Maurseth, 1987). Dette bekrefter også Einar Gerhardsen i et intervju med NRK gjort i 1962 (Youtube, 2011).

Tidlig på 30-tallet gikk arbeiderbevegelsen bort fra det revolusjonære perspektivet slik AIF hadde i 20-årene med Kominterns påvirkning innad i organisasjonen. Etter at Arbeiderpartiet fikk mer innflytelse i organisasjonen, ønsket AIF å skape en mer selvstendig idrettspolitisk profil (Olstad & Tønnesson, 1987, s.243). Hofmos bok *Idrett og politikk* fra 1933 ble en slags politisk bibel for AIF. Hofmo ønsket å legge til grunn folkehelseperspektivet, den borgerlige idretten derimot var preget av «stjerneidrett» og «toppydelser». Dette er uttrykk for individualisme, som har sitt forankringspunkt i kapitalismen (Olstad & Tønnesson, 1987). Dette forsterkes gjennom boken *Folkeidrett* fra 1937: «Det er i det lange løp uforsvarlig, for ikke å si umoralsk, å benytte titusener av kroner for at bare 5-6 mann skal få anledning til å utvikle seg til «overmennesker». (Hofmo, 1937, s. 80).

Slutten for Kampforbundet for rød sportsenhet

Kampforbundet for rød sportsenhet som hadde sprunget ut av AIF etter landsmøtet i 1929, og opprettet i 1931, fikk sin slutt i 1934. I boken til Hofmo fra 1937 skrev han at AIF mellom 1931 og 1933 forsøkte å samle arbeideridretten i Norge. Men disse forhandlingene førte ikke frem, og i 1934 rettet AIF en henvendelse til den russiske idrettsorganisasjonen om å gjenoppta forhandlingene mellom AIF og Kampforbundet for rød sportsenhet. Trygve Lie og Hofmo dro til Moskva, og forhandlingene førte frem. Kampforbundet ble oppløst og igjen var arbeideridretten samlet (Hofmo, 1937). Igjen er Lie og Hofmo brobyggere i forhandlingene i Moskva, hvor utfallet blir en felles samling av arbeideridretten. Ifølge Goksøyr var den reelle trusselen fra fascismen også en av grunnen til at AIF samlet seg igjen (Goksøyr, 2008). Etter Adolf Hitler kom til makten i 1933 ble trusselen ble nok antagelig trusselen mer reell, slik Goksøyr beskriver det. Men skriviene om Hitlers maktovertakelse er av forskjellig art. I Halden Arbeiderbladet tirsdag 31.januar 1933 mener de at Hitler ikke vil være noe reel trussel og han vil bli «et redskap for «Junkerne» (godseierne) og deres særinteresser» (Halden Arbeiderblad, 31.januar 1933). I etterpåklokskapens bommet avisen mildt sagt i sine framtidsutsikter. Innad i Arbeiderpartiet ble partiet etter hvert mer oppmerksom hvilket

politiske endringer som var i gjerdet i både Tyskland og Italia. Dette kommer til uttrykk gjennom Arbeiderpartiet sitt landsmøte i 1933 hvor partiet diskuterer et eget punkt som heter «Fascisme og Krigsfaren»: der det står: «Til det arbeidende norske folk. For sosialisme, frihet og kultur: Mot kapitalisme, fascisme og barbari! Den økonomiske krise ryster det kapitalistiske samfund» (Det norske Arbeiderpartiets 29de ordinære landsmøte, 26de og 28de mai, 1933). De politiske bindingene mellom Arbeiderpartiet og AIF kommer tydelig frem. Frykten for hva som skjer i Europa kjennes på kroppen hos arbeiderbevegelsen, og dette er også en sentral del av forklaringen på deltakelsen i Folkeolympiaden tre år senere og boikotten av Berlin.

Ett år senere (1934) har Hitler fått større politisk innflytelse. Idretten blir nazifisert. Arbeideridrett ble forbudt og jøder ble nektet å delta i idrettslag (Kvalheim, 2016, s. 118). I 1934 ble jødene nektet fullstendig tilgang til idrettsklubber og ett år senere gjennom Nürnberglovene blir det enda strengere innstramninger (Stout, 2020, s. 30). Etter hvert som nyhetene spredde seg i mediene, fikk boikottengasjement fofeste og ulike boikottgrupperinger begynte å diskutere et alternativ til Berlin med en antifascistisk profil rundt omkring i verden (Stout, 2020, s. 30). Dette være en forklaring på hvorfor det kom en rekke jøder for å delta i Folkeolympiaden. Dermed ble en samling av idretten og politikken mot en felles «fiende», mer prekær etter hvert som de ulike landene så hvilket politisk system Hitler var i ferd med å utvikle i Tyskland. Samlingen av arbeideridretten i 1934 blir smått en politisk triumf for både Lie og Hofmo ettersom behovet for å stå samlet meldte seg slik Lie og Hofmo vurderte situasjonen.

[Kort oppsummering](#)

I årene frem til 1934 foregår det en politisert dragkamp innad i arbeideridretten. Ulike fraksjoner har ulike ønsker om hvilket ståsted arbeideridretten skal innta, og det internasjonale samarbeidet med RSI er vesentlig for utviklingen av AIF gjennom deltakelse i spartakiaden i Oslo i 1928. I siste halvdel av 1920 går Arbeiderpartiet inn som en aktiv deltaker i AIF og tilknytningen fører til en ny splittelse hvor kommunistene i AIF danner Kampforbundet for rød sportsenhet som opprettholder den internasjonale kontakten med RSI. Men i 1934 samles AIF etter fascismen fremvekst i Europa.

Kapittel: 4 Norsk AIF-deltakelse i Folkeolympiaden, og den olympiske bevegelsen i Katalonia.

I dette kapittelet vil jeg undersøke det norske og internasjonale boikottengasjementet. Under landsmøtene til Arbeiderpartiet og LO diskuteres de hvorvidt AIF skal aktivt gå inn for å boikotte OL i Berlin etter tildelingen, alternativet blir deltakelse i Folkeolympiaden i Barcelona som blir vedtatt på AIFs landsmøte i 1935. Parallelt skjer det radikale politiske endringer i Spania, og det vokser frem en olympisk bevegelse i Catalonia, som skaper engasjement i arbeideridrettsbevegelsen verden over. Jeg vil også beskrive AIFs reise ned, og opplevelsene til utøverne i de dramatiske julidagene i Barcelona.

Sommer-OL 1936 og boikott internasjonalt og fra Norge

Berlin hadde blitt tildelt lekene i 1931 (Slagstad, 2008). Allerede i 1933 sendte Theodor Lewald, som var tysk IOC-medlem, en hilsen til Hitler og gratulerte med makterobringen, og minnet Hitler om den enorme propagandavirkning et slikt OL kunne få for Tyskland (Slagstad, 2008, s. 491). Tanken var å bruke OL som et enormt propagandashow, hvor tanken var at man skulle ha bindinger mellom det ny-tyske rike og den greske klassiske kunsten. Olympiastadion ble bygget i en U-formet modell inspirert av de romerske massearrangementene. Hovedtanken var å kunne forene det moderne med det antikke via det tyske (Slagstad, 2008, s. 493). Tanken om massemønstringen stod sentralt hos Hitler, hvor publikum skulle forenes gjennom et nytt statsfelleskap og bindingen mellom føreren og folket skulle gi publikum en følelse at det var del av noe større enn seg selv gjennom en massemønstring. Olympiastadion var den tyske nazismens første monumentale bygg gjennom sitt arkitektoniske og funksjonelle uttrykk (Slagstad, 2008, s. 498). Ifølge Slagstad var Pierre de Coubertin begeistret over Tysklands olympiske metafysikk fordi det var i tråd med Coubertins eget OL-prosjekt (Slagstad, 2008, s. 529). Coubertin var grunnleggeren av de moderne olympiske leker, og var sterkt påvirket av de antikke politiske dimensjonene knyttet til OL (Selliaas, 2006).

Her var ellers den norske olympiske komite helt på høyde med IOC. I sosialdepartementet og medisinalkontoret har Olympiakomiteen gjengitt et referat hvor komiteen oppsummerer lekene i Berlin i 1936, der står det følgende: «Alle i Tyskland er takknemlig for den glimrende måte de organiserte lekene på-i god sportsånd og helt i tråd med den olympiske ide».

(Sosialdepartementet.,2. medisinalkontor-M-0352). Dette understreker holdningene til Landsforbundet overfor Tyskland. Olympiakomiteen mente at arrangørene hadde oppfylt et arrangement i «god sportsånd og i tråd med den olympiske ide». Dette er også en politisk markering ved å se forbi tilslutningen til Hitler sitt enorme propagandashow for det nazistiske regimet. På den andre siden var idrettens egenart noe som helst ikke skulle rokkes ved gjennom tydelige boikottaksjoner og politiske markeringer. Dermed kan det argumenteres for at den «avpolitiserte» idretten ga sin klare og tydelige støtte til høyrefløyen i det allerede polariserte politiske landskapet.

I konkurranse med Barcelona

Som nevnt tidligere vant Berlin tildeling av OL i 1931 foran Barcelona via postavstemning. I Tyskland hadde enda ikke Hitler kommet til makten, IOC vurderte antageligvis Tyskland som et mer stabilt land. Hitler hadde riktignok forsøkt seg på statskupp i 1923, men hadde blitt satt i fengsel. Utover på siste halvdel av 1920-årene var nazipartiet på fremmarsj. Men Weimarrepublikken ble allikevel sett på som demokratisk. Prinsippet om å tildele OL til byer og ikke stater var et prinsipp IOC holdt ved. Catalonia ble sett på som en egen stat. Denne forestillingen kan også ha preget IOC under avstemningen. Dette la også grunnlaget for å opprette *Comite Olimpic Catala* (COC) av den katalanske eliten i 1913 (Stout, 2020, s. 28). Dette la føringer for den olympiske bevegelse i Catalonia, i håp om at Barcelona skulle få arrangere lekene engang i fremtiden. Dermed kunne Barcelona bli løftet fram på verdensscenen (Stout, 2020, s. 28). Dette vil jeg komme tilbake til.

Motstand mot OL i Berlin

Ifølge Goksøyr vakte tildelingen av OL til Berlin massive reaksjoner i mange land. Debatten gikk på hvor kritikkverdigg det var å reise til Hitler-Tyskland for å drive idrett. Fagbevegelsen truet med å ekskludere de som ønsket å delta. LO truet med eksklusjon om utøvere deltok på idrettsstevner i Tyskland (Goksøyr, 2008, s. 103). Halvdan Koht, som var utenriksminister i Arbeiderpartiet på den tiden (1935-1940) og en av de mest profilerte skikkelsene i regjeringen med professor tittel i historie og et stramt grep om utenrikspolitikken (Arbeiderbevegelsens Arkiv og bibliotek, 2021b), mente at det måtte bli slutt på idrettsboikotten av Tyskland (Goksøyr, 2008, s. 103). AIF og Hofmo lå nærmere LO, dette kommer frem hos Hofmo: «Ingen fagorganisert fagarbeider, kan delta i idrettskonkurranser i Tyskland, sammen med

idrettsfolk fra Tyskland så lenge Hitler diktaturet opprettholdes» (Hofmo, 1937, s. 97). På den borgerlige siden var synet annerledes, Landsforbundet mente at idrett og politikk ikke skulle sammenblandes. Den borgerlige politiske fløyen var altså sterkt imot boikott. Når Norge møtte Tyskland til fotballkamp i 1934 kommenterte Trygve Sverdrup fra Høyre: «Hadde våre norske fotballspillere ikke møtt i Tyskland, hadde det gått politikk i idretten, men det gjorde det ikke, når de møtte frem» (Olstad & Tønnesson, 1987, sitert i Goksøyr, 2008, s. 26-27). Dette var selve kjernen i mellomkrigstidens idrettsstrid. Landsforbundet for idrett mente at idrett og politikk ikke hørte sammen, mens AIF hadde det stikk motsatte syn: Idrett *er* politikk.

LO's boikott engasjement

Som nevnt tidligere hadde fagbevegelsen begynt å snakke om boikott allerede i 1934, da både Hofmo og Lie var agitatorer som oppfordret til å boikotte tyske idrettsarrangementer. Under landsmøtet til LO diskuterte fagbevegelsen hvordan «boikottvåbnet» kunne anvendes. Videre skrev man at arbeiderbevegelsen ville føre kampen inntil man hadde avskaffet de reaksjonære diktaturene (LO-kongressen-1934). Jødespørsmålet stod ikke sentralt i landsmøtet til LO i 1934, men nazi-regimets forbud mot det tyske arbeideridrettsforbund ble drøftet. Internasjonalt var jødespørsmålet debattert, men Hitler og nazi-regimet skulle senere gjennomføre enkelte grep for at den internasjonale pressen og oppmerksomheten rundt jødespørsmålet roet seg inn mot OL i Berlin 1936, ved å tillate et par jødiske idrettsutøvere representere Tyskland i OL (Kvalheim, 2016, s. 119). På LO-kongressens landsmøte i 1934 diskuterte medlemmene et eget punkt om krigsfaren og fascismen. Fagbevegelsen rettet en sterk kritikk mot det fascistiske diktaturet som var i ferd med å vokse frem. Der står det følgende: «Det er en klasseplikt å bekjempe nazisme og fascisme med alle midler» Videre står det: «Fascisme og nazisme er borgerskapets siste tilflukt i de forskjellige land, i kampen mot det arbeidende folk siste middel for å hindre kapitalismens sammenbrudd og arbeiderklassens frigjørelse» (LO-kongressen-1934).

LO trekker linjer mellom fascisme, nazisme og borgerskapet og disse fenomenene er som en representasjon på kapitalismen. De samme tankene fins i *Hyllest til Catalonia* av George Orwell. Forfatteren argumenterer for at «Det å kjempe mot fascismen på demokratiets vegne er det samme som å kjempe mot en form kapitalisme på vegne av en annen form for

kapitalisme, som når som helst kan forvandle seg til førstnevnte form» (Orwell, 1975, s. 60). Disse poengene til Orwell kan sies å være et fellestrekk for sosialismen gjennom 30-årene. Mitt inntrykk er at klassekampen består, men denne kampen skal føres mot fascismen og nazismen som er «forkledd» i en kapitalistisk drakt i dette sosialistiske verdensbildet. Spørsmålet er hvor god denne sammenligningen egentlig er?

Fascismen og nazismen er antiliberalistisk og antikapitalistisk med et ønske om å fremme «et folk» og ikke individet. I tillegg satte ideologien søkelys på nøkternhet og renhet. Kapitalismens indre logikk er basert på vekst som ikke tar hensyn til nøkternhet. På bakgrunn av dette kan sammenligningen til LO og Orwell ha sine problematiske sider. Det kan derimot være et uttrykk for å skape en «gjenkjennelig fiende» ved å bruke kapitalismen som et uttrykk for nazismen og fascismen som en trussel mot deres eget sosialistiske verdensbilde.

Denne forståelsen fra LOs side og kapitalismekritikken kan tenkes å ha vært et tungtveiende argument for å boikotte OL i Berlin, og derigjennom gjøre deltakelse i Folkeolympiaden uunngåelig. Ved å trekke de historiske linjene tilbake til 20-tallet, ser vi også hvordan idretten bruker noe av den samme retorikken; Borgerskapets kapitalisme og kampen mot denne er også en kulturell kamp som AIF ønsker å bekjempe innenfor idrettsbevegelsen fordi det fremmer individualismen. Men behovet for en samlet venstreside mot regimene som vokser frem i Europa virker prekær allerede ett år etter Hitler hadde kommet til makten i Tyskland, spesielt på den mer radikale venstresiden. Frykten for gjenopprustning av krigsmaskineriet, som fascismen og nazismen stod for, diskuterer LO også på landsmøte i 1934. LO mener dette utgjør en reel krigsfare. Samtidig er det verdt å merke seg at fagbevegelsen anvender en militant retorikk når man skal argumentere mot fascismen og nazismen ved å bruke ord som «klasseplikt», «bekjempe» og «alle midler».

Jødernes betydning i boikott engasjementet

Allerede i 1934 ble jødene nektet medlemskap i tyske idrettsklubber, året etter, i 1935 mistet jøder statsborgerskapet (Stout, 2020, s. 30). Ideen om den ariske rasen ble tydeligere politisk og gjennom lovgivning mistet jødene mange av sine rettigheter, og i særdeleshet i 1935 gjennom Nürnberglovene, som nektet seksuell omgang mellom jøder og ikke jøder (HL-Senteret, 2011). Ved innføringen av en slik lov, gjorde nazi-regimet jødehatet «legalt». Arbeideridrett ble forbudt som følge av Hitlers innstramming etter maktovertakelsen i 1933.

Etter hvert som mediene fikk tak i dette, begynte man å legge dette inn i diskusjonen om boikott av Berlin (Stout, 2020, s. 30). I kombinasjon med Nürnberglovene ble spørsmålet om en internasjonal boikott særlig aktuell (Physick, 2016).

Antifascistisk engasjement fra AIF

I Norge var det en konsensus mellom fagforeningene og AIF om deres syn på Tyskland og naziregimet. I Arbeiderpartiet derimot tok Halvdan Koht til ordet for å ikke boikotte tyske varer og idrett, i fare for å skade handelspolitikken med Tyskland. Her var det en reell uenighet mellom Arbeiderpartiet, fagforeningen og AIF. Som Larsen påpeker stod frihetsbegrepet sterkt i AIF. Først og fremst handlet det om å frigjøre seg fra borgerskapet og at arbeiderene måtte ta tilbake «makten». Fengslingen av tyske idrettskamerater gjorde et sterkt inntrykk på AIF her hjemme i Norge (Larsen, 1979). Den departementale idrettskomiteen fra 1935 gjengir en oversikt over forholdet mellom Norges Landsforbund og Arbeidernes idrettsforbund hvor det står følgende: «Ingen fagorganisert arbeider kan delta i idrettsstevner i Tyskland, eller i Norge med tyske idrettsfolk, så lenge Hitler-diktaturet opprettholdes» (Hofmo D-0013). Allikevel har en utøver med navn Alf Andersen deltatt på et idrettsstevne i Tyskland. I komiteens oversikt står det følgende: «Fagforeningen har bestemt eksklusjon av Andersen» (Hofmo-D-0013).

Eksklusjonen av Andersen kan være forankret i arbeideridrettens sosialistiske ideologi om å ikke gi «indirekte støtte» til det nazistiske diktaturet i Tyskland. Hvordan kunne AIF gå til det skrittet å ekskludere Andersen? Etter all sannsynlighet bunnet dette i ideologiske årsaker. Hannah Arendt skrev at man skal være oppmerksom på enhver form for ideologi fordi en ideologi tar utgangspunktet i en bestemt idé, og fordi ideologien skal totalforklare historiske hendelser ut fra et bestemt premiss (Øverenget, 2001). «Ideologien tar ikke utgangspunkt i den faktiske verden, men etablerer en fiktiv verden» (Øverenget, 2001, s. 128). Arendt påpeker at ideologien ikke tar hensyn til menneskets kreativitet og uforutsigbarhet. Øverenget argumenterer med at ideologien søker absolutt kontroll og forutsigbarhet. Dermed kan Andersens kreativitet og uforutsigbarhet havne i strid med ideologien hvis vi legger Arendts syn til grunn. Resultatet ble eksklusjon av Andersen fra Fagforenings side i mangel på kontroll hvis vi legger ideologiforståelsen til grunn for å forklare utkastelsen av Andersen.

Et paradoks er hvordan radikale deler av arbeiderbevegelsen hadde fremmet pasifisme, gjennom militærstreiken som Hofmo selv var en del av. Men ord som «kamp» og det som ble diskutert på LO kongressen er et vitnesbyrd om en annen linje fra arbeiderbevegelsen, og etter mitt syn kan dette umulig misforstås om hvilken retning LO ønsker. Hvorvidt fagbevegelsen føler krigsfare på kroppen og kampen mot fascismen kan være grunnen til denne retorikken. Etter tydelige signaler fra både AIF og LO om å vise motstand mot OL i Berlin, vedtar AIF på landsmøtet i 1935 deltakelse i Folkeolympiaden (Larsen, 1979, s. 151). Fredag 17.april 1936 oppfordrer Arbeiderbladet også til en boikott av lekene i Berlin. Avisen skrev i en notis: «Vi henstiller alle til boikott av OL i Berlin» «Vi ønsker i størst mulig utstrekning å være med Folkeolympiaden» (Arbeiderbladet, 17.april 1936). 17.april 1936 er første gangen Folkeolympiaden blir nevnt i Arbeiderbladet. Ifølge Stout var også Norge representert i en internasjonal olympisk komite som ble nedsatt i april 1936 i Paris (Stout, 2020). Slik kan representanter for arbeideridretten ha informert Arbeiderbladet om planene om et alternativ til Berlin. Derfor kom dette på trykk allerede i april. Den internasjonale komiteen vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

USA`s rolle i boikottdebatten

Et annet perspektiv på boikott kom fra USA og i særdeleshet Avery Brundage og Jeremiah Mahoney. Brundage og Mahoney satt i styret for (AOC)-American Olympic Committee. Mahoney gikk inn for en boikott av Berlin på bakgrunn av jødeforfølgelsene. Dette opponerte Avery Brundage sterkt imot og mente at De Olympiske leker tilhørte utøverne og ikke skulle være gjenstand for politikk (Stout, 2020, s. 31). Brundage argumenterte for at engasjementet for boikott tok fokuset bort fra selve lekene. Mahoney på sin side mente at diskrimineringen basert på religion og rase ødela den olympiske idé. Etter lange diskusjoner ble det bestemt i desember 1935 å sende et lag til Berlin (Stout, 2020, s. 34). Paradoksalt nok vant den mørke Jesse Owens tre olympiske gull til stor fortvilelse hos føreren selv. Ifølge Slagstad skal Hitler ha omtalt Owens sin seier på denne måten: «Negrene var en rase med forfedre fra jungelen» (Slagstad, 2008, s. 523). Grupperingen som stod imot Brundages forslag dannet sin egen tropp som ble sendt til Folkeolympiaden en måned før lekene skulle starte (Stout, 2020, s. 35). I konklusjonen skriver Stout at Brundages gryende antisemittisme og følelsen av at nazismen stod opp mot kommunismen ble avgjørende for Brundages syn på OL i Berlin. Dette bidro antageligvis til å forsterke tanken om at politikk og idrett ikke hørte sammen hos Brundages sine tilhengere og hos de borgerlige. Ved å gjøre OL i Berlin mulig, gjorde Brundage

Folkeolympiaden nødvendig skriver (Stout, 2020, s. 41). Brundage skulle senere også få tilbudet om å bygge en tysk ambassade i USA i et forsøk på å holde USA utenfor krigen av hensyn til tyskerne (Stout, 2020, s. 42).

Det finnes mange likhetstrekk mellom boikottbevegelsen i USA og bevegelsen som støttet OL i Berlin også i Norge. Ideen om at det ikke skulle gå politikk i idretten, var akkurat de samme argumentene som ble brukt av høyremannen Trygve Sverdrup på Stortingets talerstol etter en fotballkamp mot Tyskland i 1934 som jeg har vært inne på tidligere. Boikottbevegelsen i Norge var i likhet med Mahoney klar på at idretten ikke skulle diskrimineres på bakgrunn av rase og religion. Hos boikottbevegelsen i USA stod jødespørsmålet mer sentralt enn i Norge, bortsett fra enkelte personer i Arbeiderbladet som skrev hyppig om nazidiktaturet. Den norske psykiateren Johan Scharffenberg kunne dokumentere ekskludering av jødene allerede under vinter-OL i Garmisch i 1936, Scharffenbergs sterke misnøye overfor OL i Berlin blir nevnt av Olav Vesaas i samme intervju som er gjort med Sverre Helgesen og Gustav Hansen i 1976 i forbindelse med Folkeolympiaden i 1936. I Aftenposten, derimot, hersket det en frykt for jødisk innvandring til Norge i ledere og notiser, og det fantes sympatiske stemmer for Hitlers maktovertakelse i 1933 (Brekke, 2019).

Den 2.republikken i Spania (1931-1936) Det politiske bakteppet

Parallelt med boikottengasjementet rundt omkring i Norge og verden, endrer den politiske situasjonen seg drastisk i Spania. De radikale endringene la grunnlaget for den olympiske bevegelsen i Catalonia og Folkeolympiaden, Franco ble motsvaret på disse drastiske politiske endringene.

I 1923 hadde Primo de Rivera kuppet makten, etterfulgt av et brutalt militærdiktatur. Men i 1931 utsettes Rivera for et motkupp. Tiden mellom 1931-1936 gjennomgår Spania store omveltninger som følge av bortfallet til Primo de Rivera-diktaturet. Spania fikk en ny regjering. Regjeringen ble republikansk ettersom kongen forlot landet. Verdensdepresjonen fra 1931 skapte uro. Spanias eksportvarer sank betraktelig på varer som vin, appelsiner og oliven. (Dahl, mfl. 2019, s. 26). Politikken fikk et oppsving i 1930 årene, men ifølge Dahl og co, fikk også ekstremismen vann på mølla. Under valget i 1933, kom et nytt kommunistisk parti styrt fra Moskva og et fascistisk parti ledet av sønnen til Primo de Rivera. Falangen.

(Dahl, mfl. 2019, s. 26). Spania fikk også et katolsk folkeparti, dette partiet fikk flere regjeringsmedlemmer og større dominans utover i 1933 (Dahl, mfl. 2019, s. 26).

Denne republikanske regjeringen gikk inn for radikale reformer som hadde blitt satt til side under Rivera-diktaturet, med kamp mot kirken og desentralisering av staten. Dette ble støttet av venstresiden, mens høyresiden hadde ikke særlig til overs for denne retningen (Dahl, mfl. 2019, s. 26). Intellektuelle samlet seg for å få til en sekularisering av utdanningen. Regjeringen ble hardt presset fra Barcelona som krevde sitt eget selvstyre, hvor ønske om å bli en autonom republikk var utbredt.

Samme år som den olympiske komite i Barcelona skal arrangere Folkeolympiaden i Barcelona mobiliserte de fleste partier intenst fra høsten før og inn mot valget i 1936. Partiene til venstre dannet blokken Folkefronten, navnet var et forslag fra kommunistene (Dahl, mfl. 2019, s.27) ikke helt ulikt navnet på Olympiaden som skulle avholdes i juli. Det som skjer i Spania på denne tiden er også viktig for det politiske samholdet på venstresiden. Under Kominterns verdenskongress i 1935 gikk Komintern inn for et samarbeid med andre venstrepartier. Dette var politiske partier som tidligere hadde blitt omtalt som «sosialfascister». Kominterns politikk hadde også påvirket idretten gjennom utestengning fra både RSI og SASI som nevnt tidligere. Utviklingen politisk beveget seg nå i en mer forsonende retning, i likhet med det vi ser innenfor idretten når Kampforbundet for rød sportsenhet går igjen inn i AIF I 1934, etter to års kamp fra AIFs side for å forene disse to. Fellestrekket er at politikken på venstresiden også går i en mer «brobyggende» retning på tvers av de andre venstrepartiene. Dette skjer først i Spania. De fleste venstreside-partiene søker sammen for å demme opp mot fascismen som ble sett på som den nye faren i Europa særlig utover 30-tallet. Ut fra mitt syn akselerere dette spesielt etter 30.januar 1933, etter Hitler hadde kommet til makten

Catalonia og idrett på 1930-tallet

Gjennom den spanske republikken fra 1931-1939 hadde Catalonia fortsatt beholdt en venstre-regjering (ERC). Den katalanske ideen var å få til et unisont samarbeid mellom middelklassen, arbeiderklasse og til de borgerlige katolikkene. Et av fokusområdene til denne regjeringen var å arrangere sportskonkurranser på tvers av klassene, hvor målet var å fjerne barrierer for å delta, noe som hadde vært et ideal i idretten (Stout, 2020, s. 2).

Arbeideridrettsbevegelsen brukte idretten til å lære solidaritet, helse og styrke til den yngre arbeideridrettsungdommen (Stout, 2020, s. 2). Fellestrekkene med AIF er påfallende, f.eks., gjennom ideene om solidaritet og helse. Rundt 1935 hadde arbeideridretten 4 millioner medlemmer i verden (Stout, 2020, s. 3). Stout skriver at arbeideridretten kun var åpen for dem som delte den marxistiske ideologi (Stout, 2020). Dette er en sannhet med modifikasjoner. I Norge og gjennom AIF ønsket Hofmo å få arbeideridretten så stor at de borgerlige vil slutte seg til arbeideridretten (Slagstad, 2008). Men en viss form for sosialistisk moral var nok noe som ble forsøkt for å binde medlemmene til AIF også. AIF opplevde enorm medlemsvekst og i 1935 var antallet medlemmer økt til 50 000 (Halvorsen, 2006, s. 102).

Ifølge Pujadas and Santacana (sitert i Stout, 2020, s.3) vokste den katalanske sporten avsondret fra de store politiske bevegelsene. Idretten i Catalonia vokste enormt i mellomkrigstiden. I Catalonia ble det arrangert idrettskonkurranser på tvers av kulturer, utdanningsinstitusjoner, sammenlignet med Norge og mange andre land hadde Catalonia et utbredt samarbeid på tvers av ideologier og politiske synspunkt (Stout, 2020, s. 3). Mye av forklaringene på dette er den progressive venstreradikale regjeringen i Barcelona. Dette skapte også en gryende nasjonalisme i Catalonia. Ideologien ble «popular sport» hvor de politiske partiene satte søkelys på å samle borgerskapet og arbeiderklassen ved fremme folkehelse. Derigjennom vokste det frem en progressiv identitet som gikk på tvers av klasse og politikk, som deretter utviklet seg til en sterk nasjonalisme. (Stout, 2020, s. 3). Presidenten for denne bevegelsen i Catalonia var Lluís Companys, som var leder for partiet ERC (Esquerra Republicana de Catalunya) (Stout, 2020, s. 2).

Entusiasmen for sport var sterkt i Barcelona, men ifølge (Stout, 2020) var dette noe som ikke nødvendigvis ble delt med hovedstaden Madrid. Katalanerne bygde stadioner og agiterte for og kunne være vertsted for Olympiske leker (Stout, 2020, s. 15). Denne skillelinjen mellom FC Barcelona og Real Madrid går langt tilbake, og vi ser det også idag, det er ofte kalt «El Classico» og er et klassisk hatoppgjør i fotball. Hatet blir stadfestet gjennom Catalonias selvstendighets-kamp og nasjonalisme på den ene siden, og Madrid som hovedstad i Spania på den andre. Hatet strekker seg tilbake til 1925 hvor Rivera-diktaturet forbydde Barcelona FC etter katalanske fans hadde plystret under den spanske nasjonalsangen. Idag blir Barcelona FC sett på som selve symbolet på den katalanske identiteten (Stout, 2020, s. 16). I Catalonia fokuserte de i større grad på massene, målet var å fremme folkehelse i hele det katalanske folket. Målet var å bygge et sterkere bånd mellom klassene i samfunnet istedenfor «vinnere»

(Stout, 2020, s. 18), i motsetning til det olympiske idealet til IOC som var basert på ideen om *citius altius fortius* (Høyere, raskere, sterkere).

De samme ideene finnes hos Hofmo fra 1933 og 1937. Hofmo fremmer folkehelseperspektivet og oppdragelse av sunn og frisk ungdom. I likhet med AIF fremmer ikke den katalanske sporten elitesport. Arbeideridretten i Norge mente elitesporten tilhørte den borgerlige idretten og Landsforbundet. Et annet likhetstrekk er kampen mot kapitalismens som etter Hofmo og AIF sitt syn fremmer individualisme, som også var nedtonet i Catalonia hvor det sosialistiske partiet ønsket å forene klassene i samfunnet gjennom idretten. Dette fikk AIF og Landsforbundet etter hvert til i Norge gjennom forlikstevner etter splittelsene som hadde vært igjennom hele 20-tallet og starten på 30-tallet. Den katalanske sporten var ikke innlemmet i noe internasjonalt sportssamarbeid (Stout, 2020, s. 17) slik som AIFs samarbeid med både RSI og SASI i 20 og 30-årene.

Fellestrekkene med den olympiske bevegelse i Catalonia og AIF er i stor grad de samme ideene som Fridtjof Nansen hadde i sin tid gjennom at idretten først og fremst var et folkehelseprosjekt gjennom fokus på den kollektive opplevelsen og ikke rekorder og prestasjoner (Stout, 2020, s. 18), som Nansen sa: «Øv idræt, men sky alskens rekorder» (Slagstad, 2008, s. 196). Catalonia og ERC hadde brukt flere år på å skape en progressiv sportsbevegelse gjennom den sosialistiske regjeringen som gikk på tvers klasser, dette hadde også hjulpet å definere katalanere som folk og synet på sin egen identitet (Stout, 2020, s. 22). Når regjeringen så behovet for å forene idrettsbevegelsen ga det mening å gjøre dette nettopp i Barcelona og Catalonia hvor fokuset hadde vært på den fysiske kulturen i lang tid (Stout, 2020, s. 18). Nansen holder en tale i 1903 om de samme ideene som den olympiske bevegelsen i Catalonia og AIFs syn på idrett. Nansen sier i sin tale at: «Idrættens store oppgave er en sund sjel i et sundt legeme. Udvikle legemet, give aanden en god, sund bærer og samtidig udvikle aanden selv, lære den beherskelse, at sætte ind alt paa at naa et maal, udvikle karakteren; Lære den at overvinde vanskeligheder, give den dristig raadsnahed og mod» (Forretningsføreren, 1903, s. 22). Eksakt det samme dogmet finnes det i boken til Hofmo: «Idrettens mål: en sund sjel i et sund legeme» (Hofmo, 1933, s. 22). Det tilsvarende perspektivet finner vi også 1937: «Man skal kjenne sin kropp, og ha kontroll over den» (Hofmo, 1937). I likhet med Hofmo og Nansen er det svært lite søkelys på rekorder når de beskriver sitt syn på idrett. Stout skriver at den katalanske idretten ikke satte søkelys på rekorder, men den kollektive opplevelsen (Stout, 2020, s. 18). Dette samsvarer med Hofmos

syn på rekordjageri og profesjonisme, som igjen er uttrykk for kapitalismens vesen: Individualismen (Hofmo, 1933).

I Catalonia ble det etablert en ideologisk opposisjon til Berlin-OL. Opposisjonen kalte seg *Ateneu Enciclopedic Popular* (AEP). Dette var en katalansk gruppe av intellektuelle på venstresiden. Denne grupperingen satte søkelys på idrett og utdanning på tvers av folket, med massene som hovedfokus. Denne kretsen erklærte Berlin OL så godt som død i april 1936 gjennom slagordet «The olympic spirit is not in Berlin but in Barcelona» (Stout, 2020, s. 40). Pressen og den venstre-intellektuelle kretsen bidro til å akselerere ideen om en olympiade i Barcelona. I slutten av april kom COOP på plass (Stout, 2020, s. 40). Denne komiteen bestod av journalister og politikere fra de venstreorienterte partiene i Catalonia, fra eks-kommunister til filmskapere og forfattere. Tanken var at de ønsket seg et OL som skulle forene alle klasser med et internasjonalt preg (Stout, 2020, s. 40). Fra katalansk hold, mente katalanerne at Berlin-OL representerte en rase og en bestemt ideologi, i likhet med de tidligere arbeiderolympiadene hvor det kun var tillatt for utøvere som støttet arbeiderbevegelsen, ergo en bestemt ideologi (Stout, 2020, s. 40). Visjonen til COOP var å skape et arrangement som skulle gjøre at deltakerne dro hjem og tenkte at slik skulle det gjøres. Dette er noen av de samme ideene som Hofmo hadde i sin tid, hvor AIF ønsket å gjøre arbeideridretten så interessant at de borgerlige skulle gå over til arbeideridretten. Kampstemningen var nedtonet hos COOP i likhet med Hofmo fra 1937, hvor klassekampen er betydelig nedtonet. COOP ønsket å inkludere istedenfor og ekskludere slik RSI og SASI hadde gjort i tidligere spartakiader og arbeiderolympiader hvor begge organisasjonene hadde nektet medlemmer tilgang til hver sine arrangementer.

Sammen med COOP, ERC og AEP ble det også opprettet en internasjonal olympisk komite ved navn *The comité international pour le Respect de l'Èspirit Olympique* (Cireo) for å fremme interessen for Folkeolympiden internasjonalt. Cireo kom på plass i Paris, april 1936 (Stout, 2020, s. 36). Cireo hadde medlemmer fra hele Europa, og skulle være en bidragsyter for å få på plass Folkeolympiaden. Her var også Norge representert sammen med andre nordiske land. Opinionen i Cireo var enig i at Folkeolympiaden var det største sportsarrangementet dette året og den tydeligste opponenter mot OL i Berlin (Stout, 2020, s. 36). Bakgrunnen for at Cireo kom på plass i Frankrike, skyldes at den franske regjeringen bestod av sosialister, kommunister og radikale på venstresiden med statsminister Léon Blum i

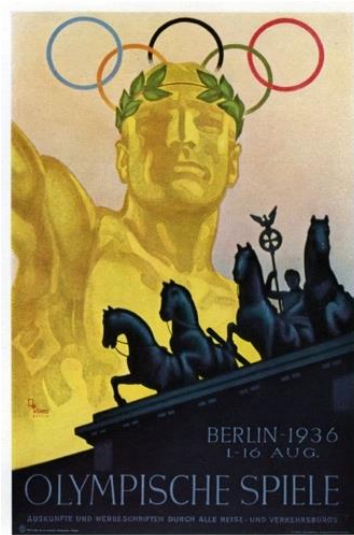
spissen. Blum ønsket overhodet ikke å støtte nabolandets fascistiske OL. Ifølge Stout ble komiteen gjort oppmerksom på viktigheten av en boikott gjennom Heinrich Mann, broren til Thomas Mann, en sterk motstemme mot det nasjonalsosialistiske diktaturet i Tyskland og nobelprisvinner i litteratur. Heinrich Mann mente at de som ønsket deltakelse i Berlin, sviktet også Folkefronten. Derigjennom gjorde Mann viktigheten av en boikott eksistensiell (Stout, 2020, s. 36). Blum fulgte ikke opp Manns ønske om en total boikott av Berlin. Men antall utøvere og finanseringen fra den franske regjeringen ble kraftig redusert (Stout, 2020, s. 36).

Plakatene som ble brukt under både Berlin og Barcelona har tung symbolsk verdi. Plakaten for Barcelona-lekene er preget av både kvinner og menn på tvers av hudfarger i tråd med tanken til COOP hvor idrettsutøvere skulle forenes på tvers av klasser, kultur og deltakere fra andre land. Dette hadde AIF også som sin parole. Folkeolympiaden skulle henvende seg til massene. Kvinneidrett ble også et essensielt prosjekt for arbeideridretten noe som i likhet er representert ved plakaten til Folkeolympiaden. Plakaten ble designet av Fritz Lewy som selv var jøde og levde i eksil i Catalonia (Stout, 2020, s. 48). Plakaten er også et uttrykk for antifascisme ved at bildet viser forskjellige hudfarge og med både kvinner og menn, i motsetning til kjernen i nazismen som skulle representere en bestemt rase og ett bestemt folk, skulle Folkeolympiaden henvende seg til et bredere spekter på tvers av ulike folkegrupper. Plakaten signaliserer en plass for alle gjennom et bredt spekter av forskjellig type mennesker.

Under plakaten til Folkeolympiaden:

Berlin-OL sin plakat representerte det greske idealet gjennom en muskuløs kropp, noe som også var i tråd med nazismens ide om den sterke ariske rase. Dette forenes med sterk nasjonal stolthet gjennom Brandenburger-Tor. Mannen på bildet har fått en krans på hodet som representerte seierherrene fra de greske idrettsleker. **Under:** Plakaten til Berlin:

Den internasjonale promoteringen

Ideen om et antifascistisk internasjonalt arrangement trengte naturligvis en bred appell rundt i Europa og på andre siden av Atlanteren. Arrangørene var helt klare på at fascistene ikke var velkomne ettersom forestillingen var at de som deltok i Berlin var fiender av folkekulturen (Stout, 2020, s. 67). Ved å akselerere prosessen angående promotering av arrangementet henvendte arrangørene seg til idrettsorganisasjoner og politiske partier på venstresiden (Stout, 2020, s. 67). Dermed klarte arrangørene å knytte et ideologisk «bånd» mellom arbeideridretten og Folkeolympiaden.

Politisk tilhørte organisasjonene som jobbet på høygir for å få på plass et alternativ til OL i Berlin, venstresiden. Forskjellen er at de tidligere arbeideridrettsbevegelsene, hadde en mer rigid ideologisk innpakning, spesielt i 20 årene hvor AIF hadde tette bånd med RSI som hadde sitt ideologiske fundament i kommunismen og var styrt av Kominterns politikk. Derimot var ideen til Folkefronten og Folkeolympiaden å appellere til et bredere spekter på den politiske aksene, dette kunne inkludere både sosialdemokratiske partier og borgerlige liberale partier (Stout, 2020, s. 68). Dette er nødvendigvis ikke så unaturlig ettersom

fascismen og nazismen utgjorde en felles front på det politiske ytre høyre. En politisk «trussel» utenfra, skapte naturligvis et felleskap på venstresiden mot denne ytre høyre fløyen.

Stout påpeker at Folkeolympiaden hadde sitt utspring fra Companys parti i Catalonia og ERC sin tanke om folkeidrett som jeg har beskrevet tidligere. Det er påfallende store likheter mellom Hofmos litteratur hvor han beskrev sine visjoner for idretten og ERCs sin tanke på om folkeidrett. Samtidig er det noen forskjeller. Målet til ERC var å forene på tvers av klasser. I Norge stakk splittelsen dypere, før idretten etterhvert fikk på plass forlikstevner.

I en pressemelding som ble sendt juli 1936 stod det følgende: «Alle utøvere, uansett organisasjon de tilhører kan delta i Barcelona» (Press Service. English Edition, NO. 6» June 18, 1936. Archives of the Trades Union Congress, sitert i Stout, 2020, s. 70). Denne pressemeldingen ble sendt til både Sveits og England, hvor både SASI og RSI hadde et bredt nedslagsfelt. Dette bidro også til å utvide appellen for Folkeolympiaden. Dette førte til at arrangørene fikk til en promotering utover Barcelona, ved å skape oppmerksomhet og et realistisk alternativ til IOCs leker i Berlin (Stout, 2020, s. 70). En annen gruppe COOP anropte var jødiske idrettsutøvere fra Palestina og tyske jøder i eksil i Amsterdam og Paris og svarte fra USA. Som nevnt tidligere var ikke dette de tradisjonelle utøverne som tilhørte arbeideridretten, men Folkeolympiadens idé var derimot en invitasjon til alle antifascistiske utøvere (Stout, 2020, s. 70). Ifølge Physick ble det utformet et manifest med den hensikt å vise arrangørene at Barcelona var de sanne arvingene til den olympiske bevegelse:

Det er skammelig at det i dagens samfunn er elementer som misbruker sport og utnytter den til sine militaristiske og krigerske formål. Ved å dra nytte av iveren og entusiasmen for sport leder de ungdommene på veien til krig. foreningen til å trekke tilbake sin støtte og tilbakeholde nødvendig tillatelse til noen av sine medlemmer som søker om tillatelse til å konkurrere. Fascismen endrer sportens sanne ånd, og gjør en progressiv bevegelse for fred og brorskap mellom folk til et tannhjul i krigens maskineri. Under påskudd av å styrke deres kropp og tilføre lykke til deres liv, utsetter de ungdommene systematisk for en streng militær disiplin og en grundig teknisk og ideologisk forberedelse for fremtidig krig (Physick, 2016).

Ifølge Physick var det sportslige programmet designet slik at alle skulle få konkurrere på et passende nivå. Barn helt nede i 14 års alder kunne delta (Physick, 2016). I likhet med lekene i Berlin stod friidretten sentralt. Arrangørene skulle ta hensyn til ulike evner og opprettet forskjellige kategorier. Kategorien med det høyeste nivået ble kalt det «Internasjonale mesterskap». Her måtte utøvere sende inn løpstider til en egen kommisjon slik at alle utøverne ble plassert i den aktuelle kategorien (Physick, 2016). Andre øvelser som stod på programmet

var boksing, svømming, fotball, bryting og sykling (Physick, 2016). Kulturen skulle også være sterkt representert inn i programmet for lekene, gjennom folkedans, kunst og sang. Forberedelsene til dette ble fulgt nøye med på av Victor Gassol, som var kulturminister i Catalonia (Physick, 2016). Dette kan sies å ha passet som hånd i hanske med AIFs visjoner om idrett, der det kulturelle aspektet var sentralt hos Hofmo. Hofmo mener at idretten også er en del av arbeidernes kulturelle og økonomiske fremmarsj (Hofmo, 1933, s. 33). Ifølge Hofmo har arbeideridretten kulturelle innslag på sine kveldsmøter, med innslag av underholdning og organisasjonsarbeid. Det kulturelle elementet i Folkeolympiaden, hadde en rekke fellestrekk med AIF som nevnt ovenfor. Ved å fremme kultur kunne AIF også oppnå en voksende interesse for arbeiderbevegelsen, og håpet for arbeideridretten var at massene vil slutte seg til den store internasjonale arbeiderbevegelsen i kampen mot det kapitalistiske profittsamfunnet (Hofmo, 1933).

Finansiering av den norske troppen og reisen ned til Barcelona

Tidlig på sommeren og dagene før den norske troppen reiste ned til Barcelona, gikk Arbeiderbladet ut og oppfordret til bevilgninger for å få sendt avgårde den norske troppen til Folkeolympiaden. Hofmo sender blant annet en oppfordring til fagforeningene i et brev datert den 19.-12. juni 1936. I brevet beskrives det hvordan Folkeolympiaden skal være et mottrekk mot naziolympiaden i Berlin. Videre blir skrevet hvor mye ulike regjeringer i andre land har vært med i finansieringen. Videre skrev Hofmo at komiteen i Spania har besluttet gi et bidrag til A.I.F på 8000 pesetas (ca.5000 kroner). Den franske regjeringen med Léon Blum ga sin støtte til Folkeolympiaden med 600 000 pesetas (Physick, 2016, s. 11). For AIF og Hofmo ville finansiering til deltakelse i Folkeolympiaden koste AIF dyrt, derfor skrev Hofmo: «Vi ser oss derfor ikke istand til å skaffe de nødvendige midler uten fagorganisasjonens hjelp». Hofmo påpekte at tidspunktet er noe ubeleilig med tanke på sommeren, men han ber fagforeningene behandle sakene så raskt som overhodet mulig, oppfordringen avsluttes med: «Folkeolympiaden i Barcelona er et ledd i det internasjonale proletariats kamp mot nazismen» (ARK1760-AIF).

Dagen etterpå har han fått svar fra Oslo bryggearbeidernes forening, kranbryggen i Oslo. Her står det følgende: «Vi har mottatt deres skrivelse av 18.juni hvori meddeles at foreningen har bevilget kr.100.00 til deltagelse ved Folkeolympiaden i Barcelona 22-26 juli» (ARK1760-AIF). I svaret står det: «Vi takker for bevilgningen og for den forståelse deres forening på

denne måte har vist den virksomhet som går ut på å motarbeide Nazi-olympiadens reklame for Hitlerstyret og den internasjonale arbeiderklassens kamp mot nazismen». (ARK1760-AIF). Antifascismen og antinazismen er hovedmotivet for støtten.

Pressen gikk aktivt inn for finansiering og i særdeleshet i Arbeiderbladet. Det er verdt å nevne at Aftenposten kun har nevnt Folkeolympiaden fire ganger i perioden 17.juli-24.juli 1936. Men de rapporterte aktivt fra Berlin gjennom journalisten Einar Diesen som beskrev OL i Berlin gjennom sitt møte med lekene: «Jeg ble stående et øieblikk stum og bare med en eneste tanke: Hvordan skal dette kunne skildres for norske lesere»? (Slagstad, 2008, s. 505).

Dette understreker Aftenpostens holdninger, som i ettertid har blitt sett på som naive overfor det tyske regimet på 30-tallet. Gjennom undersøkelser har forskere avdekket en del sympatiske stemmer overfor Hitler (Brekke, 2019). Men det er ikke utenkelig at arrangementet i seg selv kunne gi en følelse av stumhet slik Diesen uttrykker det. Det var et nøye planlagt arrangement i propagandaens øyemed, med et fullsatt olympiastadion vakte det nok stor begeistring for en del utenlandske journalister, med planlegging ned til detaljnivå var også hensikten å skape en egen atmosfære. I lys dette trer de politiske skillelinjene tydelig frem også i pressen. Arbeiderbladet går aktivt inn for å finansiere AIFs deltakelse i Folkeolympiaden, i forlengelse av boikotten til OL i Berlin. Mitt etterlatte inntrykk er at pressen opererte i to parallelle universer. Omtalen av det som foregår i Spania fra Aftenposten side gir inntrykk av en politisert presse som tolker verden på ulike måter. Allerede våren 1936, mener Aftenposten at Folkefrontens seier har brakt landet ut i kaos og at det var helt nødvendig at militæret hadde slått ned på de revolusjonære (Dahl, 2019, mfl. s.75). Gjennom nyhetsdekning til Aftenposten kom dette til uttrykk ved at den tapende part under opprøret på sommeren 1936 var regjeringen. Aftenposten bruker ordet «fascister» konsekvent i anførselstegn og folkefronten blir også omtalt med anførselstegn som kan tolkes som en strategi for å gi regjeringen lavere legitimitet (Dahl, mfl. 2019, s.76).

I Arbeiderbladet (25.juni 1936) trykkes det en liten notis som forteller at Oslo og Akershus og arbeidernes ungdommens fylking og Oslo arbeideridrettskrets arrangerer en stor folkefest på Dælenenga, med egen kabaretavdeling bestående av Jens Book Jensen, Lalla Carlsen og Einar Rose, som etter Arbeiderbladets syn er: «De dyktigste fra sommerrevyen» (Arbeiderbladet, 25.juni 1936. «Det er billig entré, 50 øre til hele banen. Hele inntekten går til Norges deltakelse i Folkeolympiaden».

Men det er ikke bare i Oslo og Akershus det oppfordres til «kronerulling» Arbeiderbladet i Vadsø 25.juni 1936 er det skrevet en notis hvor det står følgende: «Hvordan naziregime er en skamplett på vår tids kultur», dermed er det viktig å få på plass penger til mottrekk mot naziolympiaden, hvor AIF allerede har sikret 5000.- men ifølge Vadsø Arbeiderblad vil det koste 15.000.- kroner. De kommer ikke med noen oppfordring direkte, men de skrev at: «Resten må skaffes til veie med hjelp fra arbeidernes organisasjoner og aviser» (Vadsø Arbeiderblad, 25.juni 1936). Dette kan tolkes som en tydelig oppfordring, ettersom de først kritiserer Tyskland og nazidiktaturet og dermed gir Arbeiderbladet i Vadsø «tips» til hvordan arbeiderbevegelsen kan fremskaffe midlene til den norske troppen.

Det blir arrangert flere stevner i juni 1936 til inntekt for den norske deltakelsen i Barcelona. I Arbeiderbladet 9.juli 1936 kan vi lese at det har blitt samlet inn 10.000 kroner. Videre står det at «Beløpenes størrelse avhenger av evnen, men alle bidrag vidner om en meget gledelig forståelse av hvilken betydning det har både for den norske og internasjonale arbeiderbevegelse at AIF er godt representert ved den store begivenhet som foregår i Barcelona 19-26 juli» (Arbeiderbladet, 9.juli 1936).

Mandag 13.juli 1936, noen dager før avreise, står det i Arbeiderbladet at den norske troppen er klar. Den består av 15 fotballspillere, 13 mann i fri-idrett, tre i tennis og tre i boksing. Videre står det at den norske troppen reiser med båt fra Oslo onsdag formiddag ned til Hamburg (Arbeiderbladet, 13.juli 1936). Østfold er representert ved klubbene Moss, Sparta og Borge. Trondheim, Oslo-øst og Odda er også representert. Forklaringen på dette handler om dette var typiske industriplasser hvor arbeiderne stod sterkt og det naturlige valget var AIF. Dette kan underbygges ved å vise tilbake til Matti Goksøyr som påpeker at tyngdepunktet for utøvere i AIF tilhørte disse industristedene (Goksøyr, 2008, s. 97).

Dagen før avreise til Barcelona ble det arrangert et «Olympia stevne», hvor de kan informere om at: «Et godt fri-idrettsstevne trekker mange tilskuere, gode boksekamper trekker like mange og en god fotballkamp ennu fler». Ifølge avisen skal hele Barcelonatroppen delta. Det vil bli arrangert høydehopp, 800 meter, boksekamper og fotballkamp. Til slutt skrev avisen: «Det blir fin idrett på Jordal ikveld, fra 1 til 150 minutt. Det bør ikke idrettsinteresserte publikum gi slipp på» (Arbeiderbladet, 14.juli 1936).

I samme utgave kan avisen understreke at Folkeolympiadens organisasjonskomite måtte legge godt til rette for deltakerne. Utøverne skulle blant annet ta inn på hotell som skal huse 1600 deltakere. De kvinnelige deltakerne vil få en egen etasje eller en egen fløy, fasilitetene er i orden med både innlagt vann, toaletter og ventilasjon. Fra hotellet har gjestene vakker utsikt mot stadion og fjellet Montjuïc som noe ironisk betyr Jødefjellet, oversatt fra latin og katalansk. Til slutt skrev Arbeiderbladet: «De utenlandske gjester kan være forsikret om at Olympiadens 8 dager vil bli så behagelig for dem som det er mulig og gjøre dem (Arbeiderbladet, 14.juli 1936).

Ikke alle avisene er overbevist om at det er riktig å delta i Folkeolympiaden. I Moss avis, som på 30-tallet var tilknyttet Høyre, og ble ansett som mer konservativ, skrev følgende: «Det er vel et spørsmål om olympiaden kan avvikles under de nuværende forhold, det er kanskje bedre og holde sig til Berlin likevel» (Moss, Avis, 23.juli 1936). Dette er skrevet etter mediene har fått rapportert om hva som skjer er i ferd med å skje i Spania og spesielt i Barcelona. Disse avisnotisene nyanserer bildet som ble tegnet i innad i pressen på borgerlig side, uten at dette kan se på som en «hard» retorisk uttrykksmåte fra Moss avis. For arbeiderbevegelsen var det uaktuelt å delta i Berlin, noe Moss avis mener at kanskje hadde vært like greit ettersom det har brutt ut kamper i Barcelona. Men for arbeiderbevegelsen handlet dette i like stor grad om og vise sin motstand mot nazi-regimet ved å vise sin støtte til den spanske republikken.

Det dukker opp en del forskjellige opplysninger angående reiseruten ned til Barcelona. I et intervju gjengitt av Demokraten i 1996 fortalte Jacob Johansen («Jakken»), som var med i AIF og skulle være deltaker i Folkeolympiaden. Han fortalte at det tok båten fra Oslo til Hamburg, deretter var de innom Berlin og bort til Olympiastadion, for så å dra videre til Paris og derifra til den spanske grense. Angående Berlin og Olympiastadion har jeg forsøkt å undersøke disse opplysningene, men det finnes ingen dokumentasjon på dette fra andre hold, dermed knyttes det stor usikkerhet til dette. «Jakken» sier også at de var innom Paris. Det finnes heller ingen dokumentasjon fra andre hold at de var innom byen på vei ned. Men de deltok i et stevne i Paris på vei hjem.

To andre deltakere fra Folkeolympiaden, Sverre Helgesen som reporter for Arbeiderbladet, og skulle rapportere hjem til Oslo fra Barcelona, og Gustav Hansen som var sprinter og var første

norske løper under elleve sekunder på 100 meter, gjengir de i et radiointervju fra 1976 med Petter Larsen og Olav Vesaas, reiseruten i bruddstykker. De fortalte at de tok båten til Hamburg og videre til Wien. Reiseruten er forsøkt kartlagt uten å ha en sikker dokumentasjon. Ettersom det er oppgitt forskjellige opplysninger, kan dette også sees på som et funn i seg selv.

Den sikreste dokumentasjon ut fra kildene mine er stempeling av passet til Rolf Hofmo, her kan jeg som forsker ettergå datoer og byene, dermed kan jeg som undersøger fenomenet danne meg et bilde av reiseruten ned. I avsnittet under vil jeg forsøke å rekonstruere reiseruten ned med størst mulig sikkerhet, men det er også viktig å påpeke at det er knyttet stor usikkerhet til dette.

En rekonstruksjon av reiseruten

15.juli 1936 tar den norske troppen plass på båten «Kong Trygve», på et bilde gjengitt av Arbeiderbevegelsens arkiv ser vi troppen på 35 stk. med en kvinne. Kvinnen på bildet er Gerda Evang som jeg har vært inne på tidligere. Mannen, Karl Evang som var påmeldt i tennis sammen med Rolf Hofmo. Båten skulle frakte troppen ned til Kiel, før toget skulle ta de videre ned til Barcelona. I et intervju i avisen Demokraten fra 1996 med tittelen «Jakken i borgerkrigens Spania» Forteller han at de møtte opp på Youngstorget og deretter gikk ombord på «Kong Trygve» som skulle frakte dem til Hamburg. (Demokraten, ukjent dato, 1996). Ut fra passet til Hofmo så er det ingen bevis på at de var innom Hamburg, men derimot i Kiel. Over Skagerak skal angivelig Hofmo ha sagt i følge «Jakken» «Plukk av dere alt dere har på dere av merker, sa'n. Vi skal reise gjennom et land der nazistene har makta». Sjøl plukka jeg vekk Sparta-stjerna fra jakkeslaget. Likevel ble vi stoppa og holdt tilbake en halv time et sted. Gustav Rehn, kameraten min, hadde Arbeiderbladet stikkende opp av jakkelomma» (Demokraten, ukjent dato, 1996).

Under: Den norske AIF-troppen til Folkeolympiaden før avreise fra Oslo. Lengst til venstre står troppens hovedleder Rolf Hofmo og lengst til høyre nederst Gerda Evang som var en av troppens leger (Arbeiderbladet 15. juli 1936)

Foto: Ukjent/Arbark

Det er ikke utenkelig at dette er noe Hofmo kan ha sagt ettersom han var skarp i sin retorikk mot nazi-diktaturet. Uavhengig av om de var i Hamburg eller Kiel, begge byene ligger i Tyskland. Ut fra sikre kilder kan man fastslå at Hitler hadde allerede styrt i fem år, gjort arbeideridrett forbudt og innført Nürnberglovene ett år før, som hadde ført til at jødene hadde blitt fratatt en rekke rettigheter, og forestillingen om at jødene hadde dolket Tyskland i ryggen under 1.verdenskrig begynte å bli en etablert sannhet blant den tyske befolkningen.

Sverre Helgesen fortalte: «Vi reiste med båt fra Oslo til Hamburg, og tog fra Hamburg til Wien. Vi hadde en god reise, og vi var forventningsfulle til det som skulle skje der nede» (Helgesen & Hansen, 1976). Hvor de stoppet underveis mellom Hamburg og Wien, og videre fra Wien til Spania er fortsatt usikkert. Men hvis disse opplysningene stemmer, er det ikke umulig at troppen var innom Berlin ettersom de reiste østover fra Hamburg. Usikkerheten dukker dermed opp når «Jakken» fortalte at de reiste vestover til Paris etter Berlin. Helgesen og Hansen fortalte at de reiste til Wien. Ut fra det europeiske kartet kan vi se at Wien og Paris ligger ca. på samme breddegrad, men rent transportmessig virker dette bemerkelsesverdig, hvorfor skulle de reist vestover igjen til Paris, når Barcelona ligger sør? Skulle de møte noen i Paris? Dette er opplysninger som har vært vanskelig å ettergå med troverdighet

I radiointervjuet fra 1976 med Helgesen og Hansen forteller de noe meget interessant som også står sentralt i Hofmos visjon om rekordjageri og profesjonalitet, og individualisme. De fortalte at de ikke tenkte på rekorder og hadde ikke den innstillingen. «Vi visste vel at det var et relativt svakt nivå» (Helgesen & Hansen, 1976). Dette samsvarer med Folkeolympiadens idé. Folkeolympiaden skulle ikke være en arena for nye rekorder og prestasjoner, men tvert imot en markering mot OL i Berlin. Dette er en bekreftelse på hvilken påvirkningskraft

Hofmo hadde på troppen hvor han tar sterke avstand fra individualismen og rekorder gjennom sine bøker som ble en slags bibel for AIF (Slagstad, 2008). Dette underbygger også at AIF var et politisk verktøy for arbeiderbevegelsen, hvor kollektivet og sunnhet skulle stå i førersetet i likhet med Folkeolympiaden og idretten i Catalonia.

«Jakken» forteller at troppen var innom Berlin. Hvilke argumenter ligger til grunn for at de kan ha vært innom Berlin og hvorfor de ikke var innom; Ettersom troppen og deres medlemskap i AIF også ble en kamp mot nazismen utover i 30 årene, vil det ut fra mitt syn være en viss risiko å reise til selve hovedstaden for de nazistiske institusjonene og attpå til å dra bort til Olympiastadion. På den andre siden kan dette ha vært av ren nysgjerrighet, eller kanskje de skulle møte noen der. Vi vet at arbeideridretten ble forbudt i Tyskland etter at Hitler kom til makten, men vi vet også at arbeideridretten hadde sterke tradisjoner i Tyskland. Det kan ha vært arbeideridrettsforbund som AIF ønsket å vise sin solidaritet med. Hvor stor risiko det er knyttet til dette er vanskelig å si. Men vi kan med sikkerhet slå fast at Hitler hadde fått befestet sin posisjon som leder og nazismen hadde innflytelse i byråkratiet og i institusjonene. Ved å oppsøke andre arbeideridrettsforbund kunne de potensielt tatt en stor risiko.

Hansen, Helgesen og Hofmo har ingen opplysninger om Berlin. Radiointervjuene med Hansen og Helgesen er gjort i 1976, og Hofmo i 1946. Disse er tross alt tettere på, rent tidsmessig enn intervju med «Jakken» i 1996. Uten å ta noe som helst parti kan utøverne f eks huske dårligere ettersom tiden går. På andre siden kan slike opplysninger være lettere å komme med ettersom tiden går, det kan blant annet handle om at utøverne ikke føler en like sterk politisk tilhørighet som det tross alt var i 30-årene og rett etter krigen. Det kan også ha vært individuelle forskjeller innad i troppen om spørsmålet om nazismen og Spania. Dette må tas høyde for. Det kan også være noe Hofmo, Helgesen og Hansen ønsker å skjule, av rent ideologiske grunner. Når de overnevnte personene først har valgt å boikotte Berlin på bakgrunn av et regime, kan det tenkes at det ville være et «sosialt fall» å komme med slike opplysninger i ettertid.

Hofmos pass kan sees på som det sikreste beviset, men dette inneholder også en del «hull» angående detaljene i reisen. Ifølge mine kilder og passet til Rolf Hofmo, får han stempel i Kiel 16.juli 1936 (Hofmo D-0008). 18 juli, 1936 stemples han inn i Port Bou, en havneby litt nord for Barcelona (Rolf Hofmo- D-0008). Hofmo fortalte i et radiointervju med NRK fra

1946: «Port Bou er den første spanske grensebyen man kommer til fra Frankrike (Hofmo, 1946). Dette kan gi grunnlag for flere tolkninger, troppen kan ha ankommet øst ifra eller nord hvor det det naturlige valget ville blitt Paris, som flere i troppen har omtalt som en av destinasjonene de var innom. Passet til Hofmo er den sikreste kilden vi har av reiseruten, og er et godt argument for at de IKKE var innom Berlin.

Over: Passet til Hofmo med datostempling. Kiel og Port Bou på venstre side.

Kilde: D-0008-Rolf Hofmo-Div fra før 1940

[Dukket Sovjetunionen opp?](#)

18. juli ankom den norske troppen Barcelona klokken, 18:00 om kvelden (Hofmo, 1946). Dagen etter var selve startskuddet for lekene. Ifølge artikkelen til Stig Audun Sæther var det påmeldt 2000 deltakere fra Sovjetunionen, men de dukket aldri opp (Sæther, 1992). Ut fra mine kilder kan det knyttes noe usikkerhet til akkurat dette utsagnet. Avisen Finmarken datert 4.juli skrev de i en notis: «En stor russisk idrettsstropp vil bli sendt til Folkeolympiaden i Barcelona melder et telegram fra det Høie-råd for fysisk kultur i Sovjetunionen. Det gjøres nu forberedelser for at troppen skal bli så allsidig, og ikke minst så sterk som overhodet mulig»

(Finmarken, 4.juli, 1936). På bakgrunn kan vi gå ut fra de i hvert fall var påmeldt. I Intervjuet med «Jakken» fortalte han midlertidig at han møtte personer fra Sovjetunionen: «Jeg husker spesielt de russiske fotballspillerne. De var høye kraftige karer med snauklipt hår. Sjøl hadde jeg ganske langt hår, som jeg beslutta og klippe». James Stout skriver at Sovjetunionen ville stille med deltakere, dette bekreftes også i avisnotisen fra (Finmarken, 4.juli, 1936), dette ble også hevdet i et brev som ble sendt fra COOP i juni 1936 (Stout, 2020, s. 73).

Ifølge Stout hadde Sovjetunionen meldt sin ankomst med 100 utøvere, men i likhet med Sæther mener Stout at Sovjetunionen ikke dukket opp (Stout, 2020). Forfatteren begrunner dette med at i 1935 hadde Sovjetregimet begynt å knytte seg tettere til den internasjonale sporten. Ved å være en dominerende skikkelse i Folkeolympiaden, sto de i fare for å støte IOC, ettersom OL i Berlin var IOCs og Coubertins prestisjeprosjekt. Logistikken kan også ha vært et utfordrende element (Stout, 2020, s. 79).

Argumentene for at Sovjetunionen derimot dukket opp er hovedsakelig basert på intervjuet med «Jakken». En annen forklaring kan være triangelet mellom Folkeolympiaden, Norge og Sovjetunionen. Ettersom arbeideridretten særlig i 20 årene hadde vært tett knyttet til RSI og den sovjetiske arbeideridretten ville det vært naturlig å hevde at AIF møtte de russiske idrettsutøverne. Behovet for å samle seg rundt etter felles arrangement i solidaritetens navn var jo svært viktig for AIF på tvers av landegrenser. Dette hadde arbeideridretten tatt til orde for helt siden 1920-årene i AIF, men dette samarbeid ble mer distansert utover 1930-årene. Andres Martin var medlem i COOP, og var også med i RSI, utelukket at fascister hadde noe som helst å gjøre i Folkeolympiaden (Stout, 2020, s. 51). Etter mitt syn må det ha vært særs viktig for russerne å skape et mottrekk mot Berlin, tatt i betraktning de ideologiske forskjellene. Andres Martin skulle senere bli myrdet av fascistene, noe som ifølge Arbeiderbladet er et stort tap for den spanske kulturelle arbeideridrettsbevegelse. Martin skal ifølge Arbeiderbladet ha mobilisert militser i kampen mot fascistene. Videre skrev Arbeiderbladet at Martin var en sentral person for å få på plass Folkeolympiaden, og han hadde ofret livet sitt for arbeideridretten (Arbeiderbladet, 7.oktober 1936).

Angående deltakelsen til Sovjetunionen er, Stout, Larsen og Sæther klar på at de ikke møtte opp. Men intervjuet med «Jakken» fortalte en annen historie. På andre kan intervjuet med «Jakken» være et uttrykk for selektiv hukommelse. Språkkunnskapene kan også ha vært avgjørende om det virkelig var russisk han hadde hørt eller et annet slavisk språk, som «Jakken» har trodd var russisk. Det kan også være et ønske om å fortelle en historie om at

Sovjetregimet møtte opp for å støtte opp mot sin egen ideologiske forestilling, hvor Sovjetunionen var et ideal for enkelte utøvere. «Jakken» representerte Sparta (Arbeiderbladet, 13.juli 1936) Sparta er tilknyttet Sarpsborg. I intervjuet fortalte «Jakken» om Einar Juul Pettersen som dro ned og kjempet i Spania og døde i 1938, dette kan jeg bekrefte gjennom Frank Refsdals arkiv. Pettersen representerte Borge som er like i nærheten av Sarpsborg. Pettersen var også tilknyttet NKP (ARK-2531-Frank Refsdal). Dermed er det ikke utenkelig at «Jakken» hadde den samme partitilknytningen, uten å kunne henvise til noen andre kilder. Men hvis «Jakken» var tilknyttet NKP kan den ideologiske overbevisningen farge intervjuet angående de russiske utøverne i Folkeolympiaden. «Jakken» fortalte at han ønsket å klippe seg som de russiske utøverne. Dette kan være et resultat av hans eventuelle partitilknytning til NKP ved at «Jakken» hadde de russiske idrettsutøverne som et forbilde. Følgelig ble det et «ønske» om at russerne var til stede i ettertid uten at de nødvendigvis var noen form fysisk tilstedeværelse.

Borgerkrigen bryter ut

På kvelden 18.juli gjorde arrangørene de siste forberedelsene til åpningsseremonien. Ideen med åpningsseremonien var å fremme katalanske artister og en stor forsamling med Folkefrontsnasjoner (Stout, 2020, s. 93). Pau Casals, selve faren til den moderne cello-musikken, skulle spille med 2000 andre musikere «Hymnen til Folkeolympiaden». James Stout skriver at den 16 år gamle Eduardo Vivancos deltok i Folkeolympiaden, og er ifølge Stout antageligvis den siste gjenlevende fra lekene og skulle representere Canada. Vivancos fortalte at det var en veldig broderlig stemning på stadion kvelden før, og utøverne fikk en følelse av det var et sted mennesker skulle bli forent gjennom brorskap og solidaritet (Stout, 2020, s. 93). Vivancos fortalte også at det gikk rykter om en pågående militær rebell (Stout, 2020, s. 93). Samtidig garanterte katalanske myndigheter for at alt var under kontroll. Samtidig som noe yngre deltakere skulle øve inn sine triks i turn, fortalte en av de ansatte at: «Noen fascister, hadde sabotert det elektriske anlegget, vi vil løse problemet til åpningen i morgen», ifølge Eduardo, minnes han i ettertid at denne mannen virket stresset (Stout, 2020, s. 94).

Akkurat idet Pau Casals skulle til å øve på Beethovens 9.symofoni som siste forberedelser til åpningsseremonien dagen etter, løp det en embetsmann inn døren til auditoriet hvor Casals øvde. Embetsmannen fortalte at det var full militær-opprustning i hele Spania, generalprøven

må utsettes. Casals har fortalt i ettertid at han og resten av musikerne sang den udødelige hymnen om brorskap i gatene i Barcelona som et symbol på solidaritet etter beskjeden (Stout, 2020, s. 94).

Ryktene hadde begynt å svirre blant deltakerne og befolkningen i Barcelona. Følelsen av at en krig var nærgående var mentaliteten som rådet blant deltakerne. Jeg har valgt å bruke et direkte sitat fra radioen, referert av Stout for å få illustrere dramaturgien som fant sted dagen etterpå, klokken 05:15 19.juli 1936. «Innbyggere av Barcelona, øyeblikket vi fryktet har ankommet, militæret har sveket oss både i ord og handling, den har gått imot republikken. Til innbyggerne i Barcelona, det er tid for offervilje og innsats. Ødelegg den fascistiske arme!» (Stout, 2020, s. 95). General Franco hadde nådd byen, og den spanske borgerkrigen var i gang.

Lars Ulgenes var også var med troppen ned til Barcelona og representerte industristedet Odda med tilknytning til fagforeningen på hjemstedet. Ulgenes har gitt et intervju på båndopptaker i 1987, dette ligger nå oppbevart på Tyssedal vannkraftmuseum. Intervjuet er gjengitt i boken til Jo Stein Moen og Rolf Sæther (2009). Ulgenes fortalte at morgenen den 19.juli hadde de våknet til knitrende geværild (Stein Moen & Sæther, 2009). Lobbyen på hotellet var fullt opp av unge norske idrettsmenn. Ifølge Ulgenes hadde sykebilene kjørt frem og tilbake samtidig som kampene raste i Barcelona. Nordmennene var innestengt på hotellet med noe brød og en sur flaske vin (Stein Moen & Sæther, 2009). Hotellet lå ikke langt fra det katalanske regjeringskontoret som førte til at de ble vitne til temmelig harde kamper ettersom Francos mål var å nettopp ta seg inn på dette hovedkontoret. Da de hadde gått ut for å spise middag hadde de nesten blitt meid ned av lastebiler med maskingevær og ulende alarmer (Stein Moen & Sæther, 2009). Ulgenes som var 18 år på dette tidspunktet opplevde nok dette ganske dramatisk, skal vi legge til grunn andre skildringer fra utøvere som var med til Barcelona.

Rolf Hofmo fortalte i et intervju gjengitt av Arbeiderbladet 30.juli.1936 at troppen hadde våknet i 04:00 tiden søndag (19juli) til skyting utenfor hotellet. Ifølge Hofmo, som lå på rom med Gustav Hansen kom hotellverten løpende inn på rommet og ga beskjed om at de måtte flytte ut, men ifølge Hofmo hadde de ikke rikket seg og la seg igjen til å sove godt utover morgenen. Utover formiddagen fortsatte skytingen og sanitetsbiler kjørte frem og tilbake (Arbeiderbladet, 30.juli 1936). Ifølge Hofmo er dette hendelser som er observert fra balkongen. Hofmo illustrerer ingen form for dramatik i sine beskrivelser av starten på den

spanske borgerkrigen. Antagelig utspant dette seg mer dramatisk. Ulgenes fortalte om en lobby på hotellet fullt av idrettsmenn. Bakgrunnen for Hofmos avdramatisering kan bunne ut i et behov for å stå opp som en sterk leder. Ettersom Hofmo fortalte dette til Arbeiderbladet, var det antagelig et behov for å fremstå med mot og tapperhet og ikke virke «svak» utad i pressen. Arbeiderbevegelsens sak ønsket ikke å vike for noen. Men basert på intervjuer fra andre utøvere utspant dette seg antageligvis mer dramatisk.

I intervjuet med «Jakken» fortalte han at han og Gustav Rehn pluss en annen deltaker fra den norske tropp var ute og vandret kvelden 18.juli da de plutselig hørte skudd. «Jakken» fortalte: Et par karer stuper overende i gata, mens blodet flyter, Gutta ble veldig bestyrta da vi fortalte hva som hadde hendt, dette var vi ikke vandt til i fredelige Norge» (Demokraten, 1996). Dette må ha naturligvis vært en sjokkerende hendelse, dette var gutter som var i tidlig 20 årene. Hofmo gir ikke uttrykk for noe frykt når han fortalte til Arbeiderbladet 31.juli at de ikke hadde etterkommet kravet fra hotellverten om å flytte seg. Det kan også tenkes at disse hendelsene som «Jakken» og Gustav Rehn hadde vært vitne til, bidro til å skape en slags «kampglød» utover natten til 19.juli. Hofmo som var sjef for troppen ønsker å vise at han ikke ville etterkomme krav fra hotellverten, men som nevnt var nok dette mer dramatisk enn det blir fremstilt av Hofmo. Det er ikke umulig å forestille seg at hotellverten var stod på Francos side, eller hadde en rolle som infiltratør.

Det som skulle være et internasjonalt solidarisk stevne som et mottrekk mot det nazi-OL i Berlin, var plutselig forandret til et krigsinferno. Folket tok til gatene i kampen mot opprørene, kvinner og menn. James Stout skriver at republikken var bedre forberedt enn Francos militære tropper og klarte etter hvert å få kontroll på situasjonen. Dette var også Hofmos inntrykk de første dagene. Hofmo fortalte at republikken tok makten tilbake utover søndagen og mandagen (Hofmo, 1946). Men skytingen skapte usikkerhet slik at lekene kom aldri ordentlig igang. Olav Vesaas spør «Når skjønte dere at lekene måtte avvikles?» Helgesen og Hansen svarer «Når vi ikke klarte å skille startskudd og rifleskudd» (Helgesen & Hansen, 1976). Noen nasjoner ønsket å utsette lekene, mens andre dro hjem ifølge (Sæther, 1992). Dermed var landene splittet i synet på om Folkeolympiaden i det hele tatt kunne gjennomføres.

I dagene som fulgte fikk deltakerne tilgang til idrettsanleggene for å trene ettersom lekene ble utsatt på bakgrunn av kampene. «Jakken» fortalte at etter en eller to dager skulle landene

forsøke å sette i gang med trening, sammen med andre land. Tsjekkoslovakia, England og Sovjet, skulle marsjere sammen opp til stadion Montjuïc (Demokraten, 1996). Videre fortalte «Jakken» at de marsjerte sammen med AIF-flagget, det røde flagget og det norske flagget. Når de skulle begynne å trene, ble det igjen løst skudd over ørene på dem ifølge «Jakken». Dermed måtte de avbryte treningen å gå tilbake til hotellet (Demokraten, 1996). Dette gir en beskrivelse av AIF i tråd med solidaritetsvisjonen på tvers av andre arbeideridrettsforeninger, det ligger en mentalitet og en symbolikk i å marsjere med det røde flagget som et symbol på arbeiderbevegelsen.

Gustav Hansen sier at han skulle trene på stadion. Etersom Folkefronten hadde midlertidig kontroll, ble dette tillatt i perioder. Ifølge Hansen fortalte Evang at de måtte komme seg avgårde fra stadion før mørket kommer. Hansen gikk inn i garderoben og ropte at de måtte komme seg tilbake til hotellet. Det var utrygt å være ute etter mørkets frembrudd. Videre marsjerte de en og en på rekke. På veien hjem hadde de hørt skudd overalt, fortalte Hansen (Helgesen & Hansen, 1976). Hansen fortalte videre at han husker spesielt da han kom inn igjen på hotellet, fikk han en geværpipe i magen. Mannen var ute etter passet til Hansen, men han fikk gå videre til rommet sitt etter hvert. Etter dette fortalte han at: «Det var en interessant reise, det var jo det». Dette blir fortalt med den største naturlighet, med en ganske uanstrengt stemme i radiointervjuet.

I det samme intervjuet forteller Helgesen og Hansen at de hadde vært på en fortausrestaurant, og det var skyting på taket og i vinduene rundt dem. «Gutta samla patronhylser, sa det var suvenirer fra Barcelona» (Helgesen & Hansen, 1976). Videre fortalte Hansen: «Vi var nok så naive vet du». Hofmo fortalte i sitt intervju at den norske troppen hjalp til med å montere mitraljøser og sanitetstjenester, men deltok ikke direkte i kampene fortalte Rolf Hofmo i et radiointervju fra NRK i 1946 i forbindelse med 10 års markering for starten på den spanske borgerkrigen (Hofmo, 1946). Det finnes heller ingen andre kilder på at noen fra troppen deltok direkte i kampene i disse julidagene. Men det skulle vise seg i ettertid at det var medlemmer av AIF som dro ned i ettertid med livet som innsats for å kjempe for republikken mot general Franco. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Hofmo fortalte i radiointervjuet at de tirsdag 21.juli dro til Zaragoza for å hjelpe de frivillige i kampene mot fascistene, og de fikk høre Catalonias president Companys tale (Stout, 2020). Ut fra kartet ligger Zaragoza ca 30.mil øst for Barcelona. I 1936 må jeg som forsker ta med i

min betraktning at reisen dit tok lenger tid enn det gjør i dag. Først og fremst viser dette den frivillige innsatsen og en vilje til å støtte republikken som er utsatt for et fascistisk kupp, som arbeiderbevegelsen tidligere hadde agitert kraftig mot. Gustav Hansen og Sverre Helgesen understreket som kjent hvor lite de tenkte over rekorder og hvordan nivået skulle være i Barcelona, det politiske aspektet stod stod sterkere og ble naturligvis ytterligere forsterket etter Franco gikk inn for å styrte republikken.

Alle disse historiene forteller om et voldsomt drama rundt opplevelsene til deltakerne i Barcelona. Utøverne har vært vitne til drap, skuddvekslinger og krigsstemming i byen. Dermed er et paradoks hvordan Arbeiderbladet (22.juli, 1936) fikk et telegram fra Hofmo: «Alt vel i Barcelona». Ut fra intervjuene og disse beskrivelsene, er telegrammet Hofmo sender til Norge preget av et ideologisk bakteppe, deltakerne ville mest sannsynlig ikke fortelle hjem til Norge at gatene var under beleiring, og at det var høyst usikkert om Folkeolympiaden i det hele tatt kunne arrangeres. Noen av intervjuene har også en spøkefull undertone, dette kan ha noe med tid og avstand å gjøre. Etersom intervjuene med Hansen og Helgesen er gjort i 1976, ser jeg på disse med en viss distanse fordi de har en «humoristisk» undertone, som f eks: «Vi klarte ikke skille mellom våpenskudd og startskudd» (Helgesen & Hansen, 1976). Dette opplevdes antagelig mer dramatisk i julidagene i 1936 enn under intervjuet fra 1976. Det samme gjelder intervjuet med «Jakken» som er gjort i 1996. Det er naturlig å tenke seg at historiene som han forteller har blitt mer og mer fragmentert opp gjennom årene. Derfor er det knyttet noe usikkerhet til detaljnivået.

I kaoset som oppstod en felles konsensus blant deltakerne når de etter hvert innså at lekene ikke kunne gjennomføres grunnet opprøret. Stout skriver at både briter og franskmenn bestemte seg for å dra hjem forholdsvis raskt etter at borgerkrigen brøt ut. Mange ønsket å fortelle om hva de hadde vært vitne til i gaten i Barcelona (Stout, 2020). Noen utøvere ble igjen fordi de så den forestående konflikten i Europa som et uttrykk for å støtte republikken og meldte seg til militæret (Stout, 2020, s. 99). Ifølge Stout var mentaliteten til deltakerne bundet av ideologiske årsaker hvor arrangørene og deltakerne ønsket å forene arbeiderbevegelsen og forsvare deres rettigheter. Ifølge Stout fikk dette et sterkere uttrykk etter «marsjen» til Zaragosa hvor Companys holdt en tale. Appellen var å forsvare republikken og demokratiet mot de fascistiske kuppmakerne. Etter kuppet utviklet det seg en solidaritetsfølelse hvor arbeiderbevegelsen meldte seg frivillig til å bringe nyheter om kuppet. Utøverne responderte tilbake med antifascistisk kampglød for å vise sin støtte til republikken

(Stout, 2020, s. 100). Dette fikk antageligvis fart på den politiske prosessen i spørsmålet om Spania i en rekke land. I Norge ble det umiddelbart etter hjemkomst opprettet en egen komite som skulle bli en støtte til republikken.

Etter hvert som nyhetene nådde ut fra Spanias grenser, ble det mobilisert internasjonale brigader rundt om i hele verden. Ifølge Stout hadde disse brigadene rot i Folkeolympiaden. Dette var fordi utøvere fra hele verden befant seg brått i en psykologisk-ideologisk kamp hvor deltakerne enten støttet Franco eller republikken. Å støtte opp om demokratiet var å støtte en lovlig valgt regjering. Hofmo bekrefter mye av samme tankegodset i sitt intervju, hvor han fortalte at nordmennene hjalp til med sanitetsarbeid og med mitraljøser, som implisitt kan tolkes som en form for brigade. Men hva førte til at Spania mobiliserte brigader utover sine egne landegrenser? Ifølge Stout er en forklaring at på bakgrunn av den økonomiske kollapsen i 1929 hadde fascistene og nazistene klart å utnytte den destabiliserende tendensen som førte til usikkerhet blant mange (Stout, 2020, s. 101). Men mange så på Spania som et land med muligheter, fordi partiene på venstrefløy hadde lukket rommet for kirkens innflytelse, tillegg hadde regjeringen bygd 7000 skoler på ett år. I Spania fantes det også en rekke venstre-intellektuelle, forfattere og artister som viste solidaritet med arbeiderbevegelsen (Stout, 2020, s. 101).

Folkeolympiaden avlyst

Den norske troppen bestemte seg for å reise hjem torsdag, 23.juli. I Arbeiderbladet fredag 24.juli skrev avisen at Folkeolympiaden er avlyst. Den norske troppen vil forsøke å komme hjem med franske eller engelske skip (Arbeiderbladet, 24.juli 1936). Ifølge talen til Companys som er gjengitt i en notis i Arbeiderbladet skal president Companys ha beklaget at Folkeolympiaden ble utsatt. I notisen i Arbeiderbladet blir det også bekreftet at mange utøvere har vervet seg til den katalanske militsen, dette har jeg tidligere nevnt gjennom Stout. Kvinner gikk også aktivt inn for å verve seg i kampen mot Franco. En av disse var svømmeren og kvinnen Clara Thälmann fra Sveits (Kaufman, 2022). Thälmann skal angivelig ha delt tak og kjempet i samme milits som George Orwell (Stout, 2020, s. 113). Det skulle senere vise seg at flere kvinner enn Thälmann, engasjerte seg blant annet Gerda Evang, konen til Karl Evang, som hadde fulgt sin mann ned med troppen til Folkeolympiaden.

I løpet av torsdagen fikk de hjelp av god hjelp av Olympiakomiteen som fikk disponert en båt til nordmennene som skulle til Séte i Frankrike (Sæther, 1992). Det er grunn til å så tvil om akkurat denne beskrivelsen. I radiointervjuet med Sverre Helgesen og Gustav Hansen fortalte de at det ble diskutert om den norske troppen skulle være med et engelsk marineskip som kom fra Gibraltar. Kapteinen skal ha svart Hofmo og Evang at han måtte frakte ut sine landsmenn først. Troppen hørte ikke noe mer fra den britiske båten. Dermed ble det skaffet en båt i «hu og hast» (Helgesen & Hansen, 1976). Båten ble tatt over av Folkefronten og skal angivelig ha jaget vekk passasjerene som var der ifølge radiointervjuet med (Helgesen & Hansen, 1976). Ombord fortalte Helgesen og Hansen at de skal ha observert tyskerne prøve ut sine militære skip i Middelhavet på vei til Séte.

Sett i lys av opplysningene til Helgesen og Hansen, og Sæthers beskrivelse, er det vanskelig å fastslå med sikkerhet hvor mye dramatik som direkte kan knyttes til hjemreisen ettersom opplysningene er av forskjellig art. Etter Séte er det en stor grad av felles oppfatning hvor turen gikk videre. Ifølge mine opplysninger tok de tog fra Séte til Paris. I Arbeiderbladet 25.juli. 1936 skrev avisen en notis om at de har mottatt en rapport fra Sverre Helgesen hvor det ble rapportert om at de hadde ankommet Paris fra Séte. Helgesen fortalte også at «troppen er i beste velgående, sammen med 230 andre utlendinger» (Arbeiderbladet, 25.juli. 1936). I Paris deltok den norske troppen sammen med andre nasjoner på et idrettsstevne, hvor de ifølge artikkelen til Sæther oppholdt seg en ukes tid og gjorde det svært bra (Sæther, 1992).

Hjemme i Norge

Jeg har valgt å gjengi store deler av intervjuet med Hofmo, som ble gjort i Arbeiderbladet på toget fra Halden mot Oslo torsdag 30.juli 1936. Her kommer det frem en del opplysninger som har en egenverdi. Den norske troppen har fått «summet» seg etter opplevelsene i Barcelona. Det er påfallende hvordan troppen forholder seg til de samme synspunktene som blir fortalt i radiointervjuet med Hofmo i 1946, og intervjuet med Gustav Hansen og Sverre Helgesen i 1976, og det som kommer frem i dette intervjuet i Arbeiderbladet i 1936 i juli.

I Arbeiderbladet torsdag 30.juli er det skrevet på forsiden av avisen om troppen ankomst hjem til Norge. Utenlandstoget var ifølge Arbeiderbladet en halvtime forsinket. Et samlet pressekorps ventet på Østbanehallen hvor det ifølge avisen var stor jubel til tross for en del

bekymringer fra familie og venner. Ifølge troppen selv har de tatt turen med knusende ro, og de har også vært «noe forundret over at pressen har spurt så meget efter dem» (Arbeiderbladet, 30.juli 1936). Arbeiderbladet sendte avgårde en medarbeider som hadde fulgt troppen fra Halden, journalisten hadde vært i samtale med både troppens leder og sekretær i AIF Rolf Hofmo og Gerda Evang. Første spørsmålet dreier seg i retning av hvordan borgerpressen har respondert på kuppet Spania. Hofmo svarer: «Joda, vi har sett noen norske aviser, sier han med et smil, og såvidt jeg forstår må den norske borgerlige presse være den dårligste underrettede i verden, på annen måte kan ikke dens uhyggelige tendensiøse skrivelser forklares» (Arbeiderbladet, 30.juli 1936). Videre fortalte Hofmo at Folkefronten faktisk var herre over situasjonen straks etter opprørets begynnelse» (Arbeiderbladet, 30 juli 1936).

Etter skytingen hadde startet på morgenen natt til 19.juli, fortalte Hofmo at hotellverten hadde bedt Hofmo og Gustav Hansen, som lå på samme rom flytte seg, ettersom han ville ha det mest skuddsikre rommet. Journalisten spør: «Du flyttet deg vel»? Hofmo svarer: «Langt ifra, vi rikket oss ikke». Ifølge Hofmo var de også vitne til at alle vinduene ble åpnet ut til gatene om tok til å klappe ettersom Folkefronten marsjerte opp gatene, som en hyllest til arbeidermilitsen». Dette skal ha vært overveldende, ifølge Hofmo: «Det var som om vi følte oss hos hensatt til en svær teatersal» (Arbeiderbladet, 30.juli 1936). Den norske troppen skal ha stått i spissen for en demonstrasjon tvers gjennom byen. «Vi bar et norsk og to røde flagg i spissen frem til stadion, dette sier jeg ikke for å skryte, men vi må ha lov til å sette tingene på plass» (Arbeiderbladet, 30.juli 1936). Hofmo forteller at det var rolig i gatene i Barcelona fra tirsdag og frem til torsdag, allerede mandag var det tydelig at fascistene var slått ned i Barcelona (Arbeiderbladet, 30. juli 1936). Journalisten spør om det deltok noen utlendinger i kampene: «Nei, ingen fikk lov. Jeg hørte tsjekkerne ytret ønske om det, men de blev nektet» (Arbeiderbladet, 30. juli 1936).

«Har dere noen pussige opplevelser»? spør journalisten

Ifølge Hofmo var verten på hotellet temmelig fascistinnstilt, og forsøkte å sabotere matforsyningen. Dette fortalte også Hansen og Helgesen om, det var svært vanskelig å skaffe mat under oppholdet. Dette endte med at noen av gutta fra troppen fikk ta følge med en kelner til en av butikkene som i utgangspunktet var stengt, men etter noen bank på døren skal innehaveren av butikken åpnet døren og dermed fått utlevert varer som troppen hadde behov

for (Arbeiderbladet 30.juli 1936). Hofmo fortalte at han selv, Fru Evang (Gerda Evang) og Karl Evang var en tur til den norske konsul. Hos den norske konsulen var det ikke mye hjelp å få, ifølge Hofmo. Grunnen til dette er beskrevet av Stray Gundersen. Norge hadde siden uavhengigheten fra Sverige i 1905 ført en nøytralitetspolitikk for å holde landet utenfor europeiske konflikter (Stray Gundersen, 2008, s. 15). Norge ønsket å ta del i internasjonale avtaler og ble med i Folkeforbundet i 1920, Koht uttalte i en debatt i Stortinget i 1937: «Vi ønsker ikke å være brikker i noe stormaktsspill» (Stray Gundersen, 2008, s. 16). En ikke intervensjonsavtale stemte overens med nøytralitetspolitikken. Norge hadde handelsinteresser med Spania som mest sannsynlig også påvirket Norges syn på den pågående konflikten i Spania. En annen forklaring kan også være at Nygaardsvold og Koht politisk lå nærmere arbeiderbevegelsens tradisjonelle pasifisme, en arv fra 1800-tallets radikalisme som ble utslagsgivende for den norske konsulen overfor nordmennene (Dahl, mfl. 2019, s. 104). Dermed henvendte de seg til Folkefronten, og den norske troppen kjørte gjennom gatene i en skuddsikker bil med geværpiper ut av bilen.

Den norske troppen skal også ha vært vitne til at President Companys kjørte et par ganger gjennom byen stående i bil og lot seg hylle av folkemassene (Arbeiderbladet, 30.juli 1936). Dette trekker Hofmo opp som et eksempel for å illustrere hvor rolig det var i Barcelona de siste dagene før de reiste hjem. Ifølge Hofmo ble det bestemt at onsdag 23.juli at Olympiaden ikke kunne gjennomføres med tanke på den knappe tiden som stod til disposisjon. Og resten er vel kjent, sier Hofmo til (Arbeiderbladet, 30 juli. 1936).

Etter den norske troppen hadde kommet hjem fra Barcelona, er det ulike vinklinger på Folkeolympiaden. Sogns Avis med sin tilhørighet i Leikanger, skrev 31.juli 1936 en liten notis om «Folkeolympiaden» med hermetegn, slik jeg tolker bruken av hermetegn kan det knapt kalles en olympiade, notisen understreker nettopp dette. Sogns Avis skrev:

«Stortinget vedtok i sumar å gjeva statstilskot til den politiske idrotten (arbeidaridrotten) som ikkje fyrst og framst driv idrotten for idrotten si skuld, men som har heilt andre fyremål-politiske fyremål» (Sogns Avis 31.juli 1936). Videre står det: «Arbeideridrotten gjort kva dei har kunna for å boykotta olympiaden i Berlin. Kvifor? Ikkje plent avdi det er diktatur i Tyskland, men avdi dette diktaturet ikkje er raudt nok, venteleg har de flote forlite blod. Det

er diktatur i Russland, i Spania ogso, og der har det flote blod i straumar» (Sogns avis 31.juli 1936).

Avslutningsvis skrev avisen «Ikkje fyrr var deltakerne i «Folkeolympiaden» framkomme fyrr det braut ut ein revolusjon so blodig at den tyske revolusjon er for ingenting å rekna». «Slik gjekk det med denne Folkeolympiaden». Men det er ingen grunn til å tru at det går soleis med den verkelege olympiade i Berlin» (Sogns Avis, 31.juli 1936).

Sogns Avis var knytta til Norges Bondelag og Bondepartiet fra 1927 (Eggum, 2022). Frykten for venstresiden og kommunismen blant en del bønder ute i distriktene var reell på 30-tallet. Det er vanskelig å fastslå hva dette var knytte konkret til, men det kan tenkes at det handler om eiendomsspørsmål i lys av massekollektiviseringen av jordbruket under Stalin. En annen forklaring på denne holdningen kan være at mange i Bondepartiet, som Quisling selv hadde vært medlem av, klarte å mobilisere med sitt nye parti Nasjonal Samling, særlig ute i distriktene i midten av i 1936. De høyeste andelene av stemmer kom fra Telemark, Oppland og Hedmark (Dahl, Hjeltnes, & Hagtvet, 1982). Redselen for arbeiderklassen og revolusjon var en reell frykt som hersket blant bøndene i distriktene.

Det er samtidig viktig å nevne at arbeiderbevegelsen og særlig Arbeiderpartiet forsøkte å være en brobygger også inn mot distriktene etter Nygaardsvolds tale på landsmøtet i 1927. I 1931 var valgplakaten til Arbeiderpartiet: «Hele folket i arbeide. By og land hand i hand». Ut fra notisen til Sogns avis viste de svært lite begeistring til Folkeolympiaden. Holdningen var at idrett og politikk skal ikke blandes.

[Det politiske etterspillet om Spania-spørsmålet](#)

Spania ble et fluepapir for venstreintellektuelle ikke bare i Norge, men hele verden. Jeg har vært inne på noe av forklaringen hvorfor. Men det er svært interessant å se at det dukker opp navn knyttet til Folkeolympiaden, som jeg kommer over i arbeidet med å undersøke de som støttet regjeringen i opprøret mot Franco. Arbeiderbladets rapporter om mobiliseringen knyttet til den spanske borgerkrigen er svært interessante å gjennomgå. Som jeg har nevnt tidligere, hadde arbeiderbevegelsen stått bak et arrangement om Spania-spørsmålet allerede noen dager etter at den norske troppen hadde vendt hjem. Ifølge Kvaløy startet initiativet fra fagbevegelsen med innsamlingsaksjoner. Til stede på disse møtene var blant annet Einar

Gerhardsen og Martin Tranmæl (Kvaløy, 1995). Innsamlingsaksjonene skulle gå til den spanske landsorganisasjonen og det sosialistiske partiet i Spania. I denne delen vil jeg gå mer inn på hva dette førte til av politisk aktivitet, og diskutere mine funn og kilder og hvordan dette påvirket det politiske etterspillet om Spania.

I Arbeiderbladet 31.juli 1936 er det gjengitt en debatt som omhandler Spania og seier for folkestyre og frihet. I den politiske mobiliseringen kommer det også frem innlegg fra tre av Barcelona-farernes ferske beretninger fra kampene mot fascistopprøret. De norske arbeidere støttet det spanske folk i klassekamp og moralsk står det videre. Arbeiderpartipolitikeren og professor i teologi Arne Ording forklarer den politiske situasjonen i Spania, og han omtalte Primo de Rivera som en klovn «fantastisk i sin korrupsjon og svindel» (Arbeiderbladet, 31.juli 1936). Både Hofmo og Gerda Evang holdt korte foredrag på Spania-møtet. Hofmo skildret opplevelsene fra folkeolympiaden kronologisk, og hvor de på tirsdagen hadde marsjert gjennom Barcelonas gater, samtidig som Aftenposten meldte at «nu var Barcelona i opprørens hender» (Arbeiderbladet, 31.juli 1936). Hofmo fortalte videre at det er verd å legge merke til at: «Selv ikke den tyske nazipressen er gått så langt i sitt forsvar av fascistoppstandelsen som den norske borgerpresse» (Arbeiderbladet, 31.juli 1936). Videre foreller Hofmo om episoden der den norske konsul hvor han ble beskrevet som: «Ikke «noe annet enn redd, og i den anledning hadde han ikke barbert sig på flere dager» fortalte Hofmo (Arbeiderbladet, 31.juli 1936). Hofmo benyttet også anledning til å takke dem som hadde bidratt til å få troppen til Folkeolympiaden av sted (Arbeiderbladet, 31.juli 1936).

Gerda Evang, kona til Karl Evang var lege og fortalte. Fortalte om kvinner som «stod op og strede»! (Arbeiderbladet, 31.juli 1936). I likhet med AIF var Gerda Evang opptatt av kvinnenenes rolle arbeiderbevegelsen. I sin beretning til Arbeiderbladet 11.august 1936 fortalte hun om noe av det samme. Gerda Evang fortalte om hvilket inntrykk hun har av at det var en massiv kvinnebevegelse som deltok i kampene i Barcelona (Arbeiderbladet, 11.august 1936). Videre fortalte Evang om kvinner som sluttet opp om Folkefrontens kamp og tok aktivt del i den (Arbeiderbladet, 31.juli 1936). Til slutt viser mannen Karl Evang en rekke lysbilder, hvor han viser at nordmennene hadde vært på farten i den revolusjonsherjede byen og slettes ikke sittet i danskens berømmelige kjeller» skrev Arbeiderbladet (31.juli, 1936). Dette knyttes til et utsagn fra en dansk deltaker i Folkeolympiaden.

I intervjuet med Hofmo på toget fra Halden i 1936 til Oslo, blir Hofmo spurt om en påstand om at nordmennene gjemte seg i en kjeller under dagene i Barcelona. Denne påstanden skulle ha kommet fra den danske AIF-utøveren Aksel Sørensen til den danske avisen «Politiken». Hele vognen skal ha brutt i latter når spørsmålet ble stilt til Hofmo (Arbeiderbladet, 30.juli, 1936). «Det er meget uforståelig for oss hvad han mener» (Arbeiderbladet, 30.juli, 1936). Fredag 21.august kommer det en redegjørelse fra Danske AIF om påstanden om at den norske troppen skal ha gjemt seg i en kjeller. Sjefen for det danske AIF, Niels Spelman sier : «Vi beklager i høj Grad disse Udtalelser om de norske Kammerater og forstaar ikke de kan være fremsat, eftersom de danske Deltagere daglig var sammen med nordmennene og spise sammen med dem, og ved at de ikke boede på samme Hotel som de spiste, men maatte spadsere fra det ene Hotel til det andet hver gang de skulle spise» (Arbeiderbladet, 21.august, 1936).

Utover høsten begynte den norske hjelpekomiteen å jobbe mer i retning for å jobbe operativt i Spania. Karl Evang var representert i Svensk-norsk samarbeidskomiteen som skulle arbeide med sykehusplaner i Spania (Kvaløy, 1995, s. 41). Først og fremst var ideen et feltsykehus, men Spania bestemte seg for å utvide kapasiteten. I mars, 1937 sendte komiteen ned det første personalet til Alcoy, i provinsen Alicante (Kvaløy, 1995, s. 42). Samtidig gikk utenriksminister Halvdan Koht på talerstolen og Koht uttalte i Stortingets utenriksdebatt 24. juli 1937 at: «Vi vil ikke være noen brikker i noe stormaktsspill. Vi ønsker vilkår for fredelig framgangsarbeid - det er hovedtanken i vår utenrikspolitikk» (Koht,1937 sitert i Stray Gundersen, 2008). Bakgrunnen var uttalelsen knyttet seg til handelsinteressene med Spania og ikke-intervensjonspolitikken (Stray Gundersen, 2008, s. 16). De som reagerte hardest på dette var den kommunistiske pressen som allerede 18.juli 1936 ønsket å støtte den spanske republikken. Tranmæl som var redaktør i Arbeiderbladet på denne tiden, så på dette som en kamp for demokratiet gjennom sine ledere i Arbeiderbladet. Aftenposten derimot, så på Franco som en redningsmann fra det marxistiske veldet (Stray Gundersen, 2008).

En av forklaringen til dette vidt forskjellige grunnsyna på situasjonen i Spania, kan forklares med hvilke rapporter de forskjellige avisene mottok. Aftenposten fikk meldinger fra Franco og opprørerne, arbeiderpressen fra de internasjonale brigadene (Stray Gundersen, 2008). Dette bidro til å forsterke polariseringen i pressen, som også Hofmo hadde gått til angrep på underveis på hjemreisen fra Folkeolympiaden. Dette tilspisset seg utover siste halvdel av 30-tallet gjennom nazismens fremvekst. Nordahl Grieg engasjerte seg i spørsmålet, og mente

arbeiderbevegelsen burde gå til protest mot non-intervensjonspolitikken. Ifølge Stray Gundersen påvirket ikke dette norske myndigheter direkte, men dette hadde påvirkning på hele arbeiderbevegelsen (Stray Gundersen, 2008). Tidligere medlemmer av «Mot Dag» ble også trekt inn Spaniaspørsmålet (Halvorsen, 2006). Halvorsen mener at dette var av praktiske grunner (Haakon Lie 4.10.94, sitert i Halvorsen, 2006). Det var helt vesentlig å få inn språkmektige personer som hadde kunnskap om internasjonal politikk (Halvorsen, 2006). Dermed falt seg naturlig at både Hofmo og Evang, ble en del av bevegelsen som jobbet for å støtte republikken mot Franco. Opplevelsene til både Hofmo og Evang under Folkeolympiaden kan ha vært sentral for å forstå det som hadde hendt i Spania, og derigjennom bidra til en best mulig tilnærming til hvordan man skulle hjelpe Spania gjennom erfaringsbasert kunnskap.

Norges kommunistiske parti og delvis AIF var på kollisjonskurs med norske myndigheter. For Norges kommunistiske parti var borgerkrigen i like stor grad en frihetskamp for det spanske folk. Komiteen tok selv delvis selv kontakt med Norges kommunistiske parti og/eller avisene (Stray Gundersen, 2008). Opplevelsene til AIF i Barcelona kan ha vært med på å bidra til at AIF ble en viktig bidragsyter i spørsmålet om rekruttering ettersom de selv hadde vært øyevitner til hendelsene i julidagene 1936. Norske myndigheter reagerte på vervingen og rekrutteringen. Trygve Lie gikk inn for en aktiv overvåkning 1937 gjennom en ny politilov, overvåkning rammet særlig de som befant seg på den ytterste venstrefløyen (Stray Gundersen, 2008, s. 59). Paradoksalt nok hadde Lie vært leder i AIF i starten av 30-årene, men hadde som nevnt tidligere i oppgaven forsøkt å utvide rekrutteringsgrunnlaget til AIF ved å trekke seg ut fra den mest dogmatiske venstrefløyen. Trygve Lie var nå selv imot rekruttering til Spania ettersom han selv var statsråd i justisdepartementet, la seg på partiets nøytralitetslinje. Likevel var altså Arbeiderpartiet delt i spørsmålet om Spania. Det gikk ut en beskrivelse av terroren i Spania publisert i «Landskomitéen mot krig og fascisme» (Ark 1760-AIF). Landskomitéen ber innstendig om at partiavdelingene om å arrangere protesemøter for å få slutt på det blodige diktaturets undertrykkelse av den spanske arbeiderklasse (ARK 1760-AIF) jeg har ingen konkret dato eller år dette har blitt sendt til partiavdelingene. Dokumentet er en protest mot det som foregår i Spania. Landskomitéen oppfordrer ikke direkte til å gå i kamp i Spania. Men gjennom protester skal bevegelsen rette oppmerksomheten mot det som skjer i Spania. Norske myndigheter var sterkt i mot reiser til Spania for å krige. Myndighetene stemplet norske pass med «Ikke gyldig for Spania» for å hindre nordmenn å reise over grensen (UD, J.P.j. NO01352 P, 1937. sitert i Stray Gundersen, 2008. s.60). Men oppfordringen om å

arrangere protetsmøter kan likevel ha blitt tolket som en oppfordring til å dra til Spania blant mest radikale og ideologiske som også befant seg i AIF.

Gjennom arkivene har jeg funnet flere som var tilknyttet AIF som dro ned for å kjempe mot Franco. Frank Refsdal har samlet inn navn og organisasjonstilknytning på personer som dro ned for å kjempe. Dette har jeg fått innsyn igjennom arbeiderbevegelsens arkiv. Det er verdt å merke seg at listen inneholder ingen navn med deltakere i Folkeolympiaden. En forklaring kan være at samlingen av AIF hadde dratt medlemmene i en mer modererende retning, hvor AIF ønsket å legge seg på Arbeiderpartiets nøytralitetspolitikk, sammenvevd med opplevelsene i Barcelona som kan ha skremt utøverne sett i lys av de opplevde der nede, selvom de avvæpner situasjonen i intervjuene kan det være et uttrykk for at opplevelsene ikke skremte de nevneverdig.

Under: Oversikt over utøvere i AIF som kjempet i den Spanske borgerkrig.

Navn	Bosted	Brigade	Tilknytning	Død
Aksel Hansen	Drammen	11.	AIF/Norges kommunistiske parti	Døde i Spania. Dato ukjent
Einar Juul Petersen	Borge	11.	AIF/Norges kommunistiske parti	Ukjent
Rolf Eriksen	Skogn	11.	AIF/Norges kommunistiske parti	Ukjent
Monthei Jensen Røse	Drammen/Solør	11.	AIF/Norges kommunistiske parti	Ukjent
Gustav Bergly Johannessen	Oppegård	11.	AIF	Døde i Spania. Dato ukjent
Odd Olsen	Trondheim	Ukjent	AIF/Norges kommunistiske parti	Ukjent

Olaf Johannessen	Bergen	11.	AIF/Norges kommunistiske parti	Døde i Spania. Dato ukjent
Carl Fredrik Hansen	Oppegård	Ukjent	AIF	Døde i Spania Dato ukjent.
Kolbjørn Sørli	Bryn	ukjent	AIF	Ukjent

Kilde: ARK-2531-Frank Refsdal

På bakgrunn av disse opplysningene tegner det seg et felles mønster blant personene jeg har funnet i arkivene. Dette går på tilknyttingen til Norges kommunistiske parti, som ifølge Kvaløy ble brukt som en rekrutteringsarena (Kvaløy, 1995) Bostedene er typisk industristeder som Bergen og Trondheim. Her hadde Kampforbundet hatt sitt nedslagsfelt (Goksøyr, 2008, s. 97). Oppegård er også sterkt representert, og dette bekreftes også av Erik Nord i Norsk utenrikspolitisk institutt, som fortalte at det var hele seks mann fra området (sitert i Myklebust & Årdal, 1982). I arkivene har jeg bare funnet navn på to. Et annet fellestrekk er tilslutningen til den 11. brigade. Håkon Lie var klar på at de internasjonale brigadene var organisert og finansiert av Komintern (Kvaløy, 1995). Dan Richardson mener også at de internasjonale brigadene var organisert og satt opp av Komintern (Kvaløy, 1995, s.74). Dette samsvarer også med partitilknytningen til Norges kommunistiske parti som var mer Moskvatro og ideologisk forankret i den russiske hovedstaden. Det er naturlig å tenke seg at disse personene også hadde tilsluttet seg Kampforbundet for rød sportsenhet under splittelsen av AIF. Disse utøverne ønsket å være sterkere tilknyttet RSI som igjen hadde vært et instrument for Kominterns interesser. Dette samsvarer med den radikale troen på kommunismen, en linje som både Hofmo og Trygve Lie hadde tatt avstand fra på starten av 30-tallet. Men det fantes åpenbart mer radikale krefter i Arbeiderbevegelsen, hvor de radikale engasjerte seg i kampene i direkte og andre skrev hyppig om situasjonen i Spania.

I boken til Myklebust og Årdal hevder de at AIF spilte en rolle som rekrutteringsmiljø (Myklebust & Årdal, 1982). Forfatterne påpeker at forklaringen på dette kan knyttes til deltakelse i Folkeolympiaden. Karl Evang som reiste med troppen ned til Barcelona var selv med å fremme en beinhard «antifascisme» kan tenkes og hadde et bredt nedslagsfelt i arbeiderbevegelsen (Myklebust & Årdal, 1982). I tillegg hadde eksiterte den klassiske ideologiske problemstillingen i mellomkrigstiden; Sosialisme mot fascisme (Dahl, mfl. 2019)

Personer som var Moskva-orientert var mer dogmatiske i sitt syn på Spania, og retorikken i Norges kommunistiske parti hadde delvis vært lite pasifistisk, men tvert imot militaristisk. Arbeiderpartiet var som kjent mer preget av en form for pasifisme og non-intervensjons politikk som Nygaardsvold hadde fremmet som statsminister for Arbeiderpartiet. Dermed falt det mer naturlig for personer tilknyttet Norges kommunistiske parti å støtte Spania militært, ved å tilslutte seg brigader. Andre personer som støttet den spanske-regjeringen bidro med journalistikk, kunst og frivillighetsarbeid. Navnene i arkivene til Refsdal, kan altså ikke spores til noen av deltakerne i troppen til Folkeolympiaden ut fra mine opplysninger. Men fortellingene og beskrivelsene i mediene, kan likevel ha nådd bredt ut til arbeiderbevegelsen. Arendts syn på ideologi kan også brukes for å langt på vei forklare hvorfor noen av utøverne dro ned for å kjempe i Spania. Norges kommunistiske parti og Nasjonal Samling tilhørte hver sin ytterste fløy politisk. Alle utøverne jeg har funnet i Frank Refsdals arkiv er tilknyttet Norges kommunistiske parti. I dette tilfellet kan den sterke sovjet-inspirerte politikken til Norges kommunistiske parti skapt en ide om hvordan hele historien må forstå på bakgrunn av denne ideen og etablerer den som en grunnleggende logikk. Dette kan føre til at ytterliggående bevegelser legitimerer vold ut fra regimets beskrivelser av hvor kampene i samfunnet står skrev Arendt (Øverenget, 2001). Dette kan være en forklaring på hvorfor noen av utøverne dro ned og kjempet mot Franco og var villig til å dø for sin sak i politikkenes tjeneste.

Drøfting av funn

AIF ble et middel for å fremme Folkehelse. Slagstad tolker AIF dit hen at Hofmo brukte AIF som et verktøy for å utløse det «sunde folkeinstinktet» (Slagstad, 2008, s. 347). Sammenvevd med arbeiderbevegelsens kamp mot kapitalen, ble AIF et redskap for å skape en sunn arbeiderklasse i kampen mot kapitalismen. Tilknytningen med RSI tidlig i 20-årene, påkalte Marx i større grad enn Nansen, etter mitt syn overser Slagstad et viktig element når det kommer til beskrivelsen av Hofmo og AIF. Revolusjonen i Russland kan sies og hatt en direkte påvirkning på splittelsen i Arbeiderpartiet, og mange kommunister fulgte AIF gjennom 20-årene hvor «kampen» mot kapitalismen ble et sentralt virkemiddel for AIF. Gjennom oppgaven har jeg vist til Hofmos bøker fra 1933 og 1937. Jeg har understreket Hofmos kritikk av rekordjageri og konkurranse. Dette ble ensbetydende med kapitalismen. Ledelsen i AIF hentet opp klassisk kapitalismekritikk og overførte det til praktiske gjøremål

gjennom idrettskonkurranser. Slik sett påkalte AIF Marx` kritikk av det konkurransejagende samfunn i større grad. Folkehelse ble kun en del av et politisk prosjekt, for å utvikle en sunn arbeiderklasse som kunne brukes til militære formål i sosialismens kamp utover på 30-tallet.

Paradokset var at ved å tilslutte seg arbeideridretten, tilsluttet du deg også det sosialistiske prosjektet, dermed lå det en del betingelser til grunn hvis du ønsket å bli medlem i AIF. Jeg har tidligere vært inne på fagbevegelsens holdning overfor AIF i spørsmålet om deltakelse i tyske idrettsstevner, hvor det ble forbudt å delta i disse stevnene hvor det hadde endt opp med en eksklusjon av Andersen som jeg har vært inne på tidligere. Arendt mener at mål-middel tenkningen inn i det politiske er en farlig ingrediens fordi menneskene blir brukt som middel for å oppnå et mål, hvor den menneskelige friheten er borte (Øverenget, 2001, s. 125). Dette er symptomatisk for AIF i 30-årene etter Hitler maktovertakelse, fagbevegelsen truer utøverne med eksklusjon og Andersen ble ekskludert som følge av deltakelse i et idrettsstevne i Tyskland og han kan ses på som et middel i en politisk markering uten at de uforutsigbare menneskelige behovene blir tatt hensyn til. Ideene til Marx handler i stor grad om materielle omformingsprosesser (Øverenget, 2001, s. 124). AIF ble dannet som et resultat av kapitalismekritikken til arbeiderbevegelsen, her påkalte AIF, Marx` syn på produktiveten og produksjonsmidlene i samfunnet og AIF skulle være et ledd i denne utviklingen.

De politiske forutsetningene for deltakelsen i Folkeolympiaden må forklares ut fra AIFs ideologiske-engasjement, Folkeolympiaden er intet unntak. Den katalanske idrettsbevegelsen må også ses i sammenheng med den politiske utviklingen i Spania hvor Folkefrontens seier i 1936, blir betegnende for Folkeolympiadens idé. Nansens syn på det «sunde folkeinstinkt» er treffende også for idrettsbevegelsen i Catalonia hvor kroppskulturen stod i førersetet. Til forskjell fra Norge hadde katalanerne klart å samle en stor idrettsbevegelse helt ut til de liberale borgerlige partiene. I Norge var frontene steile frem til forlikstevner. Mitt etterlatte inntrykk er at deltakelse i Folkeolympiaden ikke kan forklares ut fra synet på det «sunde legemet», men snarere de raske politiske endringene i Europa. Klimaet var polarisert, og behovet for å demme opp mot fascismen og nazismen ble en mer og mer tematisert utover på første halvdel av 30-tallet. Inn mot Folkeolympiaden er det rimelig å hevde at arbeiderbevegelsen påkalte Marx gjennom at medlemmene i organisasjonen ble underlagt et regime av mål-middel-tenkning hvor idretten ble brukt som et politisk verktøy. Fokuset på massene i Folkeolympiaden og i de tidligere arbeiderolympiadene, skulle være en politisk markering og ideologisk symbol mot lekene i Berlin. Arendt mener at det kan bli en farlig

tendens, fordi det kan utvikles en mål-middel-tenkning på et rent medmenneskelig nivå kan mennesker bli til en vare i et gigantisk politisk prosjekt for å oppnå et mål (Øverenget, 2001). Samtidig representerer dette hele mellomkrigstidens idresstrid, for AIF var idrett politikk og Landsforbundet mente dette burde skilles fra hverandre.

Det er en brytning mellom folkehelseperspektivet og sosialismen. Folkehelseperspektivet inneholder i større grad en åndelig dimensjon, men den rent politiske kan sies å være knyttet til sosialismen, den politiske dimensjonen kommer særlig til uttrykk blant utøverne under oppholdet i Barcelona. Intervjuene bærer preg av et behov av å avdramatisere, slik jeg tolker dette er det et tydelig signal om «stålsatt vilje» slik Slagstad beskriver AIF. Det å vise sin tydelige avsky mot det fascistiske-kuppet til Franco, var i høyst grad en politisk markering for solidaritet med andre idrettskamerater som mye av fundamentet til AIF bygde på.

Etter den spanske borgerkrigen bryter ut mobiliseres det intenst rundt omkring i verden, også i Norge for å gi sin støtte til republikken. Orwell mener forklaringen ligger i at Spania var det første demokratiet hvor folket stod opp mot fascismen sammenlignet med en del andre land hvor du hadde hatt gradvis kapitulasjon (Orwell, 1975, s. 48). I Norge var iveren etter å støtte republikken delt. Den tidligere lederen i AIF, Trygve Lie som ble justisminister ønsket å stikke kjepper i hjulene for de som dro ned for å kjempe gjennom stemping av norske pass som «Ikke gyldig for Spania». Slik sett er Trygve Lie symptomatisk for en utvikling i Arbeiderpartiet, hvor partiet forsøker å lukke rommet for deltakelse i krigen, og derigjennom få lukket rommet for kommunistiske innflytelse. Allikevel ble det mobilisert på ytre venstrefløy og høyrefløy. En forklaring på dette kan være ideologiens indre logikk, som skaper en bestemt idé som verden må forklares ut fra ifølge Arendt. I dette tilfellet ble dette sosialismens ideologiske kamp mot fascismen. På bakgrunn av dette ble deltakelse i borgerkrigen en nødvendighet, enten om du støttet Francos fascisme eller republikken.

Kapittel-5- Oppsummering og konklusjon

I klartekst representerte Folkeolympiaden i Barcelona 1936 et alternativ til de som ønsket å boikotte OL i Berlin samme år. Paradoksalt nok ble AIF «fanget» av et fascistisk kupp som sprang ut fra det samme ideologiske tankegodset arbeiderbevegelsen hadde brukt som begrunnelse for å boikotte Berlin. AIFs visjon baserte seg på felleskap og inkludering,

sammenvevd i et sosialistisk, moralsk politisk prosjekt. OL i Berlin 1936 og nazi-diktaturet representerte det motsatte ideologisk. Arbeiderbevegelsen mente at kapitalismen og borgerskapet var forkledd i en ny drakt. Kampen mot kapitalismen hadde vært hovedparolen til AIF gjennom hele 1920 tallet, dette førte til en splittelse hvor fraksjoner i Arbeiderpartiet på den ene siden var «moskvatro» eller mer sosialdemokratiske moderate. Dette manifesterte seg i forskjellige arrangementer for sosialdemokrater gjennom SASI, og Spartakiader i regi av RSI. Etter Hitler kommer til makten i 1933, søker arbeiderbevegelsen sammen for å demme opp for fascismens og nazismens fremvekst. AIF og fagbevegelsens vedtar at det er forbudt å delta i tyske idrettsstevner. Innad i Arbeiderpartiet legger partiet seg med Nygaardsvold som statsminister på en større grad av nøytralitetspolitikk i regi av Folkeforbundet (nå FN).

Samtidig i Spania vinner Folkefronten frem under valget i 1936. Dette bestod av ulike fraksjoner av venstrepartier. I Catalonia kommer president Lluís Companys til makten, en sosialistisk president som gjennomførte reformer i tråd med sitt sosialistiske prosjekt. Idretten i Catalonia var preget av forsoning på tvers av klasser, politikerne forsøkte å skape en felles identitet gjennom den katalanske idretten hvor folkehelseperspektivet stod sentralt i likhet med arbeideridretten hjemme i Norge. Ettersom den politiske situasjonen i Tyskland blir mer kjent for omverden både i rasespørsmål i særdeleshet jødene og Nürnberglovene, blir det et sosialistisk politisk prosjekt å lage et alternativ til OL i Berlin. Folkeolympiaden i Barcelona blir alternativet, målet er som nevnt å fange bredt ved å henvende seg til alle antifascister.

I Norge gikk Arbeiderbladet aktivt ut i aviser og oppfordret til kronerulling for å sikre den norske troppen deltakelse i lekene. Fagforeninger rundt omkring i landet sendte penger til AIF og til slutt hadde de fått samlet 15.000 kroner som Hofmo antok at det ville koste. 16.juli er det finansielle på plass, og den norske troppen reiser av gårde til Barcelona i Kong Trygve. Reiseruten ned har noe ulike forklaringer i gjengivelsen av deltakerne som var der nede, dette har vært interessant og undersøkt nærmere. Dagen etter ankomst til Barcelona blir troppen vekket av skyting i gatene. Francos opprørere har inntatt Barcelona, dette førte naturligvis til dramatikkk blant enkelte i troppen. Intervjuene med Rolf Hofmo, Gustav Hansen, Sverre Helgesen og «Jakken» vitner om dramatiske dager i Barcelona, med skyting i gatene og under treningsoppholdet. Ifølge Hofmo skal Folkefronten fått kontroll på opprørerne utover søndagen og mandagen. Intervjuene er også preget av en slags lattermild stemning over hele situasjonen, dette kan ha noe med alder ettersom de var i tidlig 20-årene når de reiste ned til Barcelona eller at de skaper en forestilling om at dette ikke gikk inn på den enkelte. I dagene

som fulgte bestemmer Olympiakomiteen at Folkeolympiaden skal avlyses av praktiske årsaker ettersom det er knapt med tid. Rolf Hofmo, Sverre Helgesen og Karl Evang oppsøker den norske konsulen i Barcelona, uten særlig hell. Sverre Helgesen og Gustav Hansen fortalte at Folkefronten fikk kontroll på en båt, som de i «hu og hast» kom seg ombord i, for så og bli fraktet over til Séte i Frankrike og derifra videre med tog til Paris.

Når journalisten fra Arbeiderbladet møter Hofmo på toget i Halden, fortalte Hofmo om dramatiske dager i Barcelona preget av opptøyer og han benytter også anledningen til å sende en kritikk i retning av den borgerlige pressen. Dette illustrerer på mange måter situasjonen i verden og innad i idretten på midten av 30-tallet, et polarisert klima som påvirket kulturen og via pressen. Det skulle senere vise seg at behovet for å støtte Folkefronten og majoriteten av det spanske folk skulle bli en kampsak for venstreintellektuelle personer i Norge og internasjonalt. AIF skulle også bli en rekrutteringsarena for deltakelse i den spanske borgerkrigen på republikkens side. Det ble igangsatt hjelpekomiteer for Spania hjemme i Norge og komiteen fikk på plass det svenske-norske sykehuset i Alcoy. Folkeolympiaden ble startskuddet for borgerkrigen, den norske AIF troppen var øyevitner til hendelsene og dette gjorde antageligvis inntrykk. Dermed er det ikke utenkelig at dette ble en motivasjon for å gi sin støtte gjennom bistandsarbeid.

Utover høsten 1936 mobiliserte pressen som representerte venstresiden intenst i norske medier for å rapportere fra Spania. Opinionen i Norge og internasjonalt fatter enorm interesse for Spania. I Arbeiderbladet fredag 31.juli 1936 var overskriften «For et fritt Spania, For fritt verdensdemokrati». Videre skrev Arbeiderbladet at den sosialistiske arbeiderinternasjonales styre har vedtatt enstemmig et opprop til arbeiderklassen for å vise sin støtte til Spania: «Intet offer er for stort for en sådan sak!» De som i Spania gir sitt liv og blod må vi bringe materiell og moralsk hjelp i den utstrekning vi kan» (Arbeiderbladet 31.juli, 1936).

Hjemme Norge var politikerne delt i synet på i hvor stor grad Norge skulle blande seg inn Spania på bakgrunn av non-intervensjonspolitikken. Allikevel ble det en fascinasjon for Spania spesielt gjennom det venstreintellektuelle miljøet både i Norge og utenlands, med journalister og forfattere som Lise Lindbæk, Nordahl Grieg og Georg Orwell. I boken til Hans Fredrik Dahl, m.fl. er det en felles enighet blant forfatterne at den spanske borgerkrigen var den første nyhetskrigen (Dahl, m.fl.). Nyhetene viste bilder og lagde reportasjer over de

brutale hendelsene som befant seg i Spania. Folkeolympiaden ble et symbol på noe som ble sabotert av fascistene og Franco. Den norske troppen og AIF hadde vært øyevitner til hendelsene, og dette ble brukt som politisk agitasjon her hjemme i Norge. Levende historier fra hva de hadde sett og opplevd skapte nysgjerrighet, og var mest sannsynlig et nyttig bidrag inn mot den politiske mobiliseringen. I dette arbeidet ble igjen Hofmo en sentral skikkelse sammen med Karl Evang.

I denne oppgaven skulle jeg undersøke hva som var den politiske bakgrunnen for norsk deltakelse i Folkeolympiaden i Barcelona 1936, og hvilke politiske konsekvenser fikk det i Norge. Den russiske revolusjonen i 1917 påvirket det politiske landskapet i Norge, og splittelsen i Arbeiderpartiet i 1921 dannet grunnlaget for AIF. Mellomkrigstidens politiserte idrettsstrid mellom Landsforbundet og AIF førte til at de idrettsforbundene deltok og lagde egne stevner på bakgrunn av hvilket forbund utøverne tilhørte. Kontakten med RSI gjennom 20-årene, er en viktig faktor for å gi perspektiver på hvilken politisk innvirkning Moskva hadde direkte og indirekte på AIF. Utover på 30-tallet ble hele AIF dratt i en mer modererende retning, men støtten fra den mer radikale fagbevegelsen og utøvere med partitilknytning til NKP agiterte kraftfullt mot den fascistiske og nazistiske politikken som var i ferd med å vokse frem i Europa. Etter min mening skapte tildelingen av Sommer OL i Berlin 1931, et boikottengasjement på et politisk nivå som omfavnet deler av arbeiderbevegelsen, Trygve Lies samling av AIF ble betegnende på en utvikling i Arbeiderpartiet i en mer modererende retning. De borgerlige mente at politikk og idrett ikke skulle blandes, dette var også ett uttrykk for en politikk hvor de borgerlige overså hendelsene som utspant seg i Italia og Tyskland på 30-tallet. Dette fikk direkte påvirkning på pressen, som ble mer og mer polarisert utover på 30-tallet hvor avisene opererte i hvert sitt forskjellige univers. Dette manifesterte seg gjennom ledere og kommentarer hvor ideologi ble en etablert sannhet i de forskjellige mediene.

Den politiske bakgrunnen for deltakelse i Folkeolympiaden var et uttrykk for antifascisme og tildeling av OL i Berlin ble selve symbolet på IOCs borgerlige linje innenfor synet på idrett som fra arbeiderbevegelsens side var et uttrykk for kapitalismens rekordjageri slik Hofmo skrev i sine bøker. Orwell gikk en mer radikalt til verks og argumenterte for at det var en kobling mellom kapitalismen og fascismen. Ideene til Hofmo og Orwell påvirket politikken på venstresiden og hadde antageligvis innflytelse på den mer radikale delen av AIF.

Argumentasjonen som ble brukt for å delta i Berlin, forsterket bare behovet for å få på plass et

alternativ til IOCs leker i Berlin. Dette hadde igjen en selvforsterkende effekt hvor Arbeiderbevegelsens politikk ble intensivert gjennom skriverier i pressen, som igjen forsterket de ideologiske forskjellene mellom sosialismen og fascismen i enda større grad.

Kildematerialet har vist at iveren etter å boikotte Berlin og deltakelse har nok antageligvis vært viktigere enn det som tidligere har vært kjent. Etter min mening har dette blitt neglisjert som et ledd i mellomkrigstiden politiske og idrettsrettslige strid. Opplevelsene i Folkeolympiaden ble en direkte utløsende årsak til engasjementet for å støtte folkefronten i Spania mot Franco. Francos inntog i Barcelona 18.juli, utløste en vervekampanje til brigadene hvor idrettsutøvere ble dratt i direkte i ideologisk kamp som hele tiden hadde ligget til grunn for arbeideridretten. Hofmo og Evangs beskrivelser av Folkeolympiaden hjemme på arbeidersamfunnet i Oslo, bidro antageligvis til å rette mer oppmerksomhet mot det som foregikk i Spania, enn det som tidligere har vært kjent.

Jeg har forsøkt å kaste et nytt lys over Folkeolympiaden, noe som har vært skrevet svært lite om ut fra en norsk kontekst, sammenlignet med OL i Berlin. Oppgaven har undersøkt skjæringspunktet mellom idrettshistorie og politisk historie. Jeg håper oppgaven har gitt grunnlag for å undersøke dette videre i all den tid politikk og idrett henger sammen, senest med OL i Beijing og striden om VM i Qatar. Som videre forskning kunne det vært svært interessant og belyst boikottengasjementet på grasrotnivå innad i AIF, og hva disse medlemmene tenkte rundt det ideologiske engasjementet til AIF inn mot Folkeolympiaden og den politiserte idrettsstriden mellom 1920-1940. Matti Goksøyr og Finn Olstad har skrevet boken *Skjebnekamp-Norsk idrett under okkupasjon 1940-1945*. Boken diskuterer idrett og den nazistiske ideologi og om hvordan norske idrettsledere opponerte mot NS' forsøk på å la seg styre ut fra NS-statens prinsipper. Til videre forskning vil det også vært svært interessant å hente informasjon fra *Skjebnekamp* for å se hvordan idretten ble videreført som et politisk verktøy under den annen verdenskrig, og hvordan Landsforbundet og AIF gikk fra å være idrettsstrid til forlikstevner og sammenslåing i 1940.

Kilder og litteraturliste

Kilder

Arbeiderbevegelsens arkiv Oslo:

Serie D-SAKSARKIV boks 0008 *Rolf Hofmos arkiv.*

Serie D-SAKSARKIV boks 0012 *Rolf Hofmos arkiv.*

Serie D-SAKSARKIV boks 0013 *Rolf Hofmos arkiv.*

Serie D-SAKSARKIV ARK-2531 *Frank Refsdals arkiv.*

Serie 2- SAKSARKIV ARK-1760 *Arbeiderenes idrettsforbunds arkiv.*

Riksarkivet Oslo:

Boks 43 *Landsforbundets arkiv vedrør. arbeidernes idrettsforbund 1922-1930.*

Serie M-Saksarkiv boks M-0352 *Sosialdep.,2. medisinalkontor L s arkiv.*

Radiointervjuer:

Intervju med Sverre Helgesen & Gustav Hansen 17.07.1976. *Startskuddet i Barcelona.* Ved Petter Larsen og Olav Vesaas. NRK. Hentet fra:

<https://www.nb.no/nbsok/nb/1727c3d450208e62cf84648c15ec0b5a?index=2>

Rolf Hofmo 18.07.1946. *Husker du? Spania for 10 år siden.* NRK. Hentet fra:

<https://www.nb.no/nbsok/nb/1727c3d450208e62cf84648c15ec0b5a?index=2>

Aviser og tidsskrifter

Arbeiderbladet årgangene 1924-1936

Demokraten årgang 1996

Finmarken årgang 1936

Halden Arbeiderblad årgang 1933

Moss avis årgang 1936

Politiken årgang 1936

Sarpsborg Arbeiderblad årgang 1931

Sogns avis årgang 1936

Vadsø Arbeiderblad årgang 1936

Andre publiserte kilder:

Arbeidernes faglige landsorganisasjon-Kongressen 1934. Hentet fra:

https://www.arbark.no/eldok/LO1934_2.pdf

Det norske Arbeiderpartiets 29de ordinære landsmøte, 26de og 28de mai, 1933. Hentet fra:

https://www.arbark.no/eldok/DNA1933_2.pdf

Litteraturliste

- Andersen, A., & Elvebakken, K. (2017). Karl Evang og Mødrehygienesaken. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 137-156. (2). Hentet fra:
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.1504-2936-2017-02-03>
- Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. (2021a). *Fra Strid og splittelse-Arbeiderpartiet i komintern*: Hentet 4.april 2022 fra:
https://www.arbark.no/Utstilling/AP_i_Komintern/AP_i_Komintern.htm
- Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. (2021b). *Portrett av en høvding som gammel mann. Intervju med forfatter Åsmund Svendsen*. Hentet 4.mai fra:
https://www.arbark.no/diverse/koht_biografi/koht_biografi.htm
- Brekke, O. (2019). *Aftenposten og jødene : en undersøkelse av antisemittiske holdninger i Aftenposten fra 1930 frem til og med 1948* (Masteroppgave, VID). Hentet fra:
https://mfopen.mf.no/mf-xmlui/bitstream/handle/11250/2611093/8002_Brekke%2C%20Odd%20Bjarne.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Dahl, H., Hagtevt, B., & Werenskjold, R. (2019). *Ekko fra spania-Den spanske borgerkrigen i norsk offentlighet*. Oslo: Dreyer Forlag.
- Dahl, H., Hjeltnes, G., & Hagtvvet, B. (1982). *Den norske nasjonalsosialismen*. Oslo: Pax.
- Dahl, O. (2002). *Grunntrekk i historieforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eggum, T. (2022). *Sogns avis*. Hentet 15.februar fra: https://snl.no/Sogns_Avis
- Forretningsføreren. (1903). *Foreningen til ski-idrættens Fremme Aarbog*. Kristiania: Skiforeningen.
- Gadamer, H. G. (2012). *Sannhet og Metode*. Oslo: Pax forlag.

Goksøy, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Goksøy, M., & Olstad, F. (2017). *Skjebnekamp-norsk idrett under okkupasjonen 1940-1945*. Oslo: Aschehoug.

Gounot, A. (2002). *Die rote sportinternationale*. Hamburg: Münster.

Grieg, N. (1946). *Håbet*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Halvorsen, G. O. (2006, vår). *Kampen om Arbeideridretten: Om forholdet mellom Arbeidernes idrettsforbund og Røde sportsinternasjonen*. (Masteroppgaven, UIO). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/23523>:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23523/Kampenxomxarbeideridretten.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Halvorsen, G. O. (2014). *Kampen om arbeideridretten-idrett og politikk*. Hentet 10. desember fra: https://www.arbark.no/eldok/Arbeiderhistorie2014_8.pdf

HL-Senteret. (2011). *Forfølgelsene av jødene i 1933-1939*. Hentet 15. januar fra: <https://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/folkemord/folkemord-under-nazismen/holocaust/tyskland-1933-1939/jodeforfølgelsene-i-tyskland-1933-1939.html>

Hofmo, R. (1933). *Idrett og politikk*. Oslo: Det norske arbeiderpartiets forlag.

Hofmo, R. (1937). *Folkeidrett: borgerlig idrett, arbeideridrett*. København: Det norske arbeiderpartis forlag.

Kaufman, D. (2022). *Soldiers of solidarity. The New York reveiw*. Hentet fra: <https://www.nybooks.com/articles/2022/02/24/soldiers-of-solidarity-spanish-civil-war/>

Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den engang var-En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlag.

- Kvaløy, A. (1995). *Norske frivillige i den spanske borgerkrig*. (Masteroppgave) Universitet i Oslo.
- Kvalheim, A. (2016). *Rolf Hofmo-Et liv i idrett og politikk*. Oslo: Gaidros.
- Kvarv, S. (2010). *Vitenskapsteori-tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. Oslo: Novus Forlag.
- Larsen, P. (1979). *Med AIF-STJERNA på brystet*. Oslo: Tiden norsk forlag.
- Lundgren, E. (1984). Mot dag og arbeiderbevegelsen. *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie*. Hentet 25.januar fra:
https://www.arbark.no/eldok/Arbeiderhistorie1984_8.pdf
- Maurseth, P. (1987). *Gjennom kriser til makt (1920-1935)*. Oslo:Tiden norsk forlag.
- Muller Frøland, C. (2018). *Nazismens idéunivers*. Oslo: Vidarforlaget.
- Myklebust, J., & Årdal, O. (1982). *Pasaremos! To nordmenn i spansk borgerkrig*. Oslo: Det norske samlaget.
- Olsen, S. (2021, juni). *Idrett i solkorsets tegn-Nasjonal Samlings syn på idretten*.(Masteroppgave, hvl).Hentet fra hvlopen.brage.unit.no:
<https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/2766873/Olsen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Olstad, F. (1987). *Internasjonal solidaritet, politikk og idrett*. Arbeiderhistorie. Hentet 16. oktober fra: https://www.arbark.no/eldok/Arbeiderhistorie1987_1.pdf
- Olstad, F. (2011). *Under røde faner-om arbeideridrett og politisk streik*. Arbeiderhistorie. Hentet 3.oktober fra: https://www.arbark.no/eldok/Arbeiderhistorie2011_9.pdf.
- Olstad, F & Tønnesson, S. (1987). *Norsk idrettshistorie*. Oslo: Aschehoug.
- Orwell, G. (1975). *Hyllest til Catalonia*. Oslo: Pax Forlag.

- Physick, R. (2016). The Olimpiada Popular:Barcelona 1936, Sport and Politics in an Age of War, Dictatorship and revolution. *Sport in History*. 51-75 (1) Hentet fra: https://www.academia.edu/31731048/The_Olimpiada_Popular_Barcelona_1936_Sport_andPolitics_in_an_Age_of_War_Dictatorship_and_Revolution
- Ravn, L. (2009, 09 21). *Telemark Arbeiderblad*. Hentet 20.april fra Pulsen: <https://www.ta.no/pulsen/banebrytende-arbeid-av-historiker-fra-skien/s/1-111-4658793>
- Selliaas, A. (2006). Den olympiske bevegelse og internasjonal politikk. *Internasjonal politikk*. 413-426. (3). Hentet fra: <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/ISSN1891-1757-2006-03-07>
- Sæther, S. (1992). Den spanske borgerkrig. *Folkeolympiaden i Barcelona*. Arbeiderhistorie. Hentet 10.september fra: <https://www.arbark.no/Utstilling/Spania/Spania03.htm>
- Slagstad, R. (2008). *Sporten-En idéhistorisk studie*. Oslo: Pax.
- Stein Moen, J., & Sæther, R. (2009). *Tusen dager Norge og den spanske borgerkrigen 1936-1939*. Oslo: Gyldendal.
- Stout, J. (2020). *The popular front and the Barcelona 1936-Playing as if the World Was Watching*. San Diego: Palgrave Macmillian.
- Stray Gundersen, K. (2008). *Norske myndigheters reaksjon på det humanitære hjelpearbeidet i den Spanske borgerkrigen*. (Masteroppgave, UIO). Hentet fra: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23712/Norskexmyndighetersxreaksjonerxpxdexfrivilligexogxdetxhumanitxrexarbeidetxixdenxspanskexborgerkrigen.pdf?sequence=1>
- Youtube. (2011). *Intervju med Einar Gerhardsen*. Hentet fra: https://www.youtube.com/watch?v=rocERcLYH9s&t=55s&ab_channel=harrunostasj

Øverenget, E. (2001). *Hannah Arendt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Zachariassen, A. (1969). *Trygve Lie*.

